

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI
FARS DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

ANKARALI MEVLEVÎ MEHMET ARISOY DEDE'NİN
HAYATI VE KOYUNOĞLU KÜTÜPHANESİ'NDEKİ
DEFTERİ
(METİN-İNCELEME)

Arzu YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. İbrahim KUNT

KONYA – 2010

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
Bilimsel Etik Sayfası.....	IV
Tez Kabul Formu.....	V
Önsöz.....	VI
Özet.....	X
Abstract.....	XII
Transkripsiyon Sistemi.....	XIV
Kısaltmalar.....	XV
GİRİŞ.....	1
ANKARALI MEVLEVÎ MEHMET ARISOY DEDE'NİN YAŞADIĞI DÖNEME GENEL BİR BAKIŞ	
BİRİNCİ BÖLÜM	
I. 1. A. ANKARALI MEHMET ARISOY DEDE.....	7
I. 1. A. a. Hayatı.....	7
I. 1. A. b. Ailesi.....	12
I. 1. A. c. Tahsili.....	13
İKİNCİ BÖLÜM	
II. 1. A. ANKARALI MEHMET ARISOY DEDE'NİN A. R. İZZET KOYUNOĞLU ŞEHİR MÜZE VE KÜTÜPHANESİ'NDEKİ DEFTERİ VE DİĞER DEFTERLERİ.....	14
II. 1. A. a. A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi'ndeki Deferin Nüsha Tavsifi ve İçeriği.....	14
II. 1. A. b. Diğer Defterleri.....	15
II. 1. A. c. Yazma Nüshanın İmlâ Özellikleri.....	16
II. 1. B. a. Hazırlanan Metnin İmlâ Özellikleri.....	18
II. 1. B. b. Defterde Adı Geçen Şahsiyetler.....	19
II. 1. B. c. 14877 No'lu Defterin Metni.....	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. 1. A. a. Âyet Fihristi.....	107
III. 1. A. b. Hadis Fihristi.....	108
III. 1. A. c. Özel İsimler Fihristi.....	109
Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede ile ilgili Resim ve Belgeler.....	110
Sonuç.....	124
Bibliyografya.....	126
Özgeçmiş.....	130

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. 1. A. ESERİN ORJİNAL METNİ.....	131

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı: Arzu YILMAZ

Numarası: 074209021001

Ana Bilim / Bilim Dalı: Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı / Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Programı

Tezli Yüksek Lisans

Doktora

Öğrencinin

Tezin Adı: Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede'nin Hayatı ve Koyunoğlu Kütüphanesi'ndeki Defteri
(Metin-İnceleme)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı: Arzu YILMAZ

Numarası: 074209021001

Öğrencinin

Ana Bilim / Bilim Dalı: Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı / Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Programı

Tezli Yüksek Lisans

Doktora

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. İbrahim KUNT

Tezin Adı: Ankaralı Mevlâî Mehmet Arısoy Dede'nin Hayatı ve Koyunoğlu Kütüphanesi'ndeki Defteri (Metin-İnceleme)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Ankaralı Mevlâî Mehmet Arısoy Dede'nin Hayatı ve Koyunoğlu Kütüphanesi'ndeki Defteri (Metin-İnceleme) başlıklı bu çalışma 01 /09 /2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Yrd. Doç. Dr.

İbrahim KUNT

Prof. Dr.

Emine YENİTERZİ

Prof. Dr.

A.Kazım URUN

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede'nin yaşadığı dönem ile hayatının araştırılması ve Konya'da bulunan A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi, Mehmet Önder Arşivi, 14877 No'lu defterinin transkripsiyon alfabesi ile yazılmış metni ve Türkçe olmayan kısımlarının tercümesini içermektedir.

Kütüphanelerde yazma nüshalar halinde muhafaza edilen defterlerin gerek edebî ve gerekse tarihî yönden büyük önem arz ettikleri tartışılmaz bir konudur. İstisnası olsa bile bu eserler müelliflerinin yaşadığı çağa ait birçok bilgileri kapsamakta ve bazı önemli noktaların aydınlanmasına vesile olmaktadır. Bunların tek başına bu özellikleri hâiz görülmeyebilirse de en azından çeşitli meselelerle ilgili bazı ipuçlarını barındırmaktadırlar. Her halukarda eserde kullanılan dil, üslûp, ıstılah, alıntılanan mensur ve manzum parçalar ve benzeri hususlar yazıldığı asrın fikrî, edebî ve siyasi özelliklerinin daha iyi anlaşılması hususunda kaynak teşkil edebilecek durumdadır. Defteri incelenen şahıs, meşhur bir şahsiyet olmasa bile kendisi ile aynı asırda yaşamış ve aynı düşünceyi paylaşan insanları anlama ve değerlendirmede bir ölçü olabilir.

Ankaralı Mehmet Arısoy Dede, 1874 yılında Ankara'nın Hacı İvaz Mahallesi'nde doğup büyümüş, iyi bir eğitimin akabinde, genç yaşlarda Konya'ya gelip Mevlâna Dergâhı'na intisap ederek bin bir günlük çileyi çıkarmış ve böylece "dede" ünvanını kazanmış önemli bir şahsiyettir. 30 Kasım 1925 tarihinde Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunu'nun resmi gazetede yayımlanması sonucunda sadece Mevlâna Dergâhı'nın müzeye çevrilerek açık bulundurulmasına karar verilmişti. Bu kanunun yayımlanmasından sonra dergâhta bulunan kırk dedenin otuz dokuzu Suriye'deki Mevlevî dergâhlarına gitme kararı almış, sadece Ankaralı Mehmet Arısoy Dede hiçbir görevi, yetkisi ve geliri olmadığı halde Suriye'ye gitmek istememiş, Konya'da kalmaya devam etmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Âli Yücel, 1907 yılından beri Mevlâna Dergâhı'na hizmet eden Ankaralı Mehmet Arısoy Dede'nin, 1939 yılında yaş haddinden emekliye ayrılmasını bir emirle durdurmuş ve ölümüne kadar Mevlâna Müzesi'ndeki hücrelerinde kalmasına

izin çıkarmıştır.¹ Hasan Âli Yücel ve Mehmet Önder birlikte 1959–1960 senelerinde Tahran Üniversitesi'ne davetli olarak gitmişler ve Hasan Âli Yücel, Mehmet Önder'e Ankaralı Mehmet Arısoy Dede ile ilgili gördüğü bir rüyayı anlatmıştır. Hasan Âli Yücel, Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'yi rüyasında görmüş ve Mevlâna, Mehmet Dede'yi korumasını Hasan Âli Yücel'e söylemiştir. Bu rüya üzerine Hasan Âli Yücel, Konya'ya gelmiş, Mehmet Dede'ye bir miktar maaş bağlanmış ve İsmet İnönü'ye de konu ile ilgili bilgi verilerek Mehmet Dede'nin vefatına kadar Mevlâna Dergâhı'ndaki hücrende kalması sağlanmıştır.² 1939 yılından ömrünün sonuna kadar Mevlâna Dergâhı'ndaki hücrende kalan Ankaralı Mehmet Arısoy Dede, 10 Ekim 1957 yılında vefat etmiş ve Üçler Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Bu araştırma bir giriş ve dört bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında kısaca XIX. yüzyılın son kısmı ile XX. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'nun siyasi, ilmî ve tasavvufî durumu üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde Mehmet Arısoy Dede'nin hayatı, ailesi, tahsili, sosyal durumu, yaşadığı çevre, inancı ve düşüncesi, ikinci bölümde Konya A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi Mehmet Önder Arşivinde 14877 numara ile kayıtlı defterinin ve diğer defterlerin kısa tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca çalışmamıza konu olan defter transkripsiyon alfabesi ile yazılmış, Farsça ve Arapça olan kısımlar ise hem transkripsiyon alfabesi ile okunuşları yazılmış hem de tercüme edilmişlerdir. Üçüncü bölümde âyet, hadis ve özel isimler fihristi hazırlanmıştır. Dördüncü bölümde ise eserin orijinal metni verilmiştir.

Tek nüshası bulunan Mehmet Arısoy Dede'nin A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi'ndeki defteri neşre hazırlanırken, okumada yer yer güçlüklerle karşılaşmış, vezin ve manadan hareketle bu güçlükler giderilmeye ve boşluklar doldurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu konuda sahanın mütehassıslarından da yararlanma yoluna gidilmiştir. En doğru şekliyle tespit edilmeye çalışılan metne müdahale gereği duyulduğunda dipnotta gösterilmiş yine dipnotlarla yazar tarafından telmihte bulunan âyet ve hadis parçaları hakkında gerekli izahlar yapılmış, Mesnevî, Dîvân-ı Kebîr gibi eserlerden yapılan alıntılarda da alıntının yapıldığı yer tespit edilmiştir.

¹ Ahmet Güner Sayar, *Hasan Âli Yücel'in Tasavvufî Dünyası ve Mevlevîliği*, İstanbul, 2007, s. 17–18.

² Sayar, *aynı eser*, s. 208–209.

Eldeki çalışma hazırlanırken dikkat edilen diğer birkaç husus aşağıdakilerden ibarettir:

- a. Metinde bulunan Arapça ve Farsça şiirler genellikle bir ya da birkaç beyit şeklinde yazıldığından numaralandırarak tercüme edilmeye gerek görülmemiştir. Arapça ve Farsça şiirlerin her beytinin sonuna dipnot işareti konularak bu beyitlerin tercüme dipnotta verilmiştir.
- b. Manzum parçaların çok çeşitli ve kısa olmaları nedeniyle bahir ve vezinleri gösterilmemiştir.
- c. Kur'ân-ı Kerîm'den yapılan alıntılarda Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayınlanan ve Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Ali Özek, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Mustafa Çağrıçı, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş ve Doç. Dr. Ali Turgut'tan oluşan bir ekip tarafından tercüme edilmiş Kur'ân-ı Kerîm Meâli esas kabul edilmiştir. Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin Mesnevî'sinden yapılan alıntılarda Veled Çelebi İzbudak'ın tercümesi, Dîvân-ı Kebîr'den yapılan alıntılarda ise Abdülbâki Gölpınarlı'nın tercüme çalışmaları esas kabul edilmiştir. Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin eserlerinde geçtiği belirtilen bazı beyitler, anılan eserlerde bulunamamış olmakla beraber yine de tarafımızdan tercüme edilmiştir. Hadislerle Mevlâna'nın olmayan Arapça ve Farsça şiirler tarafımızdan tercüme edilmeye çalışılmıştır.
- d. Osmanlı Türkçesi ile yazılan ve yazarının kim olduğu belli olmayan manzum parçalar üzerinde yapılan araştırmalar sonucu, sadece birkaç tanesinin yazarı bulunabilmiş ve bu isimler metinde belirtilmiştir.
- e. Defterin farklı yerlerinde iki defa yazılmış olan bazı beyitler bulunmaktadır. Bu beyitlerin sonradan yazılanlarının dipnotunda hangi sayfada geçtikleri belirtilmiştir.
- f. Metindeki Türkçe kelimeler, bugün kullandığımız şekle yakın olarak yazılmaya çalışıldı. Örn: "İtmek" yerine "etmek" gibi.

Hazırlanan bu çalışmanın bütün dikkat ve ihtimama rağmen, elbette kusur ve eksiklikleri görülecektir. Okuyucuların ve özellikle ehlinin yapacakları tenkitler bizi teselli edecek ve bu hususta, hatta benzeri konularda bile daha iyilerini yapmaya teşvik edecektir. Bu vesile ile beni böyle bir çalışmaya teşvik eden ve çalışmam

boyunca ilmî ve teknik konularda yardımlarını esirgemeyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. İbrahim KUNT'a göstermiş olduğu anlayış ve sabır için teşekkür etmeyi borç bilirim. Ayrıca Prof. Dr. Emine YENİTERZİ ve Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ hocalarıma, teknik konulardaki yardımlarından dolayı Yrd. Doç. Dr. Erol ÇÖM hocama, her zaman yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma göstermiş oldukları ilgi ve destek için teşekkürlerimi arz ediyorum.

Konya, Mayıs, 2010

Arzu YILMAZ

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arzu YILMAZ	Numarası 074209021001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı	
	Danışmanı	Yard. Doç. Dr. İbrahim KUNT	
Tezin Adı		Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede'nin Hayatı ve Koyunoğlu Kütüphanesindeki Defteri (Metin-İnceleme)	

ÖZET

Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede'nin Hayatı ve Koyunoğlu Kütüphanesindeki Defteri (Metin-İnceleme)

1874–1957 tarihleri arasında yaşayan Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede, Osmanlı Devleti'nin son yıllarına ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına tanık olmuş Mevlevî bir şahsiyettir. 1925 yılında çıkarılan Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması Kanunu ile tüm çevresi Suriye'deki Mevlevîhânelere yönelirken kendisi Konya'da Mevlâna Dergâhı'nda kalmayı tercih etmiş ve hayatının sonuna kadar dergâha hizmet etmekten başka bir işle meşgul olmamıştır.

Bu çalışmada Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede'nin Konya A. R. İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde bulunan Mehmet Önder Arşivi, 14877 no'lu defterinin incelemesi yapılmıştır. Defter incelendiğinde, Mehmet Arısoy Dede'nin iyi bir eğitim aldığı, Arapça, Farsça, Fransızca dillerine vâkıf olduğu anlaşılmaktadır. Anılan defterde Mevlâna'dan, Sultan Veled'den, Feridüddîn Attâr'dan, Sa'dî-i Şîrâzî'den birçok beyit bulunmakta, çeşitli hastalıklarla ilgili kısa ipuçları ve çeşitli dualara da yer verilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm ve çeşitli hadislerle yapılan telmihlerden de onun gayet iyi bir dini eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada hem Mehmet

Arısoy Dede'nin hayatı araştırılmış hem de kaleme aldığı defterindeki Farsça ve Arapça bölümler tercüme edilmiş, Türkçe bölümlerin ise transkripsiyonlu metni yazılmıştır.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arzu YILMAZ	Numarası 074209021001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Fars Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı	
	Danışmanı	Yard. Doç. Dr. İbrahim KUNT	
Tezin İngilizce Adı		The Life of Ankaralı Mawlavi Mehmet Arısoy Dede and His Book at the Koyunoğlu Library (Text-Analysis)	

ABSTRACT

The Life of Ankaralı Mawlavi Mehmet Arısoy Dede and His Book at the Koyunoğlu Library (Text-Analysis)

Mawlavi Mehmet Arısoy Dede, who was from Ankara, lived between 1874–1957 and witnessed the last years of Ottoman Empire and the first years of Turkish Republic. After derwish lodges and the small derwish lodges was closed in 1925, his all friends went to the Mawlavi-houses in Syria but he preferred to stay in Konya at the Museum of Mawlana. He is a Mawlavi person and he did not think anything except for working at the Museum of Mawlana until end of his life.

In this study, Mawlavi Mehmet Arısoy Dede's book that is at the Koyunoğlu Library in Konya, Mehmet Önder's archive and registered the number of 14877 was analyzed. We realized after the analysis, Mehmet Arısoy Dede was a well-educated and he knew the Arabic, Persian and French languages very well. The book of Mawlavi Mehmet Arısoy Dede includes Mawlana, Sultan Veled, Feridüddin Attar and Sadi's verses. In addition to all these verses in this book, there are brief hints about different diseases and various invocations.

It is understood from the book that Mawlavi Mehmet Arisoy Dede is a well-educated person about religious education. Because he wrote some verses of the Quran and hadithes in his book.

In this study, Mehmet Dede's life has been searched, Persian and Arabic parts have been translated and the Turkish parts have been written as a text transcription.

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada şu transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır:

Sesliler: َ, ِ, ِ, ِ : ā, ِ : ī, ُ : ū, َ : a-e, ِ : i, ُ : u, ü

Sessizler:

ء : 'r	ر : r	ف : f
ب : b	ز : z	ق : k
پ : p	ژ : j	ك : k
ت : t	س : s	گ : g
ث : s	ش : ş	ل : l
ج : c	ص : ş	م : m
چ : ç	ض : ž	ن : n
ح : h	ط : t	و : v
خ : h	ظ : z	ه : h
د : d	ع : 'r	ى : y
ذ : z	غ : ğ	

Yukarıda belirtilenlerden başka,

a. Tüm arapça tamlamalar cüzleriyle birlikte yazılmış, harf-i ta'rif ile kullanılmış olan kelimelerin başındaki şemsî ve kamerî harflerin okunuşları i'rab durumları göz önünde bulundurularak belirtilmiştir.

b. Ülkemizde tanınan ve herkes tarafından bilinen özel isimler transkripsiyonsuz yazılmışlardır.

KISALTMALAR

- age. : adı geçen eser
agm. : adı geçen makale
bkz. : bakınız
çvr. : çeviren
DİA : Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DT : Doktora Tezi
Enst. : Enstitüsü
haz. : hazırlayan
hş. : hicrî şemsî
Hz. : Hazreti
İA : İslam Ansiklopedisi
MEB. : Milli Eğitim Bakanlığı
ö. : ölüm tarihi
s. : sayfa
sav : Sallallahu Aleyhi Vesellem
slt. : saltanatta kaldığı yıllar
S. : Sayı
trc. : Tercüme, tercüme eden
Üniv. : Üniversitesi
Yay. : Yayınları, Yayınevi, Yayını
yy. : yüzyıl

GİRİŞ

ANKARALI MEHMET ARISOY DEDEDİN YAŞADIĞI DÖNEME GENEL BİR BAKIŞ

XX. Yüzyılın Başında Anadolu'da Siyasi Durum

1874–1957 yılları arasında yaşayan Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti'nin çöküşünü (1920), Milli Mücadele yıllarını (1914–1918) ve Cumhuriyet'in kuruluşunu (1923) görmüştür. Yaptığımız çalışmayı ilgilendiren en önemli hususlardan biri de 30 Kasım 1925 tarihinde tekke ve zaviyelerin kapatılması olayıdır.

1874 yılında dünyaya gelen Mehmet Arısoy Dede, Osmanlı Devleti'nin son ve en zor günlerine tanık olmuştur. 24 Nisan 1877'de Rusya Devleti'nin Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle Balkanlar ve Doğu Anadolu, Rus işgaline uğramış, Ruslar İstanbul yakınlarına kadar gelmişlerdir. 31 Ocak 1878'de Ruslar ile yapılan Edirne Mütarekesi sonucunda bu tehlike bertaraf edilmiştir. Sultan II. Abdülhamid (slt. 1876–1909) bu tehlikeli gidişata dur demek için 1878'de Meclis-i Mebusan'ı kapatmıştır. Bu sırada Ermeni isyanları baş göstermiştir. 1881'de Tunus, Fransa tarafından, Mısır da İngilizler tarafından işgal edilmiştir. 1889'da İttihat ve Terakki Cemiyeti kurulmuş ve üyeleri II. Abdülhamid'i tahttan indirmek için çalışmalara başlamışlardır. 1897'de Yunanistan ile yapılan savaş sonucunda, Yunanistan büyük bir yenilgiye uğrayarak Osmanlı Devleti ile antlaşma yapmak zorunda kalmıştır. 1901'de Fransızlar Midilli'ye asker çıkarmış, 1902'de Yemen isyanları başlamış ve 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. 13 Nisan 1909 tarihinde İstanbul'da Avrupa Devletleri'nin gizli ajanlarının organize ettiği 31 Mart İsyanı çıkmış, Selanik'te hazırlanan bir ordu ile isyan bastırılmış ve Sultan II. Abdülhamid tahttan indirilmiştir. İtalyanlar 1911'de Trablusgarp'ı işgal etmiştir. 1912 Balkan Harbi yenilgisi ile Afrika ve Avrupa ile irtibatımız kesilmiştir. Sultan V. Mehmed Reşat (slt. 1909–1918)'in padişahlığı sırasında devletin gücü İttihat ve Terakki'nin elinde olmuş, 1912'de Balkan Devletleri Osmanlı'ya karşı savaşa girişip birçok

bölgeyi işgal etmişler, Trablus ve Bingazi, Rodos ve Oniki Ada İtalya tarafından işgal edilmiş, Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmiştir.¹

1914'te I. Dünya Savaşı başlamış ve 1918'de sona ermiştir. Savaşın sonunda 30 Ekim 1918 yılında Türk Milleti'nin kaderini büyük ölçüde etkileyen ve altı yüz küsur yıllık Osmanlı Devleti'nin yıkılması ile sonuçlanan Mondros Mütarekesi imzalanmıştır. 1918'de Mehmed Vahdeddin Osmanlı tahtına oturmuş, Filistin, Suriye işgal edilmiş, Anadolu toprakları da işgal edilmeye başlanmıştır. Antalya ve Muğla civarını İtalyanlar, Adana, Gaziantep, Suriye civarını Fransızlar, Irak, Musul ve Nusaybin bölgesini İngilizler, Kars ve Batum'u Gürcüler, İzmir ve dolaylarını Yunanlılar işgal etmiştir. İstanbul'da çok geçmeden galip devletler tarafından işgal edilmiş, bu işgallere karşı memleketin dört bir tarafında direniş hareketleri başlamıştır. İstiklal Harbi'nin zaferle neticelenmesinden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti 1 Kasım 1922'de hilafetle saltanatın ayrıldığını ve saltanatın kaldırıldığını bir kanunla kabul etmiştir. Sultan Vahdeddin 1922'de önce Malta'ya sonra İtalya'ya gitmiş ve 1926'da San Remo'da vefat etmiştir.²

Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı ile başlayan Kurtuluş Savaşı süreci 11 Eylül 1922'deki Mudanya Mütarekesi ile ateşkese kavuşmuştur. Osmanlı Devleti'nin Fransa'nın Sevres kentinde imzaladığı, işgal koşullarını kalıcı kılan ve topraklarının paylaşımına izin veren Sevr Antlaşması ile işgal devletleri Osmanlı topraklarını paylaşıyorlardı. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile Sevr hükümleri kaldırılarak Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsız ve egemen bir devlet olduğu uluslararası arenada tescil edilmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın nüvelerini oluşturan "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri"nin "Cumhuriyet Halk Fırkası" adı altında toplanması sonucunda 11 Eylül 1923 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi kurulmuş, ilk başkan Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi uzun yıllar "tek parti" olarak faaliyet göstermiş, cumhuriyetin pek çok devrim ve atılımına önderlik etmiştir. 29 Ekim 1923'de toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1921

¹ *Muhtasar Osmanlı Tarihi*, İstanbul, 2005, s. 211-248.

² *Aynı Eser*, s. 220-248.

Anayasası'na eklenen bir madde ile “Türkiye Devleti'nin şekli Cumhuriyettir” ibaresi kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanlığına ise Mustafa Kemal Atatürk seçilmiştir.¹

Saltanatın 1922'de kaldırılmasından sonra 3 Mart 1924'de, Şeyh Saffet Efendi ve elli arkadaşının teklifi ile halifelik de kaldırılarak, Halife Abdülmecid Efendi yurt dışına çıkartılmıştır. 3 Mart 1924'de yayınlanan Tevhîd-i Tedrisât Kanunu ile ders programları ve teşkilatlanma işleri Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, böylelikle cumhuriyetin ilkelerini tek elden yayacak bir anlayış benimsenmiştir. 17 Kasım 1924 tarihinde Cumhuriyetin ilk muhalefet partisi olan “Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası”, bizzat CHP'nin önde gelenlerince kurulmuştur. 28 Kasım 1925'de modernleşmenin bir simgesi olarak kabul edilen ve şapka giymeyi zorunlu hale getiren Şapka Kanunu, 17 Şubat 1926'da ise nikâh esasını resmen yürürlüğe sokan Türk Medeni Kanunu kabul edilmiştir. İlk nüfus sayımı 28 Ekim 1927'de yapılarak, bu tarihteki nüfusumuz 13 milyon 648 bin olarak saptanmıştır.²

Cumhuriyetin en etkili adımlarında biri olan Arap harflerinin terk edilmesi “Türk Harflerinin Kabul ve Tetkiki Hakkındaki Kanun” ile 1928'de yürürlüğe girmiştir. 18 Temmuz 1932'de ezan Türkçe okunmaya başlanmış ve bu uygulama 18 yıl boyunca devam ettirilmiştir. 26 Kasım 1934'de efendi, bey, paşa gibi lakapların artık kullanılmayacağına dair bir kanun çıkartılmış, Soyadı Kanunu da aynı tarihte düzenlenmiştir. 10 Kasım 1938'de Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda vefat etmiş, yerine İsmet İnönü cumhurbaşkanı seçilmiştir. 11 Kasım 1941'de özellikle gayrimüslim ticaret erbabını hedefleyen “Varlık Vergisi Kanunu” çıkartılmış, 7 Ocak 1946'da Celal Bayar ve Adnan Menderes gibi isimlerden oluşan bir grup CHP'den ayrılarak “Demokrat Parti”yi kurmuşlardır. Cumhuriyet tarihinin ilk muhalefet partili seçimi 21 Temmuz 1946'da yapılmış, 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerle Demokrat Parti iktidara gelmiş, Celal Bayar cumhurbaşkanı, Adnan Menderes başbakan olmuştur. Demokrat Parti iktidarının ilk icraatlerinden biri 16 Haziran 1950'de ezanın tekrar Arapça okunmasını sağlamak olmuştur.³

¹ Emre Kongar, *21. Yüzyulda Türkiye*, İstanbul, 2000, s. 81-100.

² Sina Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, Ankara, 2001, s. 173-198.

³ Kongar, *age.*, s. 109-123, 144-154.

XX. Yüzyılın başında Anadolu'da Tarîkatler ve Tarîkatlerin Kapatılması

Tarîkatler, İslâm toplumunun vazgeçilmez bir ihtiyacı olarak her dönemde etkisini göstermiş ve varlığını devam ettirmiştir. İslâm toplumunun gönüllü kuruluşu olarak nitelendirilebilecek bu müesseseler, devletin baskısı olmaksızın tekkeler ve zâviyeler aracılığı ile halka dînî ve sosyal alanda hizmet veren ahlâkî müesseseler niteliğindedir.¹ XVII. yüzyıla kadar Osmanlı tasavvuf kültürünü belirleyen başlıca tarîkatlerin Horasan kökenli olmalarına karşılık, bu dönemden itibaren Arap kültür sahasında çıkıp gelişen Kâdiriyye, Rufâiyye ve Sa'diyyenin Osmanlı şehir hayatına katıldıkları görülmüştür. Kâdiriyye XV. yüzyıl ortalarında Eşrefoğlu Rumî ile Anadolu'ya girmiş², aynı şekilde Rufâilik XVII. yüzyılda Şeyh Mehmed Hadîdî vasıtasıyla İmparatorluk merkezine yansıyabilmiştir.³ Sa'dilik ise XVIII. yüzyıl başlarında Ebu'l-Vefâ ve Abdusselâm Şeybânî tarafından İstanbul'a getirilmiştir.⁴ Bunları XVIII. yüzyılda Bedeviyye ve Şâzeliyye izlemiştir. Arap kökenli şeyhler aracılığıyla bu yüzyıldan itibaren Anadolu'ya giren bu tarîkatlerin kendilerinden hilafet alan Türk mutasavvıflar tarafından halk arasında rağbet görmeleri sağlanmıştır.

XIX. asırda tasavvuf tarihi açısından dikkat çekici bir gelişme, Bektaşîliğin yasaklanmasından sonra özellikle Nakşibendiyye tarîkatinin yanında, Mevlevîyye ve Şâzeliyye gibi bazı tarîkatlerin de yaygınlaşması ve etkinliğini artırmış olmasıdır. Bunda III. Selim, II. Mahmud, Sultan Reşad gibi padişah ve Halet Efendi gibi devlet adamlarının Mevlevî tarîkatine intisaplarının yanında, II. Abdulhamid'in sömürgeci güçlere karşı Şazeli ve Rufâi tarîkatlerinin nüfuzundan istifade için yaptığı yakın destek ve gösterdiği ilginin etkisi de vardır.⁵

Tanzîmât'tan sonra tekke ve tarîkatları yakından ilgilendiren en önemli olay, 1793 tarihinde *Meclis-i Meşâyih* adıyla bir müessesenin kurulmuş olmasıdır. Cumhuriyet dönemine kadar yaşayan Meclis-i Meşâyih, Şeyhülislâmlık kurumu ile doğrudan ilişkili olmakla birlikte Şeyhülislâmlığa bağlı olarak çalışmaktadır. Meclis-i Meşâyih, Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Osman Selahaddin Dede (ö. 1304/1886)'nin riyasetinde,

¹ Hüseyin Aydın, *Muhasibin Tasavvuf Felsefesi*, Ankara, 1976, s. 20.

² Ekrem Işın, "Kadirilik", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, IV., İstanbul, 1991, s. 372-377

³ Işın, "Rufâilik", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, VI., İstanbul, 1992, s. 325-330.

⁴ Işın, "Sa'dilik", *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, VI., İstanbul, 1992, s. 391-394.

⁵ Ekrem Özer, *Osmanlı'da Tekke ve Tarikat Islahatları*, Doktora Tezi, Erzurum, 2007, s. 48-49.

azalarının her biri farklı tarîkatlere mensup beş azadan teşekkül etmiştir.¹ II. Abdülhamid 17 Aralık 1908’de tahttan indirilmiş, yerine Mevlevî kimliği ile tanınan Mehmet Reşat geçmiş ve padişahın kılıcını Abdülhalim Çelebi 27 Nisan 1909 tarihinde kuşanmıştır.² Bütün olumsuz şartlara rağmen, yine de tekkeler, halkın nezdinde en fazla etkisi olan kuruluşlar olarak bu asırda da kendi varlıklarını sürdürebilmiştir. Tekkelerin genel olarak uğradığı za’fa rağmen, birçoğu bu sebeplerin tesir sahası dışında kalabilmiş ve varlıklarını XX. asrın başlarında da devam ettirebilmiştir. Bu asırdaki bütün olumsuz şartlara ve gidişata rağmen hem kendi dönemlerine hem de kendilerinden sonraki dönemlere etkileri ve tesirleri devam etmiştir.³

Milli Mücadele döneminde tekke ve tarîkatlerin bu önemli harekete katkıları tartışılmaz bir konudur. Örneğin Milli Mücadele yıllarında zamanın Mevlâna dergâhı postnişini Abdülhalim Çelebi, 1920 yılında Ankara’da başlayan milli mücadele hareketini destekleyen yazılar yayımlamıştır.⁴ Kurtuluş Savaşı sırasında tekkeler ve tarîkatler her ne kadar durgunluk içinde olsa da, bu önemli mücadele eski gücünü yitirmeyen tekke ve dergâhları da harekete geçirmiştir. Çoğunluğunu Mevlevîlerin oluşturduğu ve Veled Çelebi’nin kumandası altında bulunan “Mücahidîn-i Mevleviyye Alayı” ismini taşıyan gönüllü bir alay kurulmuştur. 1925 yılında tekkelerin kapatılmasından sonra Konya makam çelebisi Abdülhalim Çelebi’nin oğlu Mehmed Bâkır Çelebi Mevlevîlik merkezini Halep’e taşımış ve Türkiye dışındaki bütün mevlevîhâneleri bu merkeze bağlamıştır. 1944 yılında Suriye hükümetinin aldığı bir kararla çelebilik makamıyla beraber Mevlevîlik de kurum olarak tarihe karışmıştır. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasına rağmen Hacı Bektâş-ı Velî ve Mevlâna Dergâhı 1926 yılında çıkarılan yeni bir kanunla müze olarak ziyarete açılmıştır. Mevlâna’nın “Şeb-i Arûs” diye anılan ölüm yıldönümü törenleri ise 1946 ve 1954 yıllarında Konya’da yapılan küçük çaptaki semâ gösterileriyle başlamıştır.⁵ Yine 1925’te doğudaki Şeyh Sait isyanı da tekke ve zâviyelerin kapatılması sürecini

¹ Mustafa Kara, *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekke ve Zaviyeler*, İstanbul, 1980, s. 302, 304-305.

² Mehmet Önder, “Sultan Reşad ve “Hey’et-i Mevleviyye”, *Türk Yurdu*, S. 265, Şubat 1957, s. 610; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlâna’dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul, 1983, s. 276-277.

³ Ekrem Özer, *Osmanlı’da Tekke ve Tarikat Islahâtı*, s. 50.

⁴ Mustafa Kara, *age.*, s. 214.

⁵ Barihüda Tanrıkorur, “Mevleviyye”, İA., XXIX., s. 471.

hızlandıran olaylardan biridir. Bu hareketin liderinin “şeyh” lakabı taşıması, tarikatlerin ve tekkelerin kapatılmasındaki gerekçelerden biri sayılmıştır.¹ Türkiye dâhilinde 13 Eylül 1925 tarihinde ilan edilmiş olan özel bir kanun ile bütün tarikatler arasında Mevlevî Tarîkati de ilgâ edilmiştir. İstanbul’daki Yenikapı Mevlevîhânesi’nde son mukâbele 12 Eylül 1925 tarihinde Perşembe günü yapılmıştır.²

3 Haziran 1335/3 Haziran 1919 tarihinde yayınlanan 3565 no’lu Takvîm-i Vakayi’ gazetesinde, çecelebilikten azledilmiş olan Veled Çelebi’nin yerine Abdülhalim Çelebi’nin tayinine dair irade sureti yayınlanmaktadır. Abdülhalim Çelebi, bu ikinci tayininde, çecelebilik makamında bir yıl kadar kalmış, 1920’de makama Âmil Çelebi tayin edilmiş, ölümü üzerine üçüncü defa yine Abdülhalim Çelebi, Mevlâna postuna oturmuş, 1925’de tekrar azledilmiş, yerine ikinci defa Veled Çelebi tayin edilmiş ve tekkeler bu zatın zamanında kapatılmıştır.³

¹ Mehmet Demirci, *Sorularla Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul, 2004, s. 123–124

² Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul, 1994, s. 368.

³ Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlâna’dan Sonra Mevlevîlik*, s. 180–181.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. 1. A. ANKARALI MEHMET ARISOY DEDE

I. 1. A. a. Hayatı

Ankaralı Mehmet Arısoy Dede, H. 1291, M. 1874 yılında Ankara'nın Hacı İvaz Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Mehmet Dede altı yaşında iken mahalle mektebine başlamış, ondan sonra da Ankara Mekteb-i Rüştîyesi'ne gitmiş ve pekiyi derece ile mezun olmuştur. Ahlâkı, terbiyesi ve zeki olması yönleriyle hocalarının dikkatini çeken Mehmet Dede, daha sonra Ankara Mülkiye İdadisi'ne girmiştir. Burada Arapça, Farsça, Fransızca derslerinin yanı sıra coğrafya, tarih, ulûm-ı diniye, hüsn-i hat, fen dersleri eğitiminden sonra, 10 Haziran 1895 yılında iyi bir derece ile mezun olarak diplomasını almıştır. Mehmet Dede, öğrencilik yıllarında Farsça hocası İbrahim Efendi'nin kendisine Hz. Mevlâna'nın Mesnevî'sinden ödev olarak verdiği bir metni tercüme etmiş ve çok etkilenmiştir. O günden itibaren sürekli Mesnevî okumuş ve bazı bölümlerini ezberlemiştir. Dönem dönem Ankara Mevlevîhânesi'ne gidip gelmiş, oradaki dervişlerle sohbet etmiştir.¹ O zamanların şartlarını göz önünde bulundurduğumuzda Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede'nin iyi bir eğitim aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Eğitimi tamamlayan ve öğrencilik yıllarında yüreğine Hz. Mevlâna aşkı düşen Mehmet Dede, Ankara Mevlevîhânesi'ne gitmiş, Ankara Mevlevîhânesi dervîşi Ali Dede'nin huzuruna çıkarak uzun uzun konuşmuş ve dervîş olmak istediğini söylemiştir. Ali Dede, başarılı bir şekilde okulunu bitiren ve diplomasını alan Mehmet Dede'ye, elindeki diploma ile yolunun çok açık olduğunu, iyi bir iş bulabileceğini söylemiş ve dervîş olmanın zorluklarından da bahsetmiştir. Mevlâna sevgisi ile dolu olan ve dervîş olmak konusunda ısrarlı olan Mehmet Dede, Ali Dede'nin anlattığı zorlukları göze almış ve kararını vermiştir. Dervîş olma konusunda ailesinden rıza alması şart olan Mehmet Dede, bu izni alabilmek için çok çabalamış ve bir yıl sonra başarılı olmuştur.²

¹ Mehmet Önder, "Mehmed Dede", *Antt Dergisi*, Konya, Mayıs 1960, s. 6-7.

² Önder, *aynı makale*, s. 7.

Mehmet Dede için bundan sonra önemli olan, Ankara Mevlevîhânesi'ndeki Ali Dede'den, Konya Mevlâna Dergâhı'nda görev yapan Aşkî Dede Efendi'ye bir mektup yazmasını sağlamaktır. Çünkü onun yazacağı bir mektupla işi daha da kolaylaşacaktır. Ali Dede ile bu konu hakkında görüşmüş, Ali Dede, Mehmet Dede'nin derviş olma yolundaki isteğini kabul etmiş ve istediği mektubu yazıp kendisine vermiştir. Ailesi ile vedalaşan Mehmet Dede Konya'ya doğru yola çıkmıştır. Ankara Mevlevîhânesi'nde görevli Ali Dede gibi, Aşkî Dede de derviş olmak isteyen Mehmet Dede'ye verdiği kararda emin olup olmadığını sormuş ve derviş olmanın zorluklarını anlatmıştır.¹ Verdiği karardan emin olan Mehmet Dede'den ikrar² alınmış ve o günden itibaren Mehmet Dede çileye³ girmiştir. Önce dergâh matbahında⁴, kapıdan girişte sol tarafta bulunan Saka Postu denilen post üzerinde üç gün iki dizinin üzerinde ve murakabe vaziyetinde oturmuş, matbahta çalışanların (matbah canları) hizmetlerini seyretmiş, üç günden sonra da Kazancı Dede'nin⁵ huzuruna götürülerek bu yola girmekte hala kararlı olup olmadığı sorulmuştur. Dervişlikle ilgili çeşitli uyarılar verildikten ve tekrar ikrar alındıktan sonra derviş olmakta kararlı olan Mehmed Dede'ye, usûl gereği, “Dervişlik zordur, çileyi kırmak⁶ iyi değildir. Dervişlik ateşten gömlek, demirden leblebidir. Bu yolda aç aç ve susuz kalmak, dövülmek, haksız yere söz işitmek vardır. Dervişlik, ölmezden evvel ölmek demektir.” uyarıları verildikten ve tekrar ikrar alındıktan sonra, bin bir gün⁷ sürecek olan çile hayatı başlamış ve Mevlevîlikte tabir olunan on sekiz değişik

¹ Mehmet Ali Uz, *Ankaravî Mehmed Dede*, Konya, 2004, s. 26–28.

² İkrar vermek sözü, çile çıkarmaya ve kendisini tamamiyle tarikate vermeye razı olduğuna dair bir ahitte bulunmak anlamına gelmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 391.

³ Kırk gün az uyumak, az yemek, az konuşup çok ibadet ederek nefsi terbiye etmektir. Mevlevî çilesi binbir gün hizmetle olur ve tekkede çıkarılırdı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülbâki Gölpınarlı, *aynı eser*, s. 391–396.

⁴ Matbah-ı Şerîf, Mevlevîlerin kutsal ocağıdır. Burada Mevlevî olmak isteyenler eğitilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Hüseyin Top, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, İstanbul, 2001, s. 41, 43.

⁵ Mevlevîlikte mutfak, yeni dervişler için ilk terbiye ve hizmet mahallidir. Mutfağın en kıdemli ve önde gelen görevlisine Kazancı Dede denirdi. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Hüseyin Top, *aynı eser*, s. 42.

⁶ Mevlevîlikte “çile kırmak” ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 395.

⁷ Ayakçılıktan başlayarak bin bir gün boyunca; ayakçı, çerağcı, süpürgeci, dışarı kandilcisi, yataklı, tahmişçi, içeri kandilcisi, içeri meydancısı, somatçı, pazarcı, dolapçı, bulaşıkçı, şerbetçi, abrizci, çamaşırçı, dışarı meydancısı, halife dede, kazancı dede olmak üzere on sekiz değişik hizmeti görür. Geniş bilgi için bkz. Abdülbâki Gölpınarlı, *aynı eser*, s. 397.

hizmeti yerine getirmeye başlamıştır. Bu esnada ahlâkı, tavır ve hareketi de gözlemlenmiştir.¹

Mehmet Dede, bin bir günlük çileye sabırla katlanmış, olgunlaşmış, dergâhta bulunan canların ve dervişlerin sevgisini kazanmış, zaman zaman da postnişin Abdülvâhid Çelebi² (ö. 1325/1907)'nin teveccüh ve takdirlerine mazhar olmuştur. Mehmet Dede, bin bir gün süren çilenin sonunda Aşçı Dede'nin gülbangından sonra 9 Mart 1900 tarihinde 26 yaşındayken hücrenişin derviş olmuştur. Bu merasimden iki gün önce Aşkî Dede vefat etmiş ve onun boşalan hücrenişin yirmi altı yaşında olan Ankaralı Mehmet Arısoy Dede'ye verilmiş ve birkaç ay sonra 12 Ağustos 1900 tarihinde dergâh bevvablığı hizmetine getirilmiştir.³ Mehmet Dede, âdet olduğu üzere üzere ve dervişânın diğer dergâh ve dedeleri ziyaret etmesi gerektiği münasebetiyle bir seyahate çıkmış ve 11 Haziran 1906'da Bursa Mevlevîhânesi'ne⁴ gitmiş ve bir süre orada hücrenişin olarak kalmıştır. Bursa'dan sonra İstanbul, Afyon ve son olarak memleketi olan Ankara'da yakınlarını ziyaret ettikten sonra Konya'ya dönmüştür.⁵ Daha önce de zikredildiği gibi Arapça, Farsça ve Fransızca'yı çok iyi bilen Mehmet Dede, Mesnevîhan ve Sultan Selim Camii hatibi Sıdkî Dede⁶ (ö. 1824/1933)'den de Mesnevî okumuş, Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin Dîvân-ı Kebîr adlı eserinden birçok gazelleri tercüme etmiştir.⁷ Hüsn-i hatta, ta'lik ve nesihte oldukça ileri düzeyde bilgi sahibi olan Mehmet Dede, Mevlâna'nın Mesnevî isimli eserinin büyük bir kısmını hıfzylemiştir ve hatta Mesnevî-i Şerîf'in yegâne hâfızı sayılırdı.⁸ Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled (ö. 712/1312)'in İbtidâ-nâme, Rebâb-nâme ve İntihâ-nâme isimli eserlerini okumuş ve tercüme etmiş, yine Sultan Veled'in Dîvânı'nı tetkik etmiştir. Ayrıca İsmail Ankaravî'nin Minhâcü'l-Fukarâ adlı eserini ve Feridun

¹ Mehmet Önder, "Mehmed Dede", s. 8.

² Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 177, 236-240.

³ Mehmet Önder, aynı makale, s. 9.

⁴ Mevlevîlik tarihi boyunca en önemli Mevlevî merkezlerinden biri olan Bursa Mevlevîhânesi hakkında geniş bilgi için bkz. Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul, 2007, s. 181.

⁵ Mehmet Önder, aynı makale, s. 9.

⁶ Sıdkî Dede ile ilgili geniş bilgi için bkz. Hasan Özönder, "Mevlevîlerde Hat ve Hattat Sıdkî Dede", *II. Milli Mevlâna Kongresi*, (Tebliğler), Konya, 1987, s. 129-131.

⁷ Mehmet Önder, aynı makale, s. 9.

⁸ Refî Cevad Ulunay, "Dede'miz de Göçdü", *Anıt Dergisi*, s. 2; Necati Elgin, "Hücrenişin Mehmed Dede", *Anıt Dergisi*, s. 13.

Sipehsalâr'ın Menâkıb-ı Mevlâna isimli eserini istinsah etmiştir. Mehmet Dede, semâ yapmış, musıkî dersleri almış ve zaman zaman da ney üflemiştir.¹

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, Osmanlı Devleti'nin çöküşünü, Milli Mücadele yıllarını ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu da gören Mehmet Dede, 1925 yılında Türkiye'deki bütün tekke ve zaviyelerin kapatılmasına rağmen büyük bir aşkla bağlı olduğu Mevlevîlik yolundan ayrılmamıştır. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte, İcra Vekilleri Heyeti'nin 2 Eylül 1925 tarihli kararı üzerine sadece Mevlâna Türbesi, müze olması kaydıyla açık bırakılmıştır.² Maarif Vekâletince kurulan bir komisyon, dergâhta bulunan eşyaları tespit etmiş, postnişîn Abdülhalim Çelebi (ö. 1925) İstanbul'a gitmiş, dergâh türbedarı Hakkı Dede ile bevab Mehmed Keleş Dede, dergâhın tesliminden sonra oradan ayrılmışlar fakat Ankara'lı Mehmet Dede hücrelerini terk etmemiştir.³ Bu konu ile ilgili olarak Mehmet Dede'yi sağlığında sık sık ziyaret eden Mehmet Emiroğlu Bey'in vefatından bir iki ay kadar önce kendisinden dinlenerek not alınan bir rüya rivayeti de anlatılmaya lüzum görülmektedir. Rüya rivayetine göre Mehmet Dede, tekke ve dergâhların kapatılması kararı alınmadan bir süre önce, Hazret-i Mevlâna'yı rüyasında görmüş, Hazret-i Pîr, Mehmet Dede'nin eline bir süpürge vermiş ve dergâhın içinden başlayarak kapı önüne kadar süpürmesini söylemiştir. Mehmet Dede rüyanın ne anlama geldiğini, tekke ve dergâhların kapatılması kararının çıkmasından sonra daha iyi anlamış ve rüyasını hizmete devam edeceği şeklinde yorumlamıştır.⁴ Zamanın Müze Müdürü M. Yusuf Aktürk, Mevlâna Türbesi'nin müze olması şartıyla açık kalabileceği kararının çıkmasının ardından, derviş hücrelerini bozdurmaya ve dergâhı müze haline getirmek için çalışmalara başlamıştır. Mehmet Dede'nin hücrelerinden ayrılmadığı görülünce, durum Müze Müdürü'ne bildirilmiş ve M. Yusuf Aktürk, Mehmet Dede ile görüşmüştür. Mehmet Dede, M. Yusuf Aktürk'e dergâha bir daha buradan çıkmamak üzere geldiğini, kabul edildiği takdirde dergâhta hademe olarak kalmak ve burada ölmek istediğini söylemiştir. Müze Müdürü, Mehmet Dede'nin bu yola baş koyduğunu anlamış ve müze haline getirmek için çalıştığı dergâhın da tecrübeli bir

¹ Mehmet Önder, "Mehmed Dede", s. 9; Necati Elgin, "Hücrenişin Mehmed Dede", s. 13.

² Mehmet Ali Uz, *Ankaravî Mehmed Dede*, s. 32.

³ Mehmet Önder, *agm.*, s. 9-10.

⁴ Mehmet Ali Uz, *age.*, s. 32.

insana ihtiyacı olduğunu düşünerek gerekli işlemleri başlatmış ve Mehmet Dede yeni adıyla Konya Âsâr-ı Atika Müzesi (Eski Eserler Müzesi) müstahdemi olarak dergâhta kalmıştır.¹ Mehmet Dede, Türkiye’de hücrelerini koruyan ve terk etmeyen son Mevlevî Mevlevî dervişidir ve resmen göreve başlama yılı 1926 senesi başlarıdır.²

Bu görevi 9 yıl kadar süren, 1934 yılında tekrar görevinden alındığında altmış yaşında olan ve on iki liralık maaşı da kesilen Mehmet Dede, kısa bir seyahate çıkmış ancak yarı yoldan döndürülmüştür. Dönemin Maarif Vekilliğini yürüten, 1897 yılında Mevlevî bir aile ortamında dünyaya gelen, kendi yazdığı eserlerinden ve şiirlerinden anlaşılacağı üzere Mevlevîlikle ilgisi bulunan Hasan Âli Yücel’in emriyle vefatına kadar müzedeki hücrelerinde oturma müzadesi çıkarılmış ve Mehmet Dede vefatına kadar bir daha hücrelerinden ayrılmamıştır.³ Ancak Yazar Mehmet Ali Uz’un *Ankaravî Ankaravî Mehmed Dede* isimli eserinin ekler kısmında yer alan Mehmet Dede’nin 7 Ekim 1934 tarihli Hüsn-i Hâl belgesinde, Dede’nin görevini kendi arzusuyla bırakmış gibi gösterildiği görülmektedir.⁴ Mevlevî canlarından 1907 yılından beri Mevlâna Türbesi’nde hizmet eden Ankaralı Mehmet Arısoy Dede’nin, 1939 yılında yaş haddinden emekliye ayrılmasını bir emirle durduran ve ölümüne kadar Mevlâna Müzesi’ndeki hücrelerinde oturmasına izin çıkartan Hasan Âli Yücel’dir. Hasan Âli Yücel, Hz. Mevlâna için yazılar kaleme almış, fırsat buldukça Konya’ya gitmiş, Mevlâna âşıkları ile sohbet etmiş ve 1954 yılının temmuz ayında “Mevlâna hângahının son yâdigârı” dediği Ankaralı Mehmed Arısoy Dede ile görüşmüştür.⁵ Buradan Hasan Âli Yücel’in, Mehmet Dede’nin vefatına kadar hücrelerinde kalmasını, onu koruması ve görevini yerine getirmesini sağlamasının nedeninin kendisinin Mevlevî bir aile ortamında yetişmesinin ve Mevlâna’ya olan aşk ve muhabbetinin bir sonucu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁶

Artık çok yaşlanan ve hastalandığı zaman kendisine soranlara “Bu yıl göçmeye niyetim yok” diyerek cevap veren Ankaralı Mehmet Arısoy Dede, 10 Ekim 1957 tarihinde 83 yaşında iken ebediyete intikal etmiş ve Konya Üçler Mezarlığı’na

¹ Mehmet Önder, “Mehmed Dede”, s. 10.

² Mehmet Ali Uz, *Ankaravî Mehmed Dede*, s. 33.

³ Mehmet Önder, agm., s. 10.

⁴ Mehmed Arısoy Dede’ye ait Hüsn-i Hâl belgesi için bkz. Mehmet Ali Uz, *age.*, s. 74.

⁵ Ahmed Güner Sayar, *Hasan Âli Yücel’in Tasavvufî Dünyası ve Mevlevîliği*, s. 17-18, 42, 147.

⁶ Sayar, *aynı eser*, s. 147.

defnedilmiştir.¹ Mehmet Dede'nin vefatından önce hazırladığı vasiyetnamesinin, vasî vasî tayin ettiği Müze Müdürü Mehmet Önder tarafından yerine getirilmesini istemiştir. Vefatından sonra bir heyet huzurunda açılan bu vasiyetnameye göre, Mehmet Önder tarafından Şems-i Tebrîzî Türbesi'nin bahçesine Mehmet Dede adına bir çeşme yaptırılmış, Konya Hastanesi İmar Derneğine yardım edilmiş, layık olduğu üzere bir mezar yaptırılmış, 61 adet kitabı Müze Kütüphanesi'ne kaydedilmiştir.² Mehmet Dede'nin Üçler Mezarlığı'ndaki kabri Sıdkî Dede'nin kabri ile Ruhi Dede'nin kabri arasındadır. Ankaralı Mehmet Arısoy Dede'nin vefatı 11 Ekim 1957 tarihli Yeni Konya Gazetesi'nde duyurulmuştur.³ Ölene kadar hücrelerini terk etmeyen, etmeyen, Mevlâna Dergâhı'nın en sadık dervişlerinden Ankaralı Mevlâna Mehmet Arısoy Dede'nin Mevlâna Müzesi'ndeki hücreleri, bugün Mehmet Önder Kitaplığı olarak kullanılmaktadır.

İ. 1. A. b. Ailesi

26 yaşında ailesinden izin alarak Konya'ya gelip Mevlâna Dergâhı'nda hücrenişin olan Ankaralı Mevlâna Mehmet Arısoy Dede'nin evlendiğine ve bir aile kurarak hayatını devam ettirdiğine dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Ailesi hakkında edinilen tek bilgi, Yorgancıoğullarından Seyid Mehmed'in oğlu olduğudur.⁴ Bunun dışında ailesi hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Sonuç olarak ömrü boyunca Mevlâna Dergâhı'nın hizmetkârı olarak yaşayan Mehmet Arısoy Dede'nin hiç evlenmediği düşünülebilir.

¹ Mehmet Önder, "Mehmed Dede", s. 11; Refî Cevad Ulunay, "Dede'miz de Göçtü", s. 3; Nezihe Araz, "Mehmed Dede Efendi", *Anıt Dergisi*, s. 5.

² *Anıt Dergisi*, Mehmed Dede Özel Sayısı, s. 1.

³ 11 Ekim 1957 tarihli Yeni Konya Gazetesi'nde Mehmet Dede'nin vefatı şu şekilde duyurulmuştur: "Dün şehrimizin sevimli ve sevgili bir insanı hayata gözlerini yummuş ve ölümüyle sevgili ve mutlu bir tarih sayfası da kapanmıştır. Mevlâna Celâleddin Türbesinde son Mevlâna dedesi olarak tanınan "Mehmed Dede" dün sabahın erken saatlerinde hayata gözlerini yummuştur. Mehmet Dede'nin ölüm haberi şehre çok çabuk yayılmış ve öğle namazından sonra kendisini sevenlerinin omuzları üzerinde ebedi istirahatgâhı Üçler'e defnedilmiştir. Mehmet Dede'ye Tanrı'dan rahmet, Mevlâna Türbesi müntesiplerine, kendisini sevenlere baş sağlığı dileriz.", Yeni Konya Gazetesi, 11 Ekim 1957.

⁴ Mehmet Önder, aynı makale, s. 6.

I. 1. A. c. Tahsili

Mehmet Dede altı yaşında iken mahalle mektebine başlamış, ondan sonra da Ankara Mekteb-i Rüştîyesi'ne gitmiş ve pekiyi derece ile mezun olmuştur. Ahlâkı, terbiyesi ve zeki olması yönleriyle hocalarının dikkatini çeken Mehmet Dede, daha sonra Ankara Mülkiye İdadisi'ne girmiştir. Burada Arapça, Farsça, Fransızca derslerinin yanı sıra coğrafya, tarih, ulûm-ı diniye, hüsn-i hat, fen dersleri eğitimini almış ve 10 Haziran 1895 yılında iyi bir derece ile mezun olarak diplomasını almıştır. Mehmet Dede, öğrencilik yıllarında Farsça hocası İbrahim Efendi'nin kendisine Hz. Mevlâna'nın Mesnevî'sinden ödev olarak verdiği bir metni tercüme etmiş ve çok etkilenmiştir. O günden itibaren sürekli Mesnevî okumuş ve bazı bölümlerini ezberlemiştir.¹ O zamanların şartlarını göz önünde bulundurduğumuzda Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede'nin iyi bir eğitim aldığı söylemek yanlış olmayacaktır.

Daha önce de zikredildiği gibi Arapça, Farsça ve Fransızca'yı çok iyi bilen Mehmet Dede, Mesnevîhan ve Sultan Selim Cami hatibi Sıdkî Dede (ö. 1824/1933)'den de Mesnevî okumuş, Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin Dîvân-ı Kebîr adlı eserinden birçok gazelleri tercüme etmiştir.² Hüsn-i hatta, ta'lik ve nesihte oldukça ileri düzeyde bilgi sahibi olan Mehmet Dede, Mevlâna'nın Mesnevî isimli eserinin büyük bir kısmını hıfzı etmiştir ve hatta Mesnevî-i Şerîf'in yegâne hâfızı sayılırdı.³ Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled (ö. 712/1312)'in İbtidâ-nâme, Rebâb-nâme ve İntihâ-nâme isimli eserlerini okumuş ve tercüme etmiş, yine Sultan Veled'in Dîvânı'nı tetkik etmiştir. Ayrıca İsmail Ankaravî'nin Minhâcü'l-Fukarâ adlı eserini ve Feridun Sipehsâlâr'ın Menâkıb-ı Mevlâna isimli eserini istinsah etmiştir. Mehmet Dede, semâ yapmış, musıkî dersleri almış ve zaman zaman da ney üflemiştir.⁴

¹ Mehmet Önder, "Mehmed Dede", s. 6–7.

² Mehmet Önder, aynı makale, s. 9.

³ Refî Cevad Ulunay, "Dede'miz de Göçdü", s. 2; Necati Elgin, "Hücrenişin Mehmed Dede", s. 13.

⁴ Mehmet Önder, agm., s. 9; Necati Elgin, agm., s. 13.

İKİNCİ BÖLÜM

II. 1. A. ANKARALI MEHMET ARISOY DEDE'NİN A. R. İZZET KOYUNOĞLU ŞEHİR MÜZE ve KÜTÜPHANESİ'NDEKİ DEFTERİ ve DİĞER DEFTERLERİ

Bu bölümde Mehmet Arısoy Dede'nin çalışmamıza konu olan Konya A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi, Mehmet Önder Arşivi, 14877 no ile kayıtlı defteri ve Mevlâna Müzesi'nde bulunan defteri hakkında bilgi verilecektir.

II. 1. A. a. A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi'ndeki Defterin Nüsha Tavsifi ve İçeriği

Mehmet Arısoy Dede'nin defteri 140x85 mm. ebatlarına sahip bir el yazmasıdır. Kapak ve şirazesizdir. Özellikle ilk ve son sayfalarda yıpranmalar, yırtıklar ve eksilmeler mevcuttur. Defter formalar halinde olup, sırt kısmının iki yerinden tel zımba ile tutturulmuştur. Bazı sayfalar sırttan bağımsızlaşmış ve kenar kısımları yıpranmıştır. Defter 1^a dan 7^a sayfalarının ortalarına kadar siyah kurşun kalemle yazılmış olup, 7^a nın ortasından sonra çoğunlukla siyah mürekkepli kalem kullanılmıştır. Defterin bazı sayfalarında ise yer yer yeniden siyah kurşun kaleme dönülmüş, mavi ve yeşil mürekkepli kalemler de bazı sayfalarda azda olsa kullanılmıştır. Defter nohûdî renginde kendinden çizgili sayfalardan oluşmaktadır. Muhtemelen süsleme amacıyla defterin etek, baş ve ağız kısmı kırmızı bir boya ile boyanmış, bu zaman içerisinde sayfa içerisine doğru yayılmıştır ve özellikle defterin ilk sayfalarında görülmektedir. Defter herhangi bir konservasyon işleminden geçmemiş olup, korunması amacıyla bir an önce restorasyona tabi tutulması gerekmektedir. Defterin ağız ve etek kısmının birleşim noktasında küçük, siyah bir mürekkep lekesi mevcuttur. Defter 72 varaktan oluşmaktadır ve her sayfasındaki satır sayısı farklıdır.

Muhteviyatı değişik zamanlarda, değişik kalemlerle ama hepsi de Mehmet Arısoy Dede'nin eliyle yazılmış, Arapça, Farsça ve Türkçe manzum ve mensur parçaları ihtiva eden bir eserdir. Mevlâna, Hakîm Senâî, Sultan Veled, Feridüddîn Attâr, Sa'dî, Şefik Can, Tâhirü'l-Mevlevî, gibi önemli şairlerin şiirleri, yazarı belli

olmayan ve bir kısmının Mehmet Arısoy Dede'ye ait olduğunu düşünölen şiirler, çeşitli dualar, âyetler, hadisler, tedavi amaçlı bilgiler mevcuttur.

II. 1. A. b. Diğer Defterleri

Ankaralı Mehmet Arısoy Dedeye ait ulaşılabilen bir diğer defter de Konya Mevlâna Müzesi'nde 125 numara ile kayıtlı defteridir. Türkçe, Arapça ve Farsça muhtelif elyazılarını ve notlarını içeren defterin ebadı 14.5x9'dur. İçinde Sıdkî Dede'nin vefat tarihi, Midhat Bahârî'nin şiirleri, Bahariye Mevlevîhânesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede'nin şiirleri, Veled Çelebi İzbudak'ın elyazısıyla bir şiiri, Üsküdar Mevlevîhânesi son şeyhi Remzi Ahmed Dede'nin şiiri, ölüm tarihi, dergâhların seddi tarihi, muhtelif yazılar, adresler yer almaktadır.¹

¹ Abdölbâkî Gölpınarlı, *Mevlâna Müzesi Abdölbâkî Gölpınarlı Kütüphanesi Yazma Kitaplar Kataloğu*, Ankara, 2003, s. 165.

II. 1. A. c. Yazma Nüshanın İmlâ Özellikleri

1- Farsça alfabeye mensup گ harfi ile yazılması gereken kelimelerin tamamı ک harfi ile yazılmıştır.

Örn. کیر و کلو 2a, کرا 6b, کمو 3b.

2- Ek fiil üçüncü tekil şahıs eki است kelimesi bazen ا düşürülerek است şeklinde yazılmış ve kendinden önceki isme birleştirilmiştir.

Örn: تبریز است 3b, کیست 8b, اولیاست 9b.

3- Bazı yerlerde ise ek fiil üçüncü tekil şahıs eki است kelimesi harf düşümü olmaksızın ayrı yazılmıştır.

Örn: عرش است 9a, بیهوشی است 8b, ساعت است 7b.

4- Harf-i nişane olan را bazen ismine bitişik,

Örn: عاشقانرا 7a, آنرا 21b, مردمانرا 39b.

bazen de ayrı yazılmıştır.

Örn: اولیا را 23b, ملخ را 19a, خویش را 18a.

5- Sonu hâ-yı mahfî ile biten kelimeler hariç, tamlamalarda hareke kullanılmamıştır.

Örn: بندہ 6b, کعبہ 21b, بیچارہ 22a.

6- İsim ve isim soyundan türeyen kelimelerin başındaki به edatı بسوی ve بجدست kelimelerindeki gibi genellikle kelimeye bitişik olarak yazılmıştır.

Örn: بحکمت 13a, بکسب 14a, بسجود 16a.

7- Noktalamaya genellikle riayet edilmiştir.

8- Arapça manzum ve mensur parçalarda yer yer med, şedde ve hemzeye yer verilmiş olmakla birlikte genellikle hareke kullanılmamıştır.

9- Farsça çekimli fiillerde şimdiki zaman ön edatı می fiiline bazen bitişik,

Örn: مینازد 24a, میکند 33a, میخور 39b.

bazen de ayrı olarak yazılmıştır.

Örn: می آید 7b, می ساز 38a, می رمند 43a.

10- İsmi hallerinden از bazen ا düşürülerek ز şeklinde yazılmıştır.

Örn: ز غم 9a, ز عالم 8b, ز خاک 3a.

11- Üçüncü tekil şahıs zamiri او'nun başına از geldiği durumlarda او'nun ا'i

düşürülerek ازو şeklinde yazılmıştır.

Örn: ازو 8b, ازو 37a.

12- Ek fiil üçüncü tekil şahıs eki است kelimesi, ا düşürülerek یست şeklinde yazılmış ve kendinden önceki isme birleştirilmiştir.

Örn: پیغمبر یست 22b, مطلوب یست 22a.

13- İsimlerin başına getirilen olumsuzluk eki بی bazen önündeki kelimeye

bitişik,

Örn: بیخوشی 8b, بیجان 9a, بیخبر 37a.

bazen de ayrı yazılmıştır.

Örn: بی ریاضت 41b, بی خشم 33b, بی تف 24b.

II. 1. B. a. Hazırlanan Metnin İmlâ Özellikleri

Çalışmamıza esas teşkil eden defter neşre hazırlanırken, metnimizde geçen kelimelerin doğru bir şekilde yazılmasına özen gösterilmiş ve Türkçe kelimelerin transkripsiyonunda mümkün olduğu kadar günümüzün imlâ kurallarına uyulmaya çalışılmıştır. (Örn: itdi kelimesi etti, didi kelimesi dedi, anı kelimesi onu, onların kelimesi onların şeklinde yazılmıştır.)

Farsça parçalar için Tahran Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından yayınlanan “Nukâfî der-bâb-ı resmu’l-hattî-yi Farsî” isimli esere uyulmuştur. Arapça kısımlarda ise bütün ibareler harekelendirilmiştir. Hazırladığımız metnin imla özellikleri, çalışmamıza esas olan defterin imlâ özellikleri de dikkate alınarak şu şekilde belirtilmiştir.

- 1- Ek fiilin görülen geçmiş zamanının üçüncü tekil şahsı olan بود “būd” ile ek fiilin geniş zamanının üçüncü tekil şahsı olan بُوْد “buved” kelimelerinin birbirinden ayrılması için “buved” okunması gereken yerlerde و harfinin üzerine üstün işareti konulmuştur.
- 2- Varak numaraları 1a., 1b. şeklinde metne ilave edilmiştir.
- 3- Türkçe olan manzum ve mensur kısımlarda yer alan itdi-etti, didi-dedi, ānların-onların, āna-ona, ānın-onun, yohsa-yoksa, herkanı-herhangi, kılur-kılar, ālur-alır, sanur-sanır, itmiyeni-etmeyi, ider-eder, ānı-onu şeklinde yazılmıştır.
- 4- Tamlamalar gösterilmiştir.
- 5- Harf-i nişane لْ kendisinden önce gelen isimden ayrı yazılmıştır.
- 6- Şimdiki zaman ön edatı می fiilinden ayrı yazılmıştır.
- 7- Harf-i izafe به hazırladığımız metinde ayrı yazılmıştır.
- 8- Parantez içerisinde yer alan konu ve şiir başlıkları, parantez içinde yazılmıştır.
- 9- گ Kâf-i Fârsî ک den ayırt edilmiştir.

10- İsimlerin başına getirilen olumsuzluk eki *بی* önündeki kelimedenden ayrı yazılmıştır.

II. 1. B. b. Defterde Adı Geçen Şahsiyetler

Burada defterde isimleri zikredilen şahıslardan, kaynaklarda tespit edilebilenler hakkında kısaca bilgi verilecektir. Kendileri hakkında şüpheli de olsa bilgi edinilemeyen şahıslar burada anılmayacak, Peygamberler, ehl-i beyt, halifeler ve mezhep imamları üzerinde durulmayacaktır.

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî (1207–1273): Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî 30 Eylül 1207 tarihinde Belh'te dünyaya gelmiş ve Belh'te tanınmış bir âlim olan babası Bahâeddin Veled (Sultânü'l-Ulemâ), ailesiyle birlikte Sultan Alaaddin Keykubat'ın ısrarlı davetleri üzerine Konya'ya gelmiş ve 1231 yılında 85 yaşındayken vefat etmiştir.¹ Mevlâna'nın hayatı, 26 Kasım 1244 tarihinde Şems-i Tebrizî'nin Konya'ya gelmesiyle değişmiştir. Şems-i Tebrizî'nin 5 Aralık 1247 günü ikinci kayboluşundan sonra iki kez Şam'a giderek onu aramış ve sonunda ümidini keserek Konya'ya geri dönmüştür.² Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin en iyi biyograflarından biri olan Bedüzzaman Furûzanfer'in dediği gibi, Şems yalnızca coşkun ırmağın önündeki engeli yıkmış ve ona kendi kalenderâne tasavvuf telakkisini eklemiştir.³ Manevî yönde sürekli ilerlemeyi isteyen ve bunun için manâ adamlarının peşinde olan Mevlâna, nihayet aradığını Şems'te bulmuş, sadece onunla hemhâl olmuş ve başkasıyla görüşmemiştir.⁴ Şems'in bilinmeyen akıbeti ile ondan ayrılan Mevlâna'nın Mevlâna'nın bir kenara çekilip şiir, semâ ile zamanını geçirmesi, vaaz vermemesi, medresedeki eğitim öğretimine devam etmemesi üzerine oğlu Sultan Veled, babasının sürekli müzik dinlediğini ve semâ yaptığını, gece-gündüz hiç dinlenmediğini söylemiştir. Mevlâna, üzüntüsünden raks ederek zikir yapmaya yönelmiş ve şiir

¹ Bedüzzaman Furûzanfer, *Mevlâna Celâleddin*, İstanbul, 1963, s. 4, 9.

² Sultân Veled, *İbtidânâme*, Ankara, 1976, s. 71–77.

³ Ahmet Yaşar Ocak, "Bir XIII. Yüzyıl Mutasavvıfı ve Sûfisi Olarak Mevlânâ Celâlüdd'in-i Rûmî", *4. Milli Mevlânâ Kongresi Tebliğler*, Konya, 1991, s. 139.

⁴ Yakup Şafak, "Hz. Mevlânâ ve Çevresindeki Bazı Önemli Şahsiyetler", *Mevlâna Panellerinde Sunulan Bildiriler 1*, Konya, 2000, s. 33.

söylemiştir.¹ Mevlâna, 17 Aralık 1273 yılında bekâ âlemine göç etmiş, halifesi Çelebi Çelebi Hüsâmeddin ise ondan yaklaşık on bir yıl sonra 3 Kasım 1284 yılında vefat etmiştir. Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled, babasının maddi ve manevi mirasını lâyıkıyla temsil etmeye çalışmıştır.²

En önemli eseri olan Mesnevî, dînî, felsefî, ahlâkî, toplumsal konuları ele alan ve bu konuların çeşitli hikâyelerle işlendiği yaklaşık 26.000 beyit ve 6 ciltten oluşan bir eserdir. “Kur’ân-ı Kerîm’in özü” olarak nitelendirilen Mesnevî’de fert ve toplumu ilgilendiren hemen hemen her konu işlenmiştir. Bir diğer eseri olan Dîvân-ı Kebîr ise “Büyük Dîvân” anlamına gelmektedir ve Mevlâna'nın gazel, terkîb-i bend ve rubâîlerinden oluşmaktadır. “İçinde ne varsa odur” anlamına gelen Fîhi Mâ Fîh adlı eseri Mevlâna'nın sohbetlerini içeren ve çoğunlukla Mesnevî’deki konuları özet olarak ele alan mensur bir eserdir. “Yedi Meclis” anlamına gelen Mecâlis-i Seb’a isimli eseri ise Mevlâna'nın camilerdeki vaazlarını içerir ve yedi bölüm halindedir. Son eseri olan Mektûbât ise adından da anlaşılacağı üzere “mektuplar” anlamına gelir ve Mevlâna'nın, devrinin devlet adamlarına ve önemli şahsiyetlere yazdığı mektuplardan oluşan bu eser, bilhassa Selçuklular tarihi açısından önem taşımaktadır.³

Sultan Veled (ö. 712/1312): Mevlevîlik tarikatının kurucusu ve Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin oğlu olan Sultan Veled, 1226 yılında Lârende’de dünyaya gelmiştir. Sultan Veled, her konuda babası Mevlâna’ya uymuş, onun sözünden ayrılmamış ve onun yolunda yürümüştür. Babasının vefatından ve Hüsâmeddin Çelebî’den sonra babasını temsil etmeye başlamıştır. Sultan Veled, Mevlâna'nın zamanından itibaren Mevlâna âşıkları tarafından tanınmış ve sevilmiştir. Sultan Veled, 1312 yılında 86 yaşında vefat etmiştir. Kaside, gazel, terci’, kıt’a ve rubâîlerden meydana gelen *Dîvân*, ilk mesnevîsi olan ve babası Mevlâna'nın ve Mevlâna ile ilgisi olan şahısların hayatlarına dair en doğru olayları anlatan *İbtidâ-*

¹ Mahmut Hilmi, “Mevlâna Celâleddin er-Rûmî”, 4. *Milli Mevlâna Kongresi (Tebliğler)*, Konya, 1991, 1991, s. 147.

² Adnan Karaismailoğlu, “Mevlâna'nın Hayatı ve Çevresi”, *Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevilik*, Konya, 2002, s. 21-30.

³ Yakup Şafak, *Mevlâna Celâleddin-i Rûmî*, Konya, 2007, s. 14-15.

nâme, tasavvufî düşünce ve öğütlerin yer aldığı *Rebâb-nâme*, tasavvufî öğütlerden oluşan *İntihâ-nâme* ve *Maârif* isimli eserlerin sahibidir.¹

Feridüddîn-i Attâr (ö. 1229–1230): Mecdüddîn Bağdâdî ve Rukneddîn İshak'ın müridliğini yapmış bir sûfidir. Tezkiretü'l-Evliyâ, Dîvân, Mantiku't-tayr, Esrâr-nâme, İlâhî-nâme, Musibet-nâme, Hüsrev-nâme isimli eserlerin sahibidir.²

Sa'dî-i Şîrâzî (ö. 691/1292): Fars edebiyatının en büyük şairlerinden biridir. Etkisi sadece Fars edebiyatıyla sınırlı kalmamış, Türk ve Urdu edebiyatlarıyla Batı dünyasında da önemli izler bırakmıştır. Sa'dî'nin manzum ve mensur eserleri Külliyyât adı altında toplanmıştır. Bunun dışında Bostân isimli manzum eser ile Gülistân adlı mensur bir eseri vardır.³

Ahmed Tirmizî Eflâkî (ö. 761/1360): 690/1291 yılında Veled Çelebi zamanında Konya'ya gelmiş ve Ulu Ârif Çelebi'ye intisap etmiştir. Eflâkî, Ulu Ârif Çelebi'ye gönülden bağlıdır ve onun her sözünü bir hikmet saymıştır. Eflâkî, Mevlvî büyüklerinin hal tercemelerini tespite yardım edecek ve tarihi aydınlatacak birçok olaydan bahseden eserler kaleme almış ancak kendi hayatı ile ilgili pek fazla bilgi vermemiştir. Eflâkî, Ulu Ârif Çelebi'ye gönülden bağlıdır ve onun her sözünü bir hikmet saymıştır. Ulu Ârif Çelebi'nin emri üzerine *Menâkıbü'l-Ârifîn* adlı eserini 718/1318 yılında telifine başlamış ve 754/1358 yılında bitirmiştir. Eserde, Sultânü'l-Ulemâ, Burhaneddin Muhakkık Tirmizî, Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, Şems-i Tebrîzî, Hüsâmeddîn Çelebi, Sultan Veled, Ulu Ârif Çelebi'nin menkıbelerinden bahsedilmektedir.⁴

Şâhidî İbrâhîm Dede (ö. 957/1550–51): Şâhidî İbrâhîm Dede hakkında tezkirelerin verdiği bilgi çok azdır. Kendisi, babası Hüdâî Salih ve kendi hayatı hakkında bilgi edinilen en iyi kaynak, kendisinin yazdığı *Gülşen-i Esrâr* adlı eseridir. Bu eserinde ayrıca Dîvâne Mehmed Çelebi ile buluşmalarına da yer vermiştir.⁵ Şâhidî İbrâhîm Dede 875/1470 yılında Muğla'da doğmuştur. Babası, Muğla Mevlvî dergâhı şeyhi Hüdâî Salih Dede (ö. 885/1480)'dir. Kendisi on yaşında iken babasının

¹ Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 29-52.

² Muhammed Muin, *Ferheng-i Farsî*, V., Tahran, 1371 hş./1992, s. 1182.

³ Mustafa Çiçekler, "Sa'dî-i Şîrâzî", İA, XXXV., s. 405–407.

⁴ Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, s. 16; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 129-131.

⁵ Abdülbâki Gölpınarlı, *aynı eser*, s. 132.

ölümünden sonra eğitimine İstanbul ve Bursa'da devam etmiş, Lazkiye Mevlevîhânesi şeyhi Fâni Dede ve Paşa Çelebi'den ders almış ve Mevlevîliğe intisap etmiştir. Bu intisabı münasebetiyle Mevlâna'yı ziyarete geldiğinde bir süre Konya'da kalmıştır. Muğlalı Şâhidî İbrâhîm Dede, Karahisar'da bulunduğu sırada vefat etmiştir.¹ 448 beyitlik bir risâle olan, Türkçe bir önsözden sonra Farsça bir önsözle devam eden *Gülşen-i Vahdet*, Farsça yazılan ve kendi hal tercemeleriyle beraber Dîvâne Mehmed Çelebi'nin hususiyetlerini ve Mevlevîliğin bazı hususiyetlerini içeren en büyük ve en önemli eseri *Gülşen-i Esrâr*, Farsça, mesnevî tarzında ve mesnevî vezninde olan *Gülşen-i Tevhîd*, manzum ve Farsça'dan Türkçe'ye küçük bir lügat olan *Tuhfe-i Şâhidî* gibi eserlerin sahibidir.²

Tâhirü'l Mevlevî (Olgun) (1877–1951): 1877 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Tâhirü'l Mevlevî, edebî, tasavvufî, pek çok eseri ve şiirleri bulunan, uzunca bir süre Kuleli Askeri Lisesi'nde edebiyat dersleri okutmuştur. Ayrıca Meşrutiyet döneminin önemli dergilerinden biri olan Mahfil'in de naşiri ve başlıca yazarıdır. Soyadı kanunu çıktıktan sonra kendisine Olgun soyadını almıştır.³ Gülhane Askeri Rüştîyesinde, daha sonra Menşei Küttab-ı Askeriye'de okumuştur. Fatih Camii başımamı müderris Filibeli Mehmed Rasim ve Mesnevîhân Selânikli Mehmed Esad Dede'lerin derslerine devam etmiş ve 1893 yılında ondan icazetname almıştır. 1894 yılında Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Mehmed Celâleddîn Dede (ö. 1326/1908)'ye intisap etmiş ve aynı sene Esad Dede ile beraber hac vazifesini yerine getirmiştir. Mevlevîhânedeki hücrelerinde oturup vakıflardan gelen yardımlara göz dikmeyi hoş görmediği için maişetini karşılamak üzere Beyazıt'ta bir kitapçı dükkânı açmıştır. Burada *Mîrât-ı Hazret-i Mevlâna* ile Nayî Osman Dede'nin oğlu Sırrî Abdülbâki Dede'nin *Manzume-i Mirâc*'ını ve Cevrî'nin *Hilye-i Çehar-ı Yâr-ı Güzîn* isimli manzumesini birer mukaddime ile bastırmıştır. 1901 yılında öğretmenliğe intisap etmiş, Burhan-ı Terakki ve Rehnüma-yı Terakki okullarında Farsça ve İslâm Tarihi derslerini vermiştir. 1951 yılında İstanbul'da vefat eden Tâhirü'l Mevlevî, Türk ve Fars

¹ Yusuf Öz, "Anadolu'da Farsça Öğretiminde Mevlevîlerin Rolü", *Mevlâna Panellerinde Sunulan Bildiriler I*, Konya, 2000, s. 80.

² Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 136-138.

³ M. Orhan Okay, "Osmanlı'da Mesnevihanlık Geleneği ve Son Mesnevihanlardan Tahirülmevlevî", *X. Milli Mevlâna Kongresi Tebliğler I (Diğer Tebliğler)*, Konya, 2002, s. 310-311.

Edebiyatları, tarih, Mevlâna, Mevlevîlik gibi konularda pek çok eser yazmış ve tercüme etmiştir.¹

Şefik Can (1910–2005): 1909 yılında Erzurum'un Tebricik köyünde dünyaya gelmiştir. (Resmi kayıtlarda 1910 olarak görünmektedir.) Çok küçük yaşlarda, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın getirmiş olduğu sıkıntıları derinden yaşamıştır. Aynı yıllarda annesi Gülşen Hanım'ı kaybetmiştir. 1916 yılında, Sivas'ın Yıldızeli ilçesinde ilkokula başlamıştır. İlkokulu bitirdikten sonra babasının isteği üzerine, askeri okul imtihanlarına girmiş, bu imtihanı başarıyla kazanarak 1923-24 öğretim yılında Tokat Askeri Ortaokulu'na gitmiştir. 1926-1927 öğretim yılında İstanbul Kuleli Askeri Lisesine başlamış ve 1929 yılında bitirmiştir. 1930' lu yıllarda Harp Akedemisi olan, İstanbul Yıldız Sarayı içerisindeki Levazım Yüksek Okulu'nda görmüş olduğu bir yıllık eğitimden sonra, 1932 senesinde Haydarpaşa Askeri Veteriner Okulu'nda Ayniyat Muhasibi olarak göreve başlamış, dönemin popüler dergilerinden Yeni Adam, Türk Sanatı, Bilgi Yurdu gibi tanınmış kültür ve edebiyat dergilerine hikâye ve makaleler de yazmıştır. Edebiyat, tarih, öğrenme ve öğretmeye karşı aşırı ilgisi nedeniyle aynı yıllarda, İstanbul Üniversitesi Edebiyat ve Tarih bölümüne devam etmiştir. Kumandanlarından izin almadan Üniversiteye devam etmesi, askeri yetkililerce uygun bulunmamış ve İstanbul'dan alınarak, Kırklareli'nin Vize kazasına Ambar Müdür Yardımcısı olarak tayin edilmiştir.

İstanbul Üniversitesi'nde sınava girip, öğretmenlik belgesi almış ve 1935 senesinde Kuleli Askeri Lise'sinde Tâhirü'l-Mevlevî'nin (Tahir Olgun) yanında stajını tamamlayarak öğretmenliğe başlamıştır. Tâhirü'l-Mevlevî'den almış olduğu "Mesnevîhânlık" icazetiyle 1960 yıllarında başlamış olduğu Mesnevî derslerine son nefesine kadar devam etmiştir. Hz. Mevlâna ve eserleri üzerine yapmış olduğu çalışmalarından dolayı 2001 yılında yüksek hizmet ödülü almıştır. 1941 yılında Müşfika Pasinler ile evlenmiş ve bu evliliğinden iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir.²

Hüseyin Azmî Dede (ö. 1287/1870): 1231/1815 yılında dünyaya gelen Hüseyin Azmî Dede, babası Ali İzzet Dede'nin 1240/1824 yılında vefatından sonra şeyh tayin edilmiş ve 41 sene bu makamda kaldıktan sonra yerine oğlu Ali Efendi'yi bırakarak

¹ İbnülemin. M. K. İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, IV., s. 1857-1860.

² H. Nur Artıran, "Mesnevîhân Şefik Can Dede", www.semazen.net, 2008.

Mısır'a ve oradan da Hicaz'a gitmiştir. 1287/1870 yılında Kahire Mevlevîhânesi şeyhliğine atanarak burada şeyhlik yapan Hüseyin Azmî Dede, 1311/1892'de önce Rodos'a, ardından kızı ve damadının daveti üzerine Beyrut'a gitmiş ve orada yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak vefat etmiştir. Şair ve musikîşinas olan Azmî Dede, aynı zamanda musikî tarihimizin en büyük üstadı ve bestekârı kabul edilen İsmail Dede Efendi'nin talebesidir. Gelibolu, İstanbul ve Kahire'de pek çok kimseye âyin meşk ederek Mevlevî âyinlerinin bu şehirlerde yayılmasında önemli katkılarda bulunan Azmî Dede, devrinin en güzel naat ve âyin okuyanlarından biri olduğu gibi ney de üflemiştir. Aynı zamanda âlim bir zat olan Azmî Dede'nin kaynaklarda değişik konularda kaleme aldığı *Temyîzü'l-emreyn*, *Temdîdü'l-hayât*, *Risâle-i Tatbîk*, *İşrâbü'l-harâm*, *Mir'atü'l-Hakâyık*, *Lâzimü'l-beyân* isimli risâleleri olduğu yazmaktadır.¹

Eflâtun (m.ö. 427–347): İslâm felsefesi üzerinde önemli etkileri bulunan İlkçağ Yunan filozofudur. Megora, Kirenea, Sicilya, Mısır, İtalya gibi şehir ve ülkeleri gezmiş, buralardaki ilim ve fikir adamlarıyla fikir alışverişinde bulunmuştur. Kaynaklarda Eflatun'a nisbet edilen kırktan fazla esere rastlanmaktadır.²

Ḥakîm Senâî (ö. 525/1131): Farsça tasavvufî mesnevî tarzının kurucusu olan İranlı bir şairdir. Kendisinden sonra gelen Feridüddîn-i Attâr, Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî ve Sa'dî-i Şîrâzî gibi büyük şairleri etkilemiştir. Kaside, gazel, terkîb-i bend, tercî-i bend ve rubâîlerinden oluşan Dîvânî'nin yanı sıra Ḥadîkatü'l-ḥaḳîka ve şerî'atü't-ṭarîka, Kârname-i Belḥ adlı mesnevîleri vardır.³

Ebu'l-Ḥasan Ḥarakânî (ö. 425/1033): Şahiyeleriyle tanınan mutasavvıftır. Bâyezîd-i Bistâmî'nin tasavvuf tarzını benimseyen Harakânî'nin Hakk'a ermek için zor riyâzetlere, çetin mücâhede ve çilelere katlandığı bilinmektedir. Harakânî, Aynülcüdât el-Hemedânî, Necmeddîn-i Dâye, Attâr, Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî gibi büyük mutasavvıfları derinden etkilemiştir.⁴

Nahîfî (ö. 1151/1738): Manzum Mesnevî tercümesiyle tanınmış divan şairidir. İlim, fikir ve sanat bakımından güçlü sayılan Nahîfî, yaygın olarak Mevlevî kabul

¹ Gülgün Erişen Yazıcı, *Gelibolu Mevlevihanesi ve Gelibolu'da Mevlevilik*, Çanakkale, 2009, s. 54–63. 63.

² Fahrettin Olguner, "Eflâtun", İA., X., 469-476.

³ Saime İ. Savi, "Senâî", İA., XXXVI., 502–503.

⁴ Süleyman Uludağ, "Harakânî", İA., XVI., 93-94.

edilmekle birlikte, Abdülbâki Gölpinarlı'ya göre Melâmî'dir. Nahîfi, dînî heyecanları kuvvetli bir şair olarak Türk edebiyatında en çok na't yazan isimler arasındadır. Arapça ve Farsça kaside ve gazellerinin yer aldığı Dîvân'ı, üç bölümden oluşan 1106 beyitlik mesnevîsi, Hicretü'n-nebî, Hilyetü'l-envâr, Zührü'l-âhîre gibi eserlerin sahibidir. Ayrıca Terceme-i Mesnevî li-Nahîfi, şairin en önemli çalışması olup, Mesnevî'nin tamamını manzum olarak Türkçe'ye çevirmiştir.¹

Sultânü'l-Ulemâ (ö. 628/1231): Mevlâna'nın babası Bahâeddin Veled, "Sultânü'l-Ulemâ" yani "Âlimlerin Sultânı" olarak bilinen ve şöhreti Belh'ten bütün İslâm âlemine yayılmış bir sûfidir. Bahâeddin Veled, Necmeddin Kübra'nın terbiyesi ile yetişmiştir ve Kübreviyye Tarîkati'ne mensuptur ve 19 Şubat 1231 tarihinde vefat etmiştir.² Bazı Mevlevî kaynaklara göre, Bahâeddin Veled'in soyunun Hz. Ebû Bekir'e dayandığı görüşü hâkimdir.³ Eflâkî'nin verdiği bilgilere göre Mehmed Harzemşah'tan gönlü incinen Sultânü'l-Ulemâ, göç ederek Anadolu'ya gelmiş ve 1220 yılı ortalarında Konya'da bulunan Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat (slt. 1219–1236) zamanında, onun daveti üzerine Konya'ya gelmiş ve kendileri için hazırlanan medreseye yerleşmişlerdir.⁴

İbn-i Kemâl Paşa (ö. 940/1534): Asıl adı Şemseddin Ahmed'dir. II. Bayezid'e lalalık yapan büyükbabası Kemâl Paşa'ya nisbetle Kemâlpaşazâde, İbn Kemâl diye anılır. Osmanlı şeyhülislâmı ve tarihçisidir. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledikten sonra Amasya ulemasından Arap dili ve edebiyatı, mantık ve Farsça öğrenimi görmüştür. Dönemlerinde yaşadığı üç padişahın sevgi ve saygısını kazanan Kemâlpaşazâde hadis, tefsir, fıkıh gibi dini ilimler başta olmak üzere tarih, edebiyat, felsefe, dil ve tıp alanlarında eserler vermiş çok yönlü bir âlimdir. II. Bayezid'in isteği ile kaleme aldığı on ciltten oluşan *Tevârîh-i Âl-i Osmân* isimli tarih kitabının sahibidir.⁵ Birçok alanda Türkçe, Arapça ve Farsça eserler yazmıştır. Münâcât, na'tlar, iki kaside, mesnevî tarzında manzumeler, 400'den fazla gazel ve çok sayıda mukataa' ile müfreden

¹ Mustafa Uzun, "Nahîfi", İA., XXXII., 297-299.

² Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, s. 22-23.

³ Abdülbâki Gölpinarlı, *Mevlânâ Celâleddîn*, İstanbul, 1985, s. 35–40.

⁴ Bedîüzzaman Fîrûzanfer, *Mevlânâ Celâleddîn*, İstanbul, 1990, s. 41.

⁵ Şerafettin Turan, "Kemâlpaşazâde", İA., XXV., 238-40.

oluşan dîvânı vardır. Ayrıca 7777 beyittten oluşan Yusuf ile Züleyha mesnevîsi bulunmaktadır.¹

Lâmekânî Hüseyn Efendi (ö. 1035/1625): Bayramiyye-Melâmiyye tarîkatine mensup sûfi-şairdir. Atâî, Kâtib Çelebi ve Evliya Çelebi şiir ve risâlelerinden Arapça, Farsça ve dînî ilimlere vâkîf olduğu anlaşılmaktadır. İki gazel, altmış beş gazel, mesnevî tarzında sekiz manzume, üç tercî-i bend, bir terkîb-i bend, iki murabba, dokuz kıta ve üç müfredi ihtiva eden Dîvân'ı vardır. Bunun dışında Vahdet-nâme, Risâle-i vahdet isimli eserleri vardır.²

Kemâl-i Hucendî (ö. 803/1401): Tanınmış bir şeyh olmasına rağmen hangi tarîkate mensup olduğu bilinmeyen mutasavvîf-şairdir. Hâfız-ı Şîrâzî, Sîrâceddîn-i Bisâtî-i Semerkandî ve Molla Muhammed Mağribî ile çağdaştır. Genellikle aşk ve tasavvufa dair gazellerinde “Kemâl” mahlasını kullanmıştır. Gazelde emsalsiz olduğunu söylemesine rağmen Hâfız, Sa'dî ve Mevlâna'nın seviyesine çıkamamıştır. Yaklaşık sekiz bin beyitten oluşan dîvânı, genellikle gazel, kıta ve rubâîlerden meydana gelmiştir.³

Sultan Bâyezîd-i Bestâmî (ö. 261/824): Sultanu'l-arifin ünvanlı Ebu Yezid-i Bestami III/IX. Asırda yaşamış ünlü sufilerdendir.⁴

İbrâhîm İbn-i Edhem (ö. 161/778?): Horasan'ın Belh şehrinde dünyaya gelmiştir. Horasan'dan ayrıldıktan sonra Şam, Irak, Hicaz ve Rum (Anadolu) bölgelerine seyahatler yapmıştır. İbrâhîm b. Edhem'in kara ve deniz seferlerine katıldığı, Bizanslılar'a karşı yapılan son deniz seferi esnasında ismi belirtilmeyen bir adada vefat ettiği kaydedilmektedir. İslâm edebiyatlarında İbrâhîm b. Edhem'in hayatı ve kişiliği etrafında oluşan menkıbeler, manzum ve mensur edebî eserlere konu olmuş, “İbrâhîm b. Edhem hikâyeleri”, “İbrâhîm b. Edhem menkıbeleri” gibi adlarla anılmıştır.⁵

Ebû Sa'îd-i Ebu'l-hayr (ö. 440/1049): Asıl adı Fazlullah b. Ebi'l-hayr Meyhenî'dir. IV. ve V. asrın meşhur şair ve sûfilerindendir. Eğitimi tamamlandıktan

¹ İlyas Çelebi, “Kemâlpaşazâde”, İA., XXV., 245-247.

² Slobodan İliç, “Lâmekânî Hüseyn Efendi”, İA., XXVII., 94-95.

³ M. Nazif Şahinoğlu, “Kemâl-i Hucendî”, İA., XXV., 226.

⁴ R. A. Nicholson, “Bayazid al Bistami”, İA., II., 398-400.

⁵ Reşat Öngören, “İbrâhîm b. Edhem”, İA., XXI., 293-296; Albayrak, Nurettin, “İbrâhîm b. Edhem”, İA., XXI., 293-296.

sonra Meyhene'deki kendi dergâhında ve biraz da Nişabur'da insanları irşadla meşgul olmuştur. Horasan'da tasavvuf usulünü kuran kişilerdendir.¹ Sağlığında müridleri tarafından sözlerinin tesbit edilmesini bile istemeyen Ebû Saîd'in sonradan ayrıntılı bir şekilde hal tercümesini yazan torunları, onun "Havrâ" adlı bir rubâîsi dışında başka eserinin olmadığını kaydederler. Bunun dışında Ebû Saîd'in, sûfîlerin Tanrı'ya doğru manevi yolculuklarında uğradıkları kırk konaktan söz eden *Çihil Makâm* adlı bir risâlesi vardır.²

Maḥmūd-i Ğaznevî (ö. 421/1030): 2 Kasım 971 tarihinde Buhara'da doğmuştur. Gazneli hükümdarı Sebük Tegin'in oğludur. Gençlik yıllarında devlet idaresinde görev almaya başlamıştır. Âlimleri himaye eden Sultan Mahmud (slt. 998–1030)'un Şâfiî ve Hanefî fakihlerine huzurunda münazara yaptırdığı bilinmektedir. Âlimlere olan saygısı, adaleti ve iyi yönetimi, gerek kendi döneminde gerekse sonraki devirlerde edip ve şairler tarafından övülmüş, Fars edebiyatında adalet ve insafın timsali olarak gösterilmiştir. Başta Firdevsî olmak üzere, Unsûrî, Ferruhî-i Sîstânî ve Ascedî gibi şairler onun ihsanlarına nail olmuşlardır.³

¹ Muhammed Muin, *Ferheng-i Farsî*, V., s. 93.

² Tahsin Yazıcı, "Ebû Saîd-i Ebu'l-Hayr", *İA.*, X., 220-222.

³ Erdoğan Merçil, "Maḥmūd-i Gaznevî", *İA.*, XXVII., 362-365.

II. 1. B. c. 14877 nolu Defterin Metni

1a.

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ
مَنْ عَطَسَ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ دَفَعَ اللَّهُ عَنْهُ سَبْعِينَ
دَاءً أَهْوَنُهَا الْجُزَامُ وَالْجُنُونُ وَالْبَرَصُ نَقَلَ رَوْتُقُ مَجَالِسٍ¹

Çāle ‘aleyhi’s-selāmu

Men ‘aṭase ve çāle elḥamdulillāhi ‘alā külli ḥālin defe‘allāhu ‘anhu seb‘īne dā’en ehvenuhā el-cuzzāmu ve’l-cunūnu ve’l-beraṣu. Neçale revneku mecālisin.

Şerḥ-i Du‘ā

On iki imam şiddet ve kürbet zamanında tilâvet eyledikleri du‘ā-i şerīf

يَا عِدَّتِي عِنْدَ شِدَّتِي وَ يَا غَوْثِي عِنْدَ كُرْبَتِي أَحْرِسْنِي²

Yā ‘iddeṭī ‘inde şiddetī ve yā gāvṣī ‘inde kürbetī aḥrisnī...(Sayfanın bundan sonraki kısmı yırtık olduğu için okunamamıştır.)

1b.

İsti‘āne ve istimdād

Bir sefere ‘azīmet oldukda evvel üç İhlās bir Fātiḥa-i Şerīf Efendimiz’e ve Ḥazret-i Ādem ve Havvā ve cemī‘-i enbiyā’ ve murselīn efendilerimize ve cemī‘-i ‘āl ve aşḥāblarına hībe idüp ba‘dehū yola girdikde destūr yā aşḥābe’n-nübüvveti yā

¹ “Hz. Muhammed Aleyhi’s-selām dedi ki: “Kim hapşırırsa ve her durumda Allah’a hamd olsun derse Allah ondan yetmiş belayı uzaklaştırır. Bu belaların en hafifi cüzzam, cinnet ve beras (bir cilt hastalığı)’tır.” Revneku mecālis (bu hadisi) nakletti.

² “Ey bana zorluk sırasında zaman veren ve ey benim zorluğumdan beni kurtaran Allah! Beni koru.” (Bu dua Emir Buhārī Hazretlerinin musibetlere karşı okuduğu dua olarak, bir takım dua kitaplarında bulunmaktadır. Bkz. *Dua ve Şifa Demetleri*, haz. Arif Pamuk, Pamuk Yay., İstanbul, 2007, s. 97.

ehle'llāhi 'unuḳī taḫte e'tābikum ve ḥaddī taḫte e'tābikum.¹ (Sayfanın bundan sonraki kısmı yırtık olduğu için okunamamıştır.)

2a.

Bir olur 'adl-i ilāhīde Süleymān ile mūr
Dergeh-i Ḥaḳda hemān ṣāh ile sā'il birdir

بیت سلطان ولد قدس سرّه العالی

گیر و گلو گیر و گلو کرد مرا دانک و دلو هر که ازین دو گذرد اوست اولو اوست اولو²

Beyt-i Sulṭān Veled ḳuddise sırrihu'l-'ālī
Gīr u gelū u gīr u gelū kerd merā dānk u delū
Her ki ezīn dū guzered ūst ulū ūst ulū

بیت

صبر کن از لذتِ دنیایِ دون تا بیابی وصلِ نِعَمِ المَاهِدُونِ³

Beyt

Şabr kon ez lezzet-i duniyā-yi dūn Tā beyābī vaşl-i ni'me'l-māhidūn⁴

2b.

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

يَا أَبَا هُرَيْرَةَ إِقْرَأْ لِحِفْظِ إِسْلَامِكَ بَعْدَ آدَاءِ شُرُوطِ الْأَمْنِيَّةِ اللَّهُمَّ يَا
مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ وَالْأَبْصَارِ ثَبِّتْ قُلُوبَنَا عَلَى دِينِكَ يَا اللَّهُ⁵

¹ “Destur ey Peygamber ashābī ve Allah'ın sevgili kulları! Boynum eşiklerinizin altında, yanağım eşiklerinizin altındadır.”

² “Kavga ve boğaz, kavga ve boğaz beni mahvetti
Her kim bu ikisinden geçerse Yüce odur, Yüce odur.”

³ “Alçak dünyanın lezzetine sabret ki ni'me'l-māhidūn'a ulaşabilesin.”

⁴ “نعم الماهدون”, “Ne güzel döşeyiciyiz”, Zâriyât, 51/48

⁵ “Peygamber (sav) dedi ki: Ey Ebâ Hureyre! İslâmiyetin şartlarını yerine getirdikten sonra, korumak için şunu oku: Allah'ım! Ey kalpleri ve gözleri çeviren! Bizim kalplerimizi dinin üzere sabit kıl Yâ Allah.”

Ḳāle'n-nebiyyu ṣallallāhu te'ālā 'aleyhi ve selleme

Yā ebā Hureyrete iḳrā' li-ḥıfzı islāmike ba'de edā'i şurūṭı'l-emniyyeti
Allāhumme yā muḳallibe'l-ḳulūbi ve'l-ebsāri şebbit ḳulūbenā 'alā dīnike yā Allāhu.

بیت

بازآ بازآ هرانچه هستی بازآ گر کافر و گبر و بت پرستی بازآ
این درگه ما درگه نومیدی نیست صد بار اگر توبه شکستی بازآ¹

Beyt

Bāzā bāzā herānçı hestī bāzā Ger kāfir u gebr u but-perestī bāzā
İn dergeh-i mā dergeh-i nūmīdī nīst Şad bār eger tovbe şikestī bāzā

3a.

مثنوی

چشم روشن کن ز خاکِ اولیا تا بینی ز ابتدا تا انتها²

Meşnevî:

Çeşm rüşen kon zi ḥāk-i evliyā Tā bebīnī z'ibtidā tā intihā

Şāh-ı 'ālem etse dervīşānını Monlā-yi Rūm
Pek az ettim zann ider iḥsānını Monlā-yi Rūm
Çok mu Muḥliş sus ḥiṭābı susturursa bülbülü
Taşa te'şir ettirir fermānını Monlā-yi Rūm³

¹ “Yine gel, yine gel, ne olursan ol yine gel
İster kāfir, ister ateşe tapan, ister putperest olsan da yine gel
Bizim bu dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir

Yüz kere tövbeni bozmuş olsan yine gel.”, Bu rubai hakkındaki ayrıntılı bilgi için bkz. Mevlâna, *Rubâiler*, İstanbul, 1982, s. 23 (Rubai nr: 69); Hz. Mevlânâ'nın *Rubâileri*, haz. Şefik Can, Ankara, 1990, I (Rubai nr: 83)

² “Gözünü açıp evliyânın toprağına bak ki, baştan sonuna kadar her şeyi görebilesin.” (Bu beyit Meşnevî'de bulunamamıştır.)

³ Muḥlis isimli bir şairin 1890'lı yıllarda Mevlâna için yazdığı bu dörtlük, güzel bir talik levhada Mevlâna Müzesi'nin içerisinde bulunmaktadır.

مثنوی

صد هزاران کیمیا حق آفرید کیمیا بی همچو صبر آدم ندید¹

Meşnevî:

Şad hezārān kīmyā Ḥaḳ āferīd

Kīmyāyī hemçū şabr ādem nedīd

3b.

بیت

مگو اصحابِ دل رفتند و شهرِ عشق شد خالی جهان پر شمس تبریزست مردی کو چو مولانا²
(کمال حجندی)

Beyt

Megū aşhāb-ı dil reftend u şehr-i ‘ışḳ şod ḥālī

Cihān pur Şems-i Tebrīzest merdī kū çu Mevlānā

(Kemāl-i Ḥocendī)

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَدَّاحِينَ فَاحْشَوْا فِي وُجُوهِهِمُ التُّرَابَ.³

Ḳāle ‘aleyhi’s-selāmu

İzā re’eytumu’l-meddāḥīne fāḥşev fī vucūhihimu’t-turābe.

Ve ol ḥazretin katında bir kimse bir kimseye medḥ ve şenā kıldıkda buyurdular.

وَيْلَكَ قَطَعْتَ عُنُقَ أَخِيكَ ثَلَاثًا كَذَا فِي الْمَصَابِيحِ⁴

Veyleke ḳaṭa’t-e ‘unuḳe eḥīke şelāşen kezā fī’l-meşābīḥi.

¹ “Tanrı, yüz binlerce kimya yarattı ama insan, sabır gibi bir kimya görmedi.” (Mesnevî, III/1854)

² “Hak âşıkları, erenler gittiler, aşk şehri boş kaldı diye deme
Dünya Şems-i Tebrîzî ile doludur ama Mevlâna gibi bir adam nerede.”

³ “Öven kimseleri gördüğünüzde, onların yüzlerine toprak saçınız.”

⁴ “Sana yazıklar olsun! Kardeşinin boynunu üç kere kesmiş oldun. Nitekim Mesâbih’te geçmektedir.”

4a.

Eyyām-i neḥesāt

Her ayda iki gün vardır. Ol iki gün içinde her ne işlense rast gelmeye. Ḥaḳ Subḥānehu ve Te‘ālā ol günleri Ḥaḳret-i Mūsā Aleyhi’s-selām’a bildirmiştir. Ol gün bunlardır:

Muḥarrem 4/15

Safer 1/2

Rebī‘u’l-evvel 10/20

Rebī‘u’l-āḥir 1/15

Cemāziye’l-evvel 9/11

Cemāziye’l-āḥir 2/4

Receb 4/20

Şa‘bān 10/20

Ramazān 6/8

Şevval 8/16

Zi’l-ka‘de 6/20

Zi’l-ḥicce 6/20

4b.

Bir kimseye sıcak geçse burnunun sağ deliğini penbe ile birkaç saat tıkaya. Bir kimseye soğuk geçse burnunun sol deliğini penbe ile tıkaya. Ter gelür, mücerredir.

Ḥālīḳ’a tav‘an hizmet etmeyi Ḥaḳ Te‘ālā kerhen halka hizmetkār eder demişler. Ma‘rifet-nāme’den aḥz olunmuştur.

5a.

Ḥaḳ kulundan intikāmı yine kul ile alır

Bilmeyen ‘ilm-i ledünni onu kul etti sanır

Ġaraz dünya metā’ından hemān imān imiş ancak

Kuru efsānedir küllī sonu vīrān imiş ancak

Her işin hâlıkı Hâk'dır kul ile işlenür
Emr-i haksız sanmanız 'âlemde bir çöp debrenür

Uyanup h'âb-ı gâfletten cihâni pür-htaşar gördüm
Yılı yıldan günü günden demi demden beter gördüm

5b.

Bakma nâ-dân olana husrev-i hûbân ise de
Nazar et ehl-i dile hâk ile yeksân ise de

Ger sa'îdim ger şakî men rāzıyım takdîrine
Çünkü ma'şûkun rızasıdır rızası 'aşıkın

Eğer sorarlarsa imam kaçdır ve kible kaçdır. El-cevâb Allāhu a'lem imam beşdir ve kible beşdir. Tenim mihrâb imamı, canım imamı Qur'an'dır. Gönlüm imamı Muhammed Muştafa'dır Aleyhi's-selâm. Fehmim imamı Cebrâil'dir. Aklım imamı Mikâil'dir.

6a.

Ama benim kiblesi mihrâbdır. Aklım kiblesi Ka'be'dir. Canım kiblesi beytü'l-ma'mûrdur. Fehmim kiblesi kürsîdir. Gönlüm kiblesi 'arşdır. İmâm-ı A'zam kavlinde bunları bilmeyenin imâmeti câiz değildir.

6b.

قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ
الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ وَ مِضْبَاحُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ¹

Çâle 'aleyhi's-selâmu

Eddu'âu miftâhu'r-raḥmeti ve mişbâhu's-semāvâti ve'l-arzı.

¹ "Dua rahmetin anahtarı, gökler ve yerin aydınlığıdır."

هر که خدمت² کرد او مخدوم شد هر که خود را دید او محروم شد¹

Her ki hıdmet kerd ū maḥdūm şod Her ki ḥod rā dīd ū maḥrūm şod
Nādir bulunur ıynet-i kāmilde ḳusūr
Kem māyeden eyler ne kim eylerse zuhūr

بیت مولانا

من بنده قرآنم اگر جان دارم من خاک ره محمد مختارم³

Beyt-i Mevlānā
Men bende-i Ḳur'ānem eger cān dārem
Men ḥāk-ı reh-i Muḥammed-i muḥtārem

7a.

بیت مولانا قدس سره

آنکس که سماع ما بیازی شمرد مردار بود هیچ نمازی نبود⁴

Beyt-i Mevlānā ḳuddise sırruhū
Ānkes ki semā'-i mā be-bāzī şomored Murdār buved hīç nemāzī nebuved

Bundan öte olsun mu acep maşaralık kim
Hem müflis olup hem olasın dilbere 'āşık

Çok kişinin ustuh^vān u tenini Bil yemiş dünyā-yi denī
(Şefik Dede)

¹ “Her kim hizmet ederse, ona hizmet edilir

Her kim bencillik yaparsa, o mahrum olur.”, Kubbe-i Hadrâ'nın doğuya bakan iç yüzeyindeki hat tezyinatında yer alan bu Farsça beyit için bkz. Nilgün Açıık, “Mevlâna ve Mevlevî Tarikatının Eğiticiliği”, III. Uluslararası Mevlâna Kongresi (Bildiriler), Konya, 2004, s. 100.

² Bu kelime orijinal metinde خدمت şeklinde yazılmıştır.

³ “Canım bedenimde oldukça Ḳur'ān'ın kuluyum

Seçilmiş Muhammed'in yolunun toprağiyım.”, Mevlâna, *Rubâiler*, s. 152 (Rubai nr: 112)

⁴ “Bizim semamızı oyun kabul eden kimse murdar olur, hiçbir namazı kabul olmaz.”

گر سماع عاشقان را منکری حشر گردد در قیامت با سگان¹

Ger semā'-i 'āşıqān rā munkirī Ḥaşr gereded der kıyāmet bā segān
 “Dīvān-ı Kebîr'den muḥrec”

7b.

مثنوی

هر ادبشان کی همی آید پسند کامدند ایشان ز ایوانِ بلند²

Meşnevî:

Her edebşān key hemī āyed pesend Kāmedend īşān zi eyvān-ı bulend

بیت

أَدَّبُوا النَّفْسَ أَيُّهَا الْأَصْحَابُ طُرُقُ الْعِشْقِ كُلُّهَا آدَابُ³

Beyt

Eddibū'n-nefse eyyuhā'l-aşḥābu Ṭuruḡu'l-'işkı kulluhā ādābu

نطق سلطان ولد قدس الله سره:

مصطفی گفت این جهان یک ساعت است ای خنک جانی که اندر طاعت است
 فانی گردد آن را نیست گیر ای خنک جانی که باشد زین خیر
 غیر باقی را نگیرد در جهان سوی بالا باشد از پستی روان⁴

¹ “Eğer âşıkların semasını inkâr ediyorsan, kıyâmet günü köpeklerle haşrolursun.” (Dīvān-ı Kebîr, IV/2930)

² “Onlarca öyle her edep, her terbiye de beğenilmez. Çünkü onlar, ulu bir tapıdan gelmişlerdir.” (Mesnevî, III/3609)

³ “Ey Arkadaşlar, nefsi terbiye ediniz. Aşkın yollarının hepsi edeptir.”

⁴ “Sultan Veled-Allah sırrını kutsasın-'in bir sözü:

(Peygamberimiz) Mustafa “bu dünya bir saattir” dedi.

(Allah'a) itaatle meşgul olan cana ne mutlu

Yok olacak olanı yok say

Bundan haberdar olan cana ne mutlu

Dünyada baki olandan başkasıyla ilgilenmeyen

Alçak ruhluluktan yukarıya yükselir.”

Nuṭḡ-i Sulṭān Veled ḡaddesa'llāhu sırrahū:

Muṣṭafā goft īn cihān yek sā'at est	Ey ḡonek cānī ki ender ṭa'at est
Fānī gerded ān rā nīst gīr	Ey ḡonek cānī ki bāṣed zīn ḡabīr
Ġayr-i bāḡī rā negīred der cihān	Sūy-i bālā bāṣed ez pestī revān

8a.

Ḥasbī Dede'nindir.

Ḳābil-i feyz olamaz düṣmeyicek ḡāke nebāt
 Mütevāzı' olanı raḡmet-i Raḡmān büyütür
 Teraḡḡı etmek istersen tevāzu' eyle her dā'im
 Şemsi gör kim nurunu saçmış ayaklar altına
 Ne denlü mürtefī'dir ḡaşr-ı bünyād-ı tevāzu' kim
 Zemininden ḡusūr-ı cenneti nezzāre ḡābildir
 Zāhide miḡrāb-ı mescid 'ārif ebrū-yi yār
 Cilvegerdir pertev-i nūr-i Ḥudā her gūşeden

8b.

انگور ز انگور همی گیرد رنگ¹

Engūr zi engūr hemī gīred reng.

نطق سلطان ولد قدس سره

جهد را بگذار و دانا را بجو	تا رسی در هر چه می خواهی ازو
تا شوی در زیر سایه ش آفتاب	هر خطا گردد ز تو عین صواب
منکر اندر جامه بین در جامه کیست	منکر اندر جام و بین در جام چیست ²

¹ "Üzüm üzümünden renk alır."

² "İstedigini bulman için, gayreti bırak, bilgiyi ara!
 Onun gölgesinin altında bir güneş olursan
 Senden oluşan her hata, doğru olur
 İnkârcıyı elbisede gör, elbisedeki kimdir?
 İnkârcıyı kadehte gör, kadeh nedir?"

Nuṭḡ-i Sulṭān Veled ḡuddise sirruhū

Cehd rā begozār u dānā rā becū

Tā ṣevī der zīr-i sāyeṣ āfitāb

Munkir ender cāme bīn der cāme kīst

Tā resī der her çe mī ḡāhī ezū

Her ḡeṭā gerded zi tū ‘ayn-i ṣavāb

Munkir ender cām u bīn der cām ḡīst

حکیم ثنائی رحمة الله فرمود

مقصود ز عالم آدم آمد مقصود ز آدم آن دم آمد
 آدم هوشست و آن دم بیهوشی است^۱

Ḥakīm Ṣenā’ī raḡmetu’llah fermūd

Maḡṣūd zi ālem ādem āmed

Maḡṣūd zi ādem ān dem āmed

Ādem hūṣest ve ān dem bīhūṣī est

9a.

رحمت اندر رحمت اندر رحمتست
 هر یکی بینی ازین نادر دُرست
 گردد آخر عالم ار باشد جهول
 حق بران عرش است روزان و شبان
 شو ز جان مشغول در ذکر و صلوات

مثنوی ما دکانِ وحدتست
 اندر و اسرارِ اهلِ دل پُرست
 هر که کرد او وعدهٔ حق را قبول
 عرشِ اعظمِ دل بُوَد نیکو بدان
 پند من بشنو که تا یاب نجات

^۱ “Ālemden maksat ademdir
 Ademden maksat o andır
 Adem akıldır ve o an akılsızlıktır.”

گر گزینی تن ز جان سراسر جان شوی
ور گزینی تن ز غم بیجان شوی¹

Meşnevî-i mā dokkân-i vaḥdetest	Raḥmet ender raḥmet ender raḥmetest
Ender u esrâr-i ehl-i dil purest	Her yekî bînî ezîn nâdir durest
Her ki kerd ū va‘de-i Ḥaḳ rā ḳabûl	Gerded âḥir ‘âlem er bâşed cuhûl
‘Arş-ı a‘zam dil buved nîkû bedân	Ḥaḳ berân ‘arş est rûzân u şebân
Pend-i men bişnev ki tâ yâb necât	Şev zi cân meşgûl der zîkr u şalât
Ger guzînî ten zi cân serâser cân şevî	Ver guzînî ten zi ğam bîcân şevî

9b.

Bil ey dervîş Kitâb-ı Meşnevî gibi kitâb olmaz
Ṭarîḳ-i Mevlevîden aḳreb hiç râh-ı şavâb olmaz

Rubâî‘-i Ra‘nâ

Ey ki şüret beğenmiyen ḥod-bîn	Hûb u ziştî ol eyledi inşâ
Naḳşa sanma ol etdiğın daḥli	Daḥli naḳqaşa eyledin ḥâşâ

مثنوی قانونِ طبِّ اولیاست
جملةً امراض را در وی شفاست²

Meşnevî ḳânûn-i ṭıbb-ı evliyâst	Cumleten emrâz râ der vey şifâst

¹ “Bizim Mesnevî’imiz birlik dükkânıdır
Rahmet içinde, rahmet içinde rahmettir
Gönül ehlinin sırlarıyla doludur
Gördüğünün her biri nadir bir incidir
Her kim Allah’ın sözünü kabul ederse
Her ne kadar cahil olsa da sonunda âlim olur
Yüce arş onunla güzel geçinir
Günler ve geceler boyunca Hak o arşın üzerindedir
Kurtuluş bulman için öğüdümü dinle
Candan gönülden zikir ve namazla meşgul ol
Eğer canı seçersen baştanbaşa can olursun
Eğer teni seçersen üzüntüden cansız kalırsın.”

² “Mesnevî eyliyânın tıp kanunu kitabıdır
Bütün hastalıklara onda şifa vardır.”

10a.

مثنوی

از بلایِ نفسِ پر حرص و غمان آدمی را عجز و فقر آمد امان¹

Meşnevî:

Ez belā-yi nefis-i pur hırş u gamān Ādemī rā ‘acz u faqr āmed emān

Ma’nāsı:

Nefis-i pur hırşın belāsından hemān Ādeme ‘acz ile faqr oldu emān

Çayşeriye şeyhzādesi Aḥmed Remzī Efendi’nin faķīre söylemiş oldukları imza.

هر که نامش شد محمد انورست²

Her ki nāmeş şod Muḥammed enverest.

10b.

سُئِلَ أَفْلَاطُونُ عَنِ الرَّاحَاتِ قَالَ رَاحَتُ الْجِسْمِ
فِي قِلَّتِ الطَّعَامِ وَ رَاحَتِ اللِّسَانِ فِي قِلَّتِ الْكَلَامِ وَ رَاحَتُ
الرُّوحِ فِي قِلَّتِ الْأَنَامِ وَ رَاحَتِ الْقَلْبِ فِي قِلَّتِ الْإِنْتِقَامِ³

Su’ile Eflāṭūne ‘ani’r-rāḥāti ḳāle rāḥatu’l cismi fī ḳilleti’ṭ-ṭa‘āmi ve rāḥati’l-lisāni fī ḳilleti’l kelāmi ve rāḥatu’r-rūḥi fī ḳilleti’l-enāmi ve rāḥatu’l-ḳalbi fī ḳilleti’l-intiḳāmi.

¹ “Ācizlik, yoksulluk, insana hırslarla, gamlarla dolu olan nefis belāsından aman verir.” (Mesnevî, III/3283)

² “Her kimin adı Muhammed olursa, o daha nurlu olur.”

³ Eflatun’a rahat olanlardan soruldu. Dedi ki: “Cismin rahatı az yemekte, dilin rahatı az konuşmakta, ruhun rahatı insanlardan uzak olmakta, kalbin rahatı az kin tutmaktır.”

بیت

شکرِ نعمتِ نعمت افزون کند کفرِ نعمتِ نعمت بیرون کند¹

Beyt

Şukr-i ni‘met ni‘metet efzūn koned Kufri-i ni‘met ni‘metet bīrūn koned

Dik tut gözünü gönlüne gözün tā göz olunca

Pāk eyle gönül çeşmesini tā durulunca

(Hüseyin Lā Mekānī)

11a.

‘Ākıll bu cihānda ne şād olur ne ğam çeker

Cāhil hemīşe şād olayım der elem çeker

Şi‘r

Şehā etmek gerek ihsān yerine

Yerine düşmiyen ihsān yerine

Ekilen dāne çün bitmez değildir

Yerine bin biter düşse yerine

Eğer cān incidirsen cins-i insāndan değil cinsin

Ki zīrā eylemez āzurde aķrebler bile cinsin

Velī ister isen insān-ı kāmīl şānına densün

Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsün²

11b.

Mümkün mü cenāb-ı Meşnevī’ye

Bulmak değerince hüsn-i ta‘bīr

O Dīvān-ı Kebīr ise ser-ā-pā

Esrār-ı kitāb-ı ‘aşka tefsīr

¹ “Nimete şükür, nimeti artırır
Nimete nankörlük, nimeti bitirir.”

² Bu beyitler hakkında daha geniş bilgi için bkz. Mehmet Ulucan, “Muvakkitzade Mehmed Pertev’in Divanı’nda Din-Ahlak-Edebiyat İlişkisi”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2006, s. 74–81

Cedel-kārāna hāmūş gibi rengin cevāb olmaz
Sükūtun merd-i dānā haşmını iskāt için saklar

Gelmesün hānene aġyār u denī vü rezele
Meded ey rūḡ-i revān kapunu muḡkem rezele.

Merd-i bī-ġayret esīr-i ḡākdir Bāl-i himmet süllem-i eflākdir

12a.

Yā Rab cenābından odur mültemesim Pā-māl-i ġam etme ol dest-resim
Hengām-ı ecelde ola vaşlın hevesim Zikrinle nihāyet bula āḡir nefesim

مشوی

گفت پیغمبر که هستند از فنون اهل جنت در خصومتها زبون¹

Mesnevî:

Goft Peygamber ki hestend ez funūn Ehl-i cennet der ḡuşūmethā zebūn

از کمال حزم و سوء الظن خویش نی ز نقص و بد دلی و ضعف کیش²

Kezā

Ez kemāl-i ḡazm u sū'i'z-zann-i ḡīş Ney zi naḡş u bed dilī vu za'f-ı kīş

¹ “Peygamber, “Cennet ehli olanlar, bazı şeyler yüzünden savaşlarda, düşmanlıklarda mağlup ve zebun olurlar” dedi.” (Mesnevî, III/4571)

² “Bu alt oluş, bu zebunluk; noksan yüzünden, gönüllerinin kötülüğünden yahut da din zayıflığından değil, son derece ihtiyata riayet ettiklerinden, kendileri için kötü düşünceli olmalarındandır.” (Mesnevî, III/4572)

مشنوی

میل معشوقان نهانست و ستیر میل عاشق با دو صد طبل و نفیر¹

Meşnevî:

Meyl-i ma‘şūkān nihānest u setīr

Meyl-i ‘āşık bā dū şad ṭabl u nefīr

12b.

Pīr-i destgīr Ḥāzret-i Mevlā Efendimiz’in nusḥa-i kebīri

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.
 أَرْقَاشٌ مَرْقَاشٌ قَاعَشٌ اسْتِطَافٌ اسْتِطَافٌ خُطُوفٌ خَطَافٌ سَعْدَاشٌ وَ فَرْدَاشٌ
 اللَّهُ رَبُّ الْعِزَّةِ يَا طَهْلُوا إِزْفَعِ شُنُوحَ أَرْمُوا حَثِيثُ الْقَدِيمِ الْأَزَلِيِّ الْأَبَدِيِّ². إِنَّ
 الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ
 الْحَرِيقِ³. أَنْشَدَكُمْ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ الْوَافِي الدَّافِعِ وَ بِالْعَهْدِ
 الَّذِي أَخَذَهُ عَلَيْكُمْ سُلَيْمَانُ بَوْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ أَنْ لَا تَطْرُقُوا حَامِلَ هَذِهِ
 التَّعْوِيدَ وَ بَلْ تَتْرُكُوهُ وَ تَحْفَظُوهُ فِي حَزْرِ اللَّهِ تَعَالَى وَ حِمَايَتِهِ وَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ⁴.

E‘ūzubillāhimineşşeytānirracīm. Bismillāhirrahmanirrahīm. Erkāş merkāş kâ‘aş
 istiṭāf istiṭfāf ḥuṭūf ḥaṭṭāf saġdāş ve ferdāş. Allāhu rabbu’l-‘izzeti yā taḥlu irfa‘
 şunuha ermu hasise’l-ḳadīmi’l-ezelliyi’l-ebedī. İnnellezīne fetenū’l-mu‘minīne ve’l-
 mu‘mināti sūmme lem yetūbū felehum ‘azābu cehenneme ve lehum ‘azābu’l-ḥarīḳ.
 Enşedekum yā ma‘şere’l-cinni billāhi’l-‘azīzi’l-vāḥidi’l-ḳahhāri’l-vāfi eddāfi’i ve
 bi’l-‘ahdillezī eḥezehu ‘aleykum Suleymānubnu Dāvude ‘aleyhimā’s-selāmi en lā

¹ “Sevgililerin meyli gizlidir, örtülüdür. Fakat âşıkın meyli iki yüz davul zurnayla ilan edilir, o kadar meydandadır.” (Mesnevî, III/4603)

² “Taşlanmış şeytandan Allah’a sığınırım. Rahman ve rahim olan Allah’ın adı ile başlarım. Erfaş, merfaş, faaş, istitaf, istitfaf, hutuf, hataf, sagdaş ve ferdaş. Ey şerefın rabbi olan Allah! Kadim, ezeli ve ebedi yönlerle bizim şerefimizi yükselt.”

³ “Şüphesiz inanmış erkeklerle inanmış kadınlara işkence edip sonra tevbe de etmeyenlere cehennem azabı ve (orada) yanma cezası vardır.” Bürûc, 85/10

⁴ “Ey cin topluluğu! Aziz, vahid ve kahhar olan Allah’ın hakkı için bunu taşıyan kişiye dokunmayın. Davud Aleyhi’s-selâm’ın oğlu olan Süleyman Aleyhi’s-selâm bunu aldı ve Allah’ın korumasına ve himayesine girdi. Muhammed (sav)’in hakkı, onun tertemiz ev ahalisi hakkı için. Rahman ve rahim olan Allah’ın adı ile başlarım.”

tefurrū hāmīle hazā't-ta'vīz. Bel tezzūkūhu ve teḥfezūhu fī ḥirzillāhi te'ālā ve ḥimāyetihī ve biḥaqqi muḥammedin ṣallallāhu 'aleyhi ve selleme ve ālihi't-ṭayyibīne't-ṭāhirīne. Bismillāhirraḥmanirraḥīm.

13a.

مثنوی

¹ در شکستِ پای بخشد حق پری هم ز قعرِ چاه بگشاید دری

Meşnevî:

Derşikest-i pāy baḥşed ḥaḳ perī

Hem zi ḳa'r-ı çāh buḡşāyed derī

بیت

² خدا ار بحکمت ببندد دری گشاید بفضل و کرم دیگری

Beyt:

Ḥodā er be-ḥikmet bebended derī

Guşāyed be-faẓl u kerem dīgerī

دیگر بیت

³ مشو ملول که فتاح بابِ مشکلهای که یک دریکه ببندد هزار بگشاید

Dīger Beyt:

Meşev melūl ki fettāḥ-ı bāb-ı muşkilhā

Ki yek derīki bebended hezār buḡşāyed

مثنوی

⁴ تو مبین که بر درختی یا بچاه تو مرا بین که منم مفتاح راه

¹ “Ayak kırıldı mı Allah kanat ihsan eder. Kuyunun dibinden bile bir kapı açar da.” (Mesnevî, III/4808)

² “Allah eğer hikmetiyle bir kapıyı kapatırsa, fazilet ve keremiyle öbür kapıyı açar.”

³ “Üzgün olma. Çünkü zorlukların kapısını açan Allah'tır. O bir kapıyı kapatırsa bin kapıyı açar.”

⁴ “Sen ağaç üstünde ol, kuyu dibinde bulun, buna bakma... beni gör, bana bak ki yolun anahtarı benim, yolu ben açarım der!” (Mesnevî, III/4809)

Meşnevî:

Tū mebīn ki ber dırahtī yā be-çāh

Tū merā bīn ki menem miftāh-i rāh

13b.

¹ پاک طینت عاقبتش نشود کهنه پذیر پنجه گر کهنه شود مصحف کاغذ گردد

Pāk tīnet ‘ākıbeteş neşved kohne pezīr

Penbe ger kohne şeved muşhaf-ı kâgez gerded

Mağz-ı Qur’ân’dır Kitāb-ı Meşnevî-i Ma’nevî

Vahy ile nazm etmiş onu Hâzret-i Monlâ-yi Rûm

Şems-i ‘ışkı görmek istersen tilâvet kıl onu

Eylesün eşraf-ı dilde hükümünü Monlâ-yi Rûm

² أَصْبَحْتُ فِي جِوَارِ اللَّهِ وَ أَمْسَيْتُ فِي أَمَانِ اللَّهِ

Eşbahtu fî civâri’llâhi ve emseytu fî emâni’llâhi.

Bir şey zayı‘ olsa yahud hatıra gelmese bunu üç kere okuya bi-izni’llah zühür
ide.

14a.

Tefviz-i umûr eyler isen Hâzret-i Hâkk’a

Muhtaç mı kılar gayrisinin bâbını dağça

Çelebilikte şehâ medhali yokdur nesebin

‘İlm ile muttaşif olan kese derler Çelebi

¹ “Temiz yaratılışlı olan, sonunda eskimeyi kabul etmez
Pamuk esküyince kitap kâğıdı olur.”

² “Allah’ın civarında sabahladım ve Allah’ın emniyeti için de akşamladım.”

Sen bizi Yâ Rab kemâl-i hırş ile İledüp her kapuya bî-fâ'ide
Aç idüp nâ-merde muhtâc eyleme Rabbenâ enzil 'aleynâ mâide¹

2 به کسبِ نامِ نیک کوش مکوش به کسبِ درم که نامِ نیک به از صد هزار گنجِ روان

Be-kesb-i nām-ı nīk kūş mekūş be-kesb-i direm
Ki nām-ı nīk bih ez şad hezār genc-i revān

14b.

3 طاسِ حمامست این دنیایِ دون هر دمی در دستِ ناپاکِ دیگرست

Ṭas-ı hemmārest in duniyā-yi dūn Her demī der dest-i nāpāk dīgerest

Gün-be-gün germ-ābe-i çarha girüp çıkmakda nās
Nice tenler yıkamış bu eski hamam eski tās

قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ
سُورَةُ التَّعَابِينِ أَمَانٌ مِنَ الْوَبَاءِ نُقِلَ مِنَ الْكُشَّافِ⁵

Ḳāle'n-nebiyyu 'aleyhi's-selāmu

Sūretu't-teğābuni emānun mine'l-vebā'i nuḳile mine'l-keşşāf.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
لَا تُجَالِسُوا أَبْنَاءَ الْأَغْنِيَاءِ فَإِنَّ لَهُمْ شَهْوَةً كَشَهْوَةِ النِّسَاءِ صَدَقَ رَسُولُ اللَّهِ⁶

¹ "رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً", "Rabbimiz bizim üzerimize bir sofrayı indir", Mâide, 5/114

² "Güzel isim kazanmak için çalış, dirhem kazanmak için çalışma!
Çünkü iyi isim yüz bin hazineden daha iyidir."

³ "Bu alçak dünya bir hamam tasıdır
Her an, temiz olmayan birinin elinden, diğerinin eline geçer."

⁴ "Bu alçak dünya bir hamam tasıdır
Temiz olmayanın elinde her an bir başkadır."

⁵ "Peygamber Aleyhi's-selâm dedi ki: "Teğabün sûresi veba hastalığından kurtuluştur." Keşşâf'tan nakledildi."

⁶ "Peygamber (sav) dedi ki: Zengin çocuklarıyla oturmayınız. Çünkü onlarda kadın şehveti gibi şehvet vardır. Allah'ın resûlü doğru söyler."

Ḳāle resūlullāhu sallallāhi ‘aleyhi ve sellem

Lā tucālisū ebnā’e’l-ağniyā’i feinne lehum şehveten keşhveti’n-nisāi şadaḳa
resūlullāhi.

15a.

Sırr-ı ‘ışkı duydu Yemliḥa¹ olup lāl u ḥamūş
Mekselinā dahi oldu ez mezāyā-yi surūş
Bāde-i tevḥīdi Meslināya işrāb ettiler
Bī-tekellūf içdi Mernūş u Debernūş u Şāzenūş
Cür‘a kalmışdı meger cām-ı Kefeştetayyuş’dan
Kātlemīs bezm olup kıtmīr dahi olmadı būş

مشوی

² هر که آخر بین بود مسعودوار نبودش هر دم بره رفتن عثار
Meşnevī:

Her ki āḥir bīn buved mes‘ūdvar Nebvedeş her dem be-reh reften ‘işār

Ma‘nāsı:

Kim ki āḥir bīn ola oldu sa‘īd ‘Aşret u zellāt olur ondan ba‘īd³
“Naḥīfī”

15b.

Važ‘-ı ḥamlin āsānīçün duâ’:

Beyne’l-meşāyīḥ važ‘-ı ḥamlin āsān gelmesi için mucerreb ta‘vīz bunlardır ki
maḥallinde ketb olundu. Eger bir hatunun važ‘-ı ḥaml eylemesi ‘asīr olursa bu

¹ Ashāb-ı Kehf: Mağara arkadaşları. “Yedi Uyuyanlar” ya da “Yedi Âlimler” diye de bilinirler. Kur‘ân-ı Kerīm’in “Kehf (Sure no: 17)” suresinde Ashāb-ı Kehf’in başından geçenler tafsilatıyla anlatılmaktadır. Bu yedi kişinin isimleri –en tutarlı rivâyetlere göre- şunlardır: Yemliḥâ, Mekseline, Meslinâ, Mernūş, Debernūş, Sâzenūş, Kefeştetayyuş. Kıtmīr ise yolda giderken “kıtmīr” adlı bir köpek peşlerine takılır ve ne kadar kovsalar da onlardan ayrılmaz. Daha geniş bilgi için bkz. Nimet Yıldırım, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, İstanbul, 2008, s. 76–78.

² “Kim, kutlucasına işin sonunu görürse hiçbir an yolda sürçmez.” (Mesnevî, IV/3371)

³ Mesnevî-i Şerif, Manzum Nahîfî Tercümesi, Süleyman Nahîfî, İstanbul, 2000.

āyetleri bir kimse yazup suya birağup ol hatun ondan yüzine gözine sürüp bir mikdar içe. Çok geçmeyüp bi-izni'llah hālās ola. Ol āyetler budur:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ
أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا حَفَتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ
وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ¹. بِسْمِ اللَّهِ خَالِقِ النَّفْسِ مِنَ النَّفْسِ². إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ وَ
أَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ وَ إِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ وَ أَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ وَ أَذْنَتْ لِرَبِّهَا
وَ حُقَّتْ³. بِسْمِ اللَّهِ مُخْرِجِ النَّفْسِ مِنَ النَّفْسِ⁴. يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ⁵

E'ūzubillahimineşşeytānirracīm. Bismillahirrahmanirrahīm. Ve evḥeynā ilā
ummi Mūsā en erzi'ihī feizā ḥifti 'aleyhi feelḳihī fi'l-yemmi

16a.

ve lā teḥāfī ve lā teḥzenī innā rādūhu ileyki ve cā'ilūhu mine'l-murselīne.
Bismillāhi ḥālīḳi'n-nefsi mine'n-nefsi. İzā's-semā'u'n-şakḳat ve ezinet lirabbihā ve
ḥuḳḳat ve ize'l-arzu muddet ve elḳat mā fihā ve taḥallet ve ezinet lirabbihā ve
ḥuḳḳat. Bismillāhi muḥrici'n-nefsi mine'n-nefsi. Yaḥrucu min beyni's-şulbi ve't-
terā'ibi.

قِيلَ: الرِّيَاضَةُ لِلْإِنْسَانِ كَالدَّبَاغَةِ لِجِلْدِ الْحَيَوَانِ.⁶

Ḳīle: Er-riyāzetu li'l-insāni ke'd-debāğati li-cildi'l-ḥayvāni.

¹ “Musa'nın anasına: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize (Nil nehrine) bırakıver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız, diye bildirdik.” Kasas, 28/7

² “Nefsi nefsten yaratan Allah'ın adıyla.”

³ “Gök yarıldığı, Rabbine kulak verip boyun eğecek hale getirildiği zaman, yer dümdüz edildiği, içinde bulunanları atıp boşaldığı ve Rabbinin dinleyip O'na hakkıyla itaata mecbur kılındığı vakit (insanoğlu yaptıkları ile karşılaşır)”, İnşikak, 84/1–5

⁴ “Nefsi nefsten çıkararak Allah'ın adıyla.”

⁵ “(O su) sırt ile göğüs kafesi arasından çıkar.”, Târik, 86/7

⁶ “İnsan için riyazet, hayvanın cildi için dericilik gibidir.”

شرفِ نفس به جودست کرامت به سجود زانکه این دو ندارد عدمش به ز وجود¹

Şeref-i nefis be-cūdest kerāmet be-sucūd
Zānki īn dū nedāred ‘ademeş bih zi vucūd

16b.

Her bār ki rīḥ ḥareket eylese onun ḥayrın recā kılasın ve şerrinden mütea’vviz olasın. Nitekim Ḥazret-i Nebī Aleyhi’s-selām böyle iderlerdi.

رُويَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ إِنَّهَا كَانَ
النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا عَصَفَتِ الرِّيحُ يَقُولُ االلَّهُمَّ
إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَخَيْرَ مَا أَرْسَلْتَ بِهِ وَ
أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أَرْسَلْتَ بِهِ.²

Ruviye ‘an ‘āişete rażiyallāhu ‘anhā қаlet innehā kāne’n-nebiyyu ‘aleyhi’s-selāmu izā ‘aşifeti’r-rīḥu yeķūlu Allāhumme innī es’eluke ḥayrahā ve ḥayra mā fihā ve ḥayra mā erselte bihī ve e’ūzubike min şerrihā ve şerri mā fihā ve şerri mā erselte bihī.

وَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ الرِّيحُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ تَأْتِي بِالرَّحْمَةِ وَبِالْعَذَابِ لَا تَسُبُّوْهَا
وَ اسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ خَيْرِهَا وَ اسْتَعِيذُوا بِهِ مِنْ شَرِّهَا. تمت³

¹ “Kişinin şerefi cömertliktedir, kerameti secde iledir

Kimde bu ikisi yoksa onun yokluğu varlığından iyidir.” Bkz: Sa’dî-i Şîrâzî, *Külliyât-ı Sa’dî*, 1388 hş./2009, s. 685.

² Aişe (r.a.)’den rivayet edilmiştir. O dedi ki: Peygamber (a.s.) rüzgâr çoğaldığında şöyle söylerdi: “Allahım! Onun hayrını ve onun içindekilerin hayrını ve gönderdiklerinin hayrını senden isterim. Onun şerrinden, içindekilerin şerrinden ve gönderdiklerinin şerrinden sana sığınırım.”

³ Ebu Hureyre (r.a.)’den, dedi ki: Resulullah (sav)’ı şöyle söylerken işittim. “Rüzgâr, Allah’ın ruhundandır, rahmet ve azap getirir. Ona sövmeyiniz. Allah’tan onun hayrını isteyiniz. Onun şerrinden Allah’a sığınınız.

Ve ‘an ebī Hureyrete k̄āle semi‘tu resūlullāhi ṣallallāhu ‘aleyhi ve selleme k̄āle’r-rīḥu min rūḥi’l-lāhi te’tī bir-raḥmeti ve bi’l-‘azābi lā tesubbūhā ve es’elū’l-lāhe min ḥayrihā ve este‘īzū bihī min šerrihā. Temmet.

17a.

نطق حضرت پیر قدس سره

یک شبی در خواب دیدم شاه مردان مرتضا گفتم ای شیر ولایت ابن عم مصطفی
شاه سر سرخ دائما گوید که اولاد توأم گفت لا والله لا بالله لا تالله لا¹

Nuṭṭ-u Ḥazret-i Pīr ḳuddise sırruhū

Yek šebī der ḥ^vāb dīdem šāh-ı merdān murtaṣā

Goftem Ey šīr-i velāyet İbn-i ‘Ammi Muṣṭafā

Šāh-ı ser sorḫ dāimā gūyed ki evlād-i tu’em

Goft lā vallāhi lā billāhi lā tallāhi lā

Pīr-i Destgīr Cenāb-ı Mevlānā Efendimiz’in niyāz penceresinde ta’līk olunmuştur.

تا ره نبرد غریب الا بر تو درها همه بسته اند الا در تو
خرشید و مه و ستارگان چاکر تو² ای در کرم عزت نور افشانی

Derhā heme besteend illā der-i tū

Tā reh nebered garīb illā ber tū

Ey der-i kerem ‘izzet-i nūr eṣṣānī

Huršīd u meh u sitāregān çāker-i tū

¹ “Bir gece rüyada Hz. Ali’yi gördüm
Dedim ki: Ey Velilik Aslanı, Mustafâ’nın amcaoğlu!
Kızılbaş şahı daima senin evladın olduğunu söylüyor
Dedi ki: Hayır Vallahi, Hayır Billahi, Hayır Tallahi, Hayır!”

² “Bütün kapılar kapanmış, senin kapın hariç
Garip kimse sana uğramadan gidemez
Ey kerem ve yücelik kapısı nur saçyorsun
Güneş, ay ve yıldızlar senin hizmetçindir.”

17b.

Her kim Yâsin-i Şerîf sûresin yedi günde, günde bir kere okuyup bu zikr olunan yedi sultân üzerine okuyup her ne dilerse ola mücerrebdir.

Sultân Bāyezīd-i Beşāmī
 Sultân İbrāhīm İbn-i Edhem
 Sultân Ebū Sa‘īd Ebū’l-ḥayr
 Sultân Maḥmūd-i Ġaznevī
 Sultân Süleymān Aleyhi’s-selām
 Sultân ‘Alī-i Mūsā
 Sultân İsmā‘īl
 Raḥmetu’llāhi aleyhim ecma‘īn

18a.

¹ ای برادر پردهٔ مردم مدر تا ندرد پرده ات شخصِ دگر
 (حضرت عطارک)
 Ey berāder perde-i merdum meder Tā nedered perdeet şahş-i diger
 “Ḥazret-i ‘Aṭṭār’ın”

² گر چه دانا باشی و اهلِ هنر خویش را کمتر ز هر نادان شمر
 (کذا)
 Ger çe dānā bāşī u ehl-i huner H’iş rā kemter zi her nādān şumer
 “Kezā”

‘Ālimin fażlı deġildir cāh ile Cāhile gelmez fażīlet cāh ile
 (Li-İbn-i Kemāl Paşa Raḥmetu’llāh)

¹ “Ey kardeş! İnsanların perdesini yırtma ki senin perdeni de başka birisi yırtmasın.”, Attâr, *Pendnâme*, Tahran, 1385 hş./2006, s. 29 (beyit no: 461)

² “Ne kadar bilgin ve hüner ehli olsanda yine de kendini cahillerden daha aşağıda say.”, Attâr, *Pendnâme*, s. 30 (beyit no: 474)

Kebkebi mismara tebdil eyleyen Perverdigār
Lāne-i murğ-i faḳīri gör nasıl Allah yapar

18b.

Bakma Yā Rab sevād-ı defterime Onu yak ateşe benim yerime

Nider ‘āşık olan āfyūn u berşi Yeter keyfiyyet-i ‘ışık-ı ilāhī

Kimden istifsār idem keyfiyyet-i ‘ışık-ı aceb
‘Ārif-i billāh ser-hoş vāḳıf-ı esrār mest

Kimseden imdād u istimdād gelmez ādeme
Ey benim feryād-res Rabbim yetiş imdādıma

19a.

Cāmi‘ ve mescid-i şerīflere girildiğinde okunacak duā’:

اللَّهُمَّ افْتَحْ لَنَا أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ.¹

Allāhumme ifteḥ lenā ebvābe raḥmetike

Çıkıldığında:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ.²

Allāhumme innī es’eluke min fażlike.

¹ “Allah’ım! Bize rahmet kapılarını aç.”

² “Allah’ım! Senin fazlından istiyorum.”

(سلطان العلماء فرماید)

خواهی که نباشی به سفر عاجز و دلتنگ در زیر قدم مور و ملخ را نکنی لنگ
همراه و مصاحب به کسی باش که باشد هم مشرب و هم مذهب و هم ملت و هم رنگ¹

(Sulṭān'ul 'Ulemā fermāyed)

H'āhī ki nebāšī be-sefer 'āciz u dilteng

Der zīr-i ḳadem mūr u meleḫ rā nekonī leng

Hemrāh u muṣāḥib be-kesī bāš ki bāšed

Hem meṣreb u hem mezheb u hem millet u hemreng

19b.

نظم

شرفِ نفس به جودست کرامت به سجود زانکه این دو ندارد عدمش به ز وجود²

Naẓm

Şeref-i nefis be-cūdest kerāmet be-sucūd

Zānki in her dū nedāred 'ademeş bih zi vucūd

Gizli yokdur cümleden etmiş tecellī cümleye

'Ālemi ma'nā uzakdır şimdi vefḳu'llāha bak

Her ne istersen virir sen kendüsin eyle ṭaleb

Sen gibi vefḳ-i ilāhī var iken Allah'a bak

اگر عزّ و جاهست اگر ذلّ و قید من از حق شناسم نه از عمرو زید³

Eger 'izz u cāhest eger ze'll u ḳayd Men ez ḥaḳ şināsem ne ez 'Amr-ı Zeyd

¹ “Yolculuğa çıktığında aciz ve gönlü dar olmamak istersen Ayağının altında karıncayı ve çekirgeyi ezerek topal etmesin Öyle bir yoldaş ve arkadaş kimse gerekir ki Mezhebi, milleti ve rengi aynı olsun.”

² Bu beyit ilk olarak defterin 16a. sayfasında geçmiş ve tercümesi orada yapılmıştır.

³ “İster yücelik ve makam olsun ister zillet ve bağ Ben Allah'tan bilirim Amr ve Zeyd'ten değil.”

20a.

Halka kîn eyleme var ise belâgat sende
 Seni zemm eyleyeni medh ile kıl şermende
 Kimseye ağlama hâlin bana raḥm eyle deyu
 Cehd kıl eylemesin üstüne ‘âlem ḥande
 Ehl-i ‘irfân ile külhanda geçinmek yeğdir
 Cühelâ ile şafâ eylemeden gülşende
 Sâkin-i kunc-i tevekkül olıgör ey Rūḥî
 Nefs için ‘ârif olan câhile olmaz bende

كُلُّ جَزَاحَةٍ فَلَهُ دَوَاءٌ وَ سُوءُ الْخُلُقِ لَيْسَ لَهُ دَوَاءٌ¹

Kullu cerâḥatin felehu devâ’un ve sū’u’l-ḥulḳi leyse lehu devāun.

20b.

تا نکردی پیش مردم شرمسار آنچه خود ننهاده باشی بر مدار²
 (حضرت عطار)

Tâ nekerdî pîş-i merdum şermsâr Ânce ḥod nenihâde bâşî ber medâr
 (Ḥazret-i ‘Aṭṭâr)

همچو تریاقد دانایانِ دهر قاتلند ای خواجه نادانان چو زهر
 صبر و علم و حلم تو باغِ دلند حرص و بغض و کینه زهرِ قاتلند³
 (حضرت عطار)

¹ “Bütün hastalıkların devası vardır. Kötü huyun devası yoktur.”

² “Utanmamak için insanların önünde, alma koymadığın şeyi.”, Attâr, *Pendnâme*, s. 29 (beyit no: 460)

³ “Dünyanın bilginleri panzehir gibidirler

Ey Hoca! Cahiller zehir gibi katildirler

Senin sabrın, ilmin ve yumuşaklığın gönül bahçesidir

Hırs, buğz ve kin katillerin zehridir.”, Attâr, *Pendnâme*, s. 30 (beyit no: 470, 472)

Hemçū tiryāķend dānāyān-ı dehr Qātīlend ey h^ʷāce nādānān çū zehr
 Şabr u ‘ilm u ħilm-i tū bāğ-ı dilend Hırs u buğz u kīne zehr-i qātīlend
 (Hāzret-i ‘Aṭṭār)

تا دلت آرام یابد ای پسر بود و نبود جهان یکسان شمر
 در بلا یاری مخواه از هیچ کس زانکه نبود جز خدا فریاد رس¹
 (کذا)

Tā dilet ārām yābed ey peser Būd u nebved-i cihān yeksān şumer
 Der belā yārī meh^ʷāh ez hīç kes Zānki nebved coz ħodā feryād res
 (Kezā)

21a.

هر که رنجانیده عذرش بخواه تا نباشد خصم تو در عرصه گاه
 گر غنا خواهد کسی از ذوالمنن در قناعت می توانش یافتن
 هر چه باشد در شریعت ناپسند گرد او هرگز مگرد ای هوشمند²
 (حضرت عطار)

Her ki rencānīde-i ‘ozreş beh^ʷāh Tā nebāşed ħaşm-i tū der ‘arsa gāh
 Ger ġnā h^ʷāhed kesī ez zū’l-minen Der qanā‘at mī tevāneş yāften
 Her çe bāşed der şerī‘at nāpesend Gird-i ū her giz megerd ey hūşmend
 (Hāzret-i ‘Aṭṭār)

¹ “Ey oğul! Senin gönlün huzur bulmadıkça
 Dünyanın varlığını ve yokluğunu aynı bil.
 Bela sırasında hiç kimseden yardım isteme
 Çünkü Allah’tan başka feryada yetişen olmaz.”, Attār, *Pendnâme*, s. 23 (beyit no: 369, 371)

² “Her kimi incitmişsen ondan özür dile
 Meydanlık yerde senin hasmın (düşmanın) olmaması için.
 Bir kimse Allah’tan zenginlik isterse
 Onu ancak kanaatte bulabilir.
 Şeriatte hoşgörülmeven her ne varsa
 Asla onun etrafında dolaşma ey akıllı kimse!”, Attār, *Pendnâme*, s. 23–24, beyit: 372–373,381.

هر که او افتاده و تن پرورست نیست آدم کمتر از گاو و خرست¹
 Her ki ū uftāde vu ten perverest Nīst ādem kemter ez gāv u ḥarest

21b.

(نطقِ حضرتِ پیرِ دستگیر)

طوافِ کعبهٔ دل کن اگر دلی داری دلست کعبهٔ معنی توکل چه پنداری
 طوافِ کعبهٔ صورتِ حقتِ بدان فرمود که تا به واسطهٔ آن دلی بدست آری
 هزار بار پیاده طوافِ کعبه کنی قبولِ حق نشود گر دلی بیازاری
 بده ملک و مال و دلی به دست آور که دل ضیا دهدت در لحدِ شبِ تاری
 هزار بدرهٔ زرگر بری به حضرتِ حق حقتِ بگوید دل آر گر بما آری
 ز عرش و کرسی و لوح و قلم فزون باشد دلِ خراب که آن را کهی بنشماری
 عمارتِ دلِ بیچارهٔ دو صد پاره ز حج و عمره به آید به حضرتِ باری
 کنوزِ گنجِ الهی دلِ خراب بود که در خراب بود دفنِ گنجِ بسیاری
 گرت سعادتِ اقبال و بختِ مطلوبیست شوی تو طالبِ دلها ز کبر بگذاری
 خموش وصف تواند بیان نمی کنجد و گر بهر سرِ مویی دو صد زبان داری²

(Nuṭṭ-ı Hāzret-i Pīr-i Destgīr)

Ṭavāf-i Ka‘be-i dil kon eger dilī dārī

Dilest Ka‘be-i ma‘nī tevekkul çe pindārī

¹ “Öküzden aşağı yanı kalmaz canına düşkün bencilin; eşektir hatta.”, Attâr, *Pendnâme*, s. 19 (beyit no: 301)

² “Gönlün varsa gönül kâ’besini tavaf et. Anlam kâ’besi gönüldür; ne diye toprak sanıyorsun onu? Tanrı, sûret kâ’besini tavaf etmeyi, onun vasıtasıyla bir gönül alasin diye buyurmuştur. Bir gönül incittin mi bin kez yaya gitsen de Kâ’be’yi tavaf etsen Tanrı kabul etmez. Malını mülkünü ver de bir gönül al; al da o gönül mezarda, o kapkara gecede ışık versin sana Tanrı kapısına binlerce altın torbası götürsen Tanrı, bize bir şey getireceksen gönül getir der, Senin, bir saman çöpü kadar değer vermediğin yıkık gönül, Arştan da üstündür, Kürsî’den de, Levh’ten de, Kalem’den de. Kırılmış, iki yüz parça olmuş gönülü yapmak, Tanrıya haçtan da yeğdir, umreden de. Tanrı defineleri, yıkık gönüldedir. Yıkık yerlerde pek çok defineler gömülüdür. Sana kutluluk gerekse, devlet istiyorsan, gönüller almaya, ululuğu bırakmaya bak. Sus, her kumda iki yüz dil olsa da söylesen, gönül, gene de anlatışa sığmaz.” (Dîvân-ı Kebîr, VII/8071–8075, 8077, 8080–8081, 8083, 8088)

Tavâf-i Ka'be-i şüret haqqat bedân fermüd
 Ki tâ bevâsıta-i ân dilî bedest ârî
 Hezâr bâr piyâde tavâf-i Ka'be konî
 Qabûl-i haq neşved ger dilî beyâzârî
 Bedeh mulk u mâl u dilî bedest âver
 Ki dil ziyâ dehedet der lahd-i şeb-i târî
 Hezâr bedurre-i zer ger berî be-Ĥazret-i Ĥağ
 Ĥağğat begüyed dil âr ger be-mâ ârî
 Zi 'arş u kursî u levḥ u qalem fuzûn bâşed
 Dil-i ḥarâb ki ân râ gehî beneşumârî

22a.

'Imâret-i dil bîçâre-i dü şad pâre
 Zi ḥacc u 'umre bih âyed beḥazret-i bârî
 Kunûz-i genc-i ilâhî dil harâb buved
 Ki der ḥarâb buved defn-i genc-i besyârî
 Geret sa'âdet iqbâl u baht maṭlûbîst
 Şevî tû ṭâlib-i dilhâ zi kibr beguzârî
 Ĥamûş vaşf tevâned beyân nemî kunced
 Ve ger beher ser-i müyî dü şad zebân dârî¹

22a.

(قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 الشَّرِيعَةُ قَوْلِي وَالطَّرِيقَةُ أَعْمَالِي وَالْحَقِيقَةُ حَالِي²

(Kâle Resûlullâhi sallallâhu 'aleyhi ve selleme)

Eş-Şerî'atu kavli ve't-tarîkatu ef'âlî ve'l-ḥağîkatu ḥâlî

¹ 19 beyitlik bu gazelin 10 beyiti burada zikredilmiştir. Gazelin tamamı için bkz. *Külliyât-ı Şems-i Tebrizî*, haz. Bedfüzzaman Furûzanfer, Tahran, 1372hş./1993, s. 1149–1150

² “Şeriat sözüm, tarikat fiillerim ve hakikat halimdir.”

22b.

بیت

¹ آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرفست با دوستان تلافی با دشمنان مدارا

Beyt

Āsāyiş-i dū gītī tefsīr-i īn dū ḥarfesť Bā dūstān telaṭṭuf bā duşmenān mudārā

الْإِحْسَانُ يَقْطَعُ اللِّسَانَ الْإِنْسَانُ عَبِيدُ الْإِحْسَانِ²

El-ihsānu yaqṭa‘u’l-lisān

El-insānu ‘abīdu’l-ihsān

بیت

³ گر اندیشه باشد ز خصمت گزند بتعوید احسان زبانش ببند

Beyt

Ger endīşe bāşed zi ḥaşmet gezend Be-ta‘vīz-i ihsān zebāneş bebend

⁴ سر ز هوا تافتن از سروریست ترک هوا قوت پیغمبريست

Ser zi hevā tāften ez serverīst

Terk-i hevā kuvvet-i Peygamberīst

23a.

Beyt

Farqdan geçmişiz envār-ı muḥabbet doluyuz

Sevenin de kuluyuz sevmeyenin de kuluyuz

¹ “İki cihanın da istirahati şu iki sözün tefsirinden ibarettir: Dostlarla mürüvvet, düşmanlarla geçim!”, Hâfız-ı Şîrâzî, *Dîvân-ı Hâfîz*, haz. Dr. Yahya Karîb, Tahran, 1354 h.ş./1975, s. 4

² “İhsan sözü keser, insan ihsanın kuludur.”

³ “Eğer hasmının seni ısırmasından endişe ediyorsan, ihsan ile dilini tut.”

⁴ “Hevesle başı yukarda tutmak önderliktendir Hevesi terk etmek Peygamberlik kuvvetidir.”

Dīger

Bileydim sevmez idim sevdiğimi bilmedim bilmem

Gözüm görmüş gönül sevmiş özüm bilmişdir ayrılmam

Hiç kimseye yok minnetimiz dünyāda Hem kalmadı hiç matlabımız ‘uqbāda
Allāhīleriz dünye vü ‘uqbā ne demek Mevlā bilürüz sāye-i Mevlānā’da

23b.

مثنوی

اولیا را هست قوت از اله تیرِ جسته باز گرداند ز راه¹

Meşnevî:

Evliyā rā hest kuvvet ez ilāh Tīr-i ceste bāz gerdāned zi rāh

قَالَ عَلِيٌّ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ وَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ طَهَّرُوا
بُيُوتَكُمْ مِنْ نَسِجِ الْعَنْكَبُوتِ فَإِنَّ تَرْكَهُ فِي الْبُيُوتِ يُورِثُ الْفَقْرَ²

Ḳāle ‘aliyyun kerremallāhu vechehu ve raziyallāhu ‘anhu ṭahhirū buyūtekum
min nesci’l-‘ankebūti feinne terkehu fī’l-buyūti yūrişu’l-faḳra.

مثنوی

گر چه قرآن از لبِ پیغمبرست هر که گوید حق نگفت او کافرست³

Meşnevî:

Gerçi Ḳur’ān ez leb-i Peygamberest Her ki gūyed Ḥaḳ negoft ū kāfirest.
Gerçi Kur’ān-ı Nebī muḥbir olur Kim kelām-ı Ḥaḳ dimez kāfir olur⁴

¹ “Velîlerde Tanrı’dan öyle bir kudret vardır ki atılmış oku yoldan geri çevirirler.” (Mesnevî, I/1669)

² Ali-Allah onun yüzünü nurlandırısın ve ondan razı olsun- dedi ki: “Evlerinizi örümcek ağından temizleyin. Çünkü onun evde bulunması fakirliğe sebep olur.”

³ “Kur’ân, gerçi Peygamber’in dudağından çıkar ama kim Allah söylemedi derse kâfirdir.” (Mesnevî, IV/2122)

⁴ Mesnevî-i Şerîf, Manzum Nahîfî Tercümesi, Süleyman Nahîfî, s. 414 (beyit no: 2143)

24a.

اگر شخصی را مشکل پیش آمده باشد این رباعی حضرت
 قطب العارفین سلطان بایزید بسطامی را صد و یکبار در خانه
 تنها خواند بهتر باشد که مشککش آسان میشود رباعی اینست:¹

Eger şahşı rā muşkil pîş āmede bâşed ĩn rubā‘î-i ħazret-i ħuţbu‘l-‘arîfîn Sulţān
 Bāyezîd-i Bestāmî rā şad u yekbār der ħāne-i tenhā h‘āned bihter bâşed ki muşkileş
 āsān mîşevved. Rubā‘î ĩnest:

الله به فریادِ منِ بیکس رس لطف و کرمت یارِ منِ بیکس بس
 هر کس به کسی به حضرتی مینازد جز حضرت تو ندارد این بیکس کس²

Allah be-feryād-i men-i bî-kes res Luţf u keremet yār-i men-i bî-kes bes
 Her kes be-kesî be-ħazretî mînāzed Coz ħazret-i tū nedāred ĩn bî-kes kes

Ey gönül zemm-i ‘adüvvî bed-liķādan çekme ğam
 Pādişāh-ı bahr u ber olsan ederler yine zem

24b.

Basma zālīm sineme ‘arş-ı ilāhî ondadır
 Ķalb dirler nāmına Ķaķ cilvegāhı ondadır

Sulţān Veled Efendimizin

قوت را باید که بهر حق خوری جسم را هم بهر طاعت پروری³

¹ Eğer bir kimse için bir zorluk ortaya çıkarsa, ariflerin kutbu Sultan Bāyezid-i Bestāmî’nin olan bu rubaiyi yüz bir defa evde yalnızken okursa, onun zorluğu kolaylığa dönüşür. Rubâî şudur:

² “Allah, benim kimsesiz feryadıma ulaş
 Benim yardımına lütuf ve keremin yeter
 Herkes bir yüceye nazlanır
 Sen yüceden başka bu kimsesizin kimsesi yoktur.”

³ “Azıĝını Allah için yemek gerek
 Vücudu da O’na itaat için beslemek gerek.”

Ḳūt rā bāyed ki behr-i Ḥaḳ ḥorī

Cism rā hem behr-i ṭā‘at perverī

Meşnevî: Cild-i rābi‘in nihāyet tarafında

وان ضرورت رفت و پس طاغی شدند
چون شکم پر گشت و پر نعمت زدند
تا نیارد یاد آن کفر کهن
نفس فرعونست هین سیرش مکن
تا نشد آهن چو اخگر هین مکوب¹
بی تَفِ آتش نگردهد نفس خوب

Çün şikem por geşt u por ni‘met zedend

V‘ān zarūret refit u pes ṭāḡī şodend

Nefs fir‘avnest hīn sīreş mekon

Tā neyāred yād-i ān kufr-i kohen

Bī tef-i āteş negerded nefis ḥūb

Tā neşod āhen çū eḡger hīn mekūb

25a.

‘Amel ve mülāyemet virdirmek için gayet mücerrebdir.

Dāne-i sākız: 8 dirhem

Günlük: 4 dirhem

Nevbet şekeri: 10 dirhem

Anāsūn: 5 dirhem

Sināmekī: 10 dirhem

Bunları bir havanda döğüp hepsini birbirine karışdırup tok karnına kahve kaşığı ile dört beş kaşık yemeli.

25b.

Mūsā Aleyhi’s-selām’ın vālidesinin ismi Yūḥannā bint-i Lāvī bin Ya‘ḳūb ‘aleyhi’s-selām.

Ḥazret-i Ḥuseyn radiya’llāhu ‘anhu efendimizin lisānlarından.

Nāşiyemde kātib-i ḳudret ne yazdı bilmedim

¹ “Karınları doyunca nimeti inkāra başladılar. O zaruret gidince yine azdılar, isyan ettiler.

Nefs Firavun’dur, sakın ha doyurma...doyurma da eski küfrü aklına gelmesin.

Ateşin hararetine düşmedikçe nefis güzelleşmez. Demir kor haline gelmedikçe sakın dövmeye kalkma.” (Mesnevî, IV/3620–3622)

Āh kim bu gülşen-ī 'ālemde hergiz gülmedim

26a.

Bu sayfada yazı bulunmamaktadır.

26b.

(Ġāyet elzem bir du'ā-i şerīfdir.)

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. اللَّهُمَّ يَا نُورَ
 تَنَوَّرْتَ بِالنُّورِ وَالنُّورُ فِي نُورِ نُورِكَ يَا نُورُ. اللَّهُمَّ يَا عَزِيزُ تَعَزَّزْتَ
 بِالْعِزَّةِ وَالْعِزَّةُ فِي عِزَّةِ عِزَّتِكَ يَا عَزِيزُ. اللَّهُمَّ يَا جَلِيلُ تَجَلَّلْتَ
 بِالْجَلَالِ وَالْجَلَالُ فِي جَلَالِ جَلَالِكَ يَا جَلِيلُ. اللَّهُمَّ يَا جَمِيلُ تَجَمَّلْتَ
 بِالْجَمَالِ وَالْجَمَالُ فِي جَمَالِ جَمَالِكَ يَا جَمِيلُ. اللَّهُمَّ يَا سَلَامُ
 تَسَلَّمْتَ بِالسَّلَامِ وَالسَّلَامُ فِي سَلَامِ سَلَامِكَ يَا سَلَامُ. اللَّهُمَّ يَا مَالِكُ
 تَمَلَّكَتَ بِالْمَلَكُوتِ وَالْمَلَكُوتُ فِي مَلَكُوتِ مَلَكُوتِكَ يَا مَالِكُ. اللَّهُمَّ
 يَا غُفْرَانُ تَغْفِرْتَ بِالْمَغْفِرَةِ وَالْمَغْفِرَةُ فِي مَغْفِرَةِ مَغْفِرَتِكَ يَا غُفْرَانُ يَا
 غُفُورُ. اللَّهُمَّ يَا قَدِيمُ تَقَدَّمْتَ بِالْقَدِيمِ وَالْقَدِيمُ فِي قَدِيمِ قَدِيمِكَ يَا قَدِيمُ.
 اللَّهُمَّ يَا قَدِيرُ تَقَدَّرْتَ بِالْقُدْرَةِ وَالْقُدْرَةُ فِي قُدْرَةِ قُدْرَتِكَ يَا قَدِيرُ. اللَّهُمَّ
 يَا وَهَّابُ تَوَهَّبْتَ بِالْهَيْبَةِ وَالْهَيْبَةُ فِي هَيْبَةِ هَيْبَتِكَ يَا وَهَّابُ. اللَّهُمَّ يَا
 عَلِيمُ تَعَلَّمْتَ بِالْعِلْمِ وَالْعِلْمُ فِي عِلْمِ عِلْمِكَ يَا عَلَامُ. اللَّهُمَّ يَا حَلِيمُ
 تَحَلَّلْتَ بِالْحِلْمِ وَالْحِلْمُ فِي حِلْمِ حِلْمِكَ يَا حَلِيمُ. اللَّهُمَّ يَا حَكِيمُ
 تَحَكَّمْتَ بِالْحِكْمَةِ وَالْحِكْمَةُ فِي حِكْمَتِ حِكْمَتِكَ يَا حَكِيمُ. اللَّهُمَّ يَا
 عَظِيمُ تَعَظَّمْتَ بِالْعِظْمَةِ وَالْعِظْمَةُ فِي عَظْمَةِ عَظْمَتِكَ يَا عَظِيمُ. اللَّهُمَّ يَا
 قُدُّوسُ تَقَدَّسْتَ بِالْقُدْسِ وَالْقُدْسُ فِي قُدْسِ قُدْسِكَ يَا قُدُّوسُ. اللَّهُمَّ
 يَا صَبُورُ تَصَبَّرْتَ بِالصَّبْرِ وَالصَّبْرُ فِي صَبْرِ صَبْرِكَ يَا صَبُورُ. اللَّهُمَّ يَا
 مَنَّانُ تَمَنَّتَ بِالْمِنَّةِ وَالْمِنَّةُ فِي مِنَّتِ مِنَّتِكَ يَا مَنَّانُ. اللَّهُمَّ يَا فَرْدُ تَفَرَّدْتَ

بِالْفَرْدَانِيَّةِ وَالْفَرْدَانِيَّةِ فِي فَرْدَانِيَّةِ فَرْدَانِيَّتِكَ يَا فَرْدُ. اللَّهُمَّ يَا وَاحِدُ
 تَوَحَّدْتَ بِالْوَحْدَانِيَّةِ وَالْوَحْدَانِيَّةِ فِي وَحْدَانِيَّةِ وَحْدَانِيَّتِكَ يَا وَاحِدُ.
 اللَّهُمَّ يَا رَبُّ تَرَبَّبْتَ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَالرُّبُوبِيَّةِ فِي رُبُوبِيَّةِ رُبُوبِيَّتِكَ يَا
 رَبُّ. اللَّهُمَّ يَا قَهَّارُ تَقَهَّرْتَ بِالْقَهْرِ وَالْقَهْرِ فِي قَهْرِ قَهْرِكَ يَا قَهَّارُ. اللَّهُمَّ
 يَا جَبَّارُ تَجَبَّرْتَ بِالْجَبْرُوتِ وَالْجَبْرُوتُ فِي جَبْرُوتِ جَبْرُوتِكَ يَا جَبَّارُ.
 اللَّهُمَّ يَا سَتَّارُ تَسَتَّرْتَ بِالسَّتْرِ وَالسَّتْرِ فِي سَتْرِ سَتْرِكَ يَا سَتَّارُ. اللَّهُمَّ يَا
 كَرِيمُ تَكَرَّمْتَ بِالْكَرَمِ وَالْكَرَمُ فِي كَرَمِ كَرَمِكَ يَا كَرِيمُ. اللَّهُمَّ يَا مَجِيدُ
 تَمَجَّدْتَ الْمَجْدِ وَالْمَجْدُ فِي مَجْدِ مَجْدِكَ يَا مَجِيدُ. اللَّهُمَّ يَا مُجِيرُ
 تَمَجَّرْتَ بِالْمَجْرِ وَالْمَجْرُ فِي مَجْرِ مَجْرِكَ يَا مُجِيرُ. اللَّهُمَّ يَا كَبِيرُ
 تَكَبَّرْتَ بِالْكَبْرِيَاءِ وَالْكَبْرِيَاءِ فِي كِبْرِيَاءِ كِبْرِيَاثِكَ يَا كَبِيرُ. اللَّهُمَّ يَا رَحِيمُ
 تَرَحَّمْتَ بِالرَّحْمَةِ وَالرَّحْمَةُ فِي رَحْمَةِ رَحْمَتِكَ يَا رَحِيمُ. اللَّهُمَّ يَا لَا إِلَهَ
 إِلَّا أَنْتَ عَلَيْنِكَ تَوَكَّلْتُ وَأَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ سُبْحَانَكَ الْحَكِيمُ سُبْحَانَ
 الْحَلِيمِ سُبْحَانَ الْعَظِيمِ سُبْحَانَ الْكَرِيمِ سُبْحَانَ الْعَلِيمِ سُبْحَانَ الْكَبِيرِ
 سُبْحَانَ الْقَادِرِ سُبْحَانَ الْمُعِزِّ سُبْحَانَ الْعَزِيزِ سُبْحَانَ الْقَهَّارِ سُبْحَانَ
 الْخَالِقِ سُبْحَانَ الْعَفَّارِ سُبْحَانَ الْوَهَّابِ سُبْحَانَ الْمُجِيبِ سُبْحَانَ الْقَيُّومِ
 سُبْحَانَ الْمُغَافِرِ سُبْحَانَ الْأَوَّلِ سُبْحَانَ الْآخِرِ سُبْحَانَ الظَّاهِرِ سُبْحَانَ
 الشَّافِي سُبْحَانَ الْكَافِي سُبْحَانَ الْمُغَافِي سُبْحَانَ السَّلَامِ سُبْحَانَ
 الْمُؤَمِّنِ سُبْحَانَ الْمُهَيِّمِ سُبْحَانَ الْمُصَوِّرِ سُبْحَانَ السَّتَّارِ سُبْحَانَ
 الْمَاجِدِ سُبْحَانَ الْوَاحِدِ سُبْحَانَ الْأَحَدِ سُبْحَانَ الْفَرْدِ سُبْحَانَ الرَّحِيمِ
 سُبْحَانَ الْقَدِيمِ سُبْحَانَ الْمَوْخِرِ سُبْحَانَ الْبَارِي سُبْحَانَ الْمُعْنَى سُبْحَانَ
 الْمَانِعِ سُبْحَانَ الضَّارِّ سُبْحَانَ النُّورِ سُبْحَانَ الْجَلِيلِ سُبْحَانَ الْجَمِيلِ
 سُبْحَانَ الْعَلِيِّ الْأَعْلَى سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ سُبْحَانَ اللَّهِ
 وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ سُبْحَانَ الْقَدِيرِ كَيْفَ مَا يَشَاءُ بِقُدْرَتِهِ
 وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ بِعِزَّتِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ الْمُسَمَّى قَبْلَ

أَنْ يُسَمَّى سُبْحَانَ الْعَلِيِّ الْأَعْلَى سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ الظَّالِمُونَ
 عَلُوًّا كَبِيرًا سُبْحَانَ ذِي الْمُلْكِ وَالْمَلَكُوتِ سُبْحَانَ ذِي الْعِزَّةِ وَالْعِزَّةِ
 وَالْهَيْبَةِ وَالْقُدْرَةِ وَالْكَبْرِيَاءِ وَالْجَلَالِ وَالْجَمَالِ وَالْكَمَالِ وَالْجَبْرُوتِ
 سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْمَعْبُودِ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْمَقْصُودِ سُبْحَانَ الْمَوْجُودِ
 سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْحَيِّ الْحَلِيمِ الَّذِي لَا يَتَأَمُّ وَلَا يَمُوتُ وَلَا يَغُوتُ أَبَدًا
 سُجُوحٌ قُدُوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ
 لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ
 وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا قَدِيمُ يَا ذُجْجَالَ
 وَالْأَكْرَامِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

E'ūzubillāhimineşşeytānirracīm. Bismillāhirrḥmanirraḥīm. Allāhumme yā nūru tenevverte bi'n-nūru ve'n-nūru fī nūri nūrike yā nūru. Allāhumme yā 'azīzu te'azzezte bi'l-'izzeti ve'l-'izzeti fī 'izzeti 'izzetike yā 'azīzu. Allāhumme yā celīlu tecellelte bi'l-celāli ve'l-celālu fī celāli celālike yā celīlu. Allāhumme yā cemīlu tecemmelte bi'l-cemāli ve'l-cemālu fī cemāli cemālike yā cemīlu. Allāhumme yā selāmu tesellelte bi's-selāmi ve's-selāmu fī selāmi selāmike yā selāmu.

27a.

Allāhumme yā māliku temellekte bi'l-melekūti ve'l-melekūtu melekūtike yā māliku. Allāhumme yā gufrānu teğafferte bi'l-mağfireti ve'l-mağfiretu fī mağfireti mağfiretike yā gufrānu yā gāfūru. Allāhumme yā qadīmu teqaddemte bi'l-қıdemi ve'l-қıdemu fī қıdemi қıdemike yā qadīmu. Allāhumme yā qadīru teqadderte bi'l-қudreti ve'l-қudretu fī қudreti қudretike yā qadīru. Allāhumme yā vahhābu tevahhabte bi'l-heybeti ve'l-heybetu fī heybeti heybetike yā vahhābu. Allāhumme yā 'alīmu te'allemtē bi'l-'ilmi ve'l-'ilmu fī 'ilmi 'ilmike yā 'allāmu. Allāhumme yā ḥalīmu teḥallemtē bi'l-ḥilmi ve'l-ḥilmu fī ḥilmi ḥilmike yā ḥalīmu. Allāhumme yā ḥakīmu taḥakkemte bi'l-ḥikmeti ve'l-ḥikmetu fī ḥikmeti ḥikmetike yā ḥakīmu.

27b.

Allāhumme yā ‘aẓīmu te‘aẓẓemte bi’l-‘aẓameti ve’l-‘aẓametu fī ‘aẓameti ‘aẓametike yā ‘aẓīmu. Allāhumme yā ẓuddūsu taẓaddaste bi’l-ẓuddūsi ve’l-ẓuddūsi fī ẓuddūsi ẓuddūsi yā ẓuddūsu. Allāhumme yā ūabūru taūabberte bi’ū-ūabri ve’ū-ūabru fī ūabri ūabrike yā ūabūru. Allāhumme yā mennānu temennente bi’l-minneti ve’l-minnetu fī minneti minnetike yā mennānu. Allāhumme yā ferdu teferredte bi’l-ferdāniyyeti ve’l-ferdāniyyetu fī ferdāniyyeti ferdāniyyetike yā ferdu. Allāhumme yā vāḥīdu tevaḥḥadte bi’l-vaḥḥāniyyeti ve’l-vaḥḥāniyyetu fī vaḥḥāniyyeti vaḥḥāniyyetike yā vāḥīdu. Allāhumme yā rabbu terabbete bi’r-rubūbiyyeti ve’r-rubūbiyyete

28a.

fī rubūbiyyeti rubūbiyyetike yā rabbu. Allāhumme yā ẓahhāru taẓahharte bi’l-ẓahri ve’l-ẓahru fī ẓahri ẓahrike yā ẓahhāru. Allāhumme yā cabbāru tacabbarte bi’l-ceberūti ve’l-ceberūtu fī ceberūti ceberūtike yā cabbāru. Allāhumme yā settāru tesetterte bi’l-setri ve’l-setru fī setri setrike yā settāru. Allāhumme yā kerīmu tekerremte bi’l-keremi ve’l-keremu fī keremi keremike yā kerīmu. Allāhumme yā mecīdu temeccedte’l-mecdi ve’l-mecdu fī mecdi mecdike yā mecīdu. Allāhumme yā mucīru temeccerte bi’l-mecri ve’l-mecru fī mecri mecrike yā mucīru. Allāhumme yā kebīru tekebberte bi’l-kibriyā’i ve’l-kibriyā’u fī kibriyā’i kibriyā’ike yā kebīru.

28b.

Allāhumme yā raḥīmu teraḥḥamte bi’r-raḥmeti ve’r-raḥmetu fī raḥmeti raḥmetike yā raḥīmu. Allāhumme yā lā ilāhe illā ente ‘aleyke tevekkeltu ve ente’s-semī’u’l-‘alīmu subḥāneke’l-ḥakīmu subḥāne’l-ḥalīmu subḥāne’l-‘aẓīmu subḥāne’l-kerīmu subḥāne’l-‘alīmu subḥāne’l-kebīru subḥāne’l-ḥādiru subḥāne’l-ḥādiru subḥāne’l-mu‘izzu subḥāne’l-‘azīzu subḥāne’l-ẓahhāru subḥāne’l-ḥālīku subḥāne’l-

ğaffāru subḥāne'l-vahhābu subḥāne'l-mucību subḥāne'l-ḳayyūmu subḥāne'l-mu'āfi
subḥāne'l-evvelu subḥāne'l-āḥīru subḥāne'z-zāhiru subḥāne'ş-şāfi subḥāne'l-kāfi

29a.

subḥāne'l-mu'āfi subḥāne's-selāmu subḥāne'l-mu'mīnu subḥāne'l-muheymīnu
subḥāne'l-muṣavviru subḥāne's-settāru subḥāne'l-mācidu subḥāne'l-vāḥīdu
subḥāne'l-eḥedu subḥāne'l-ferdu subḥāne'r-raḥīmu subḥāne'l-ḳadīmu subḥāne'l-
muvaḥḥīru subḥāne'l-bārī subḥāne'l-muḡnī subḥāne'l-māni'u subḥāne'z-zārru
subḥāne'n-nūru subḥāne'l-celīlu subḥāne'l-cemīlu subḥāne'l-'aliyyu'l-'alā subḥānehu
ve te'ālā 'emmā yuṣrikūne subḥānallāhi ve'l-ḥamdulillāhi ve lā ilāhe illallāhu vallāhu
ekberu subḥāne'l-ḳadīru keyfe mā yeṣā'u biḳudretihi ve yaḥkumu mā yurīdu bi-
'izzetihī

29b.

subḥānallāhi'l-'aẓīmu ve bi-ḥamdihi subḥāne'l-musemmā ḳable en yusemmā
subḥāne'l-'aliyyi'l-'alā subḥānehu ve te'ālā 'emmā yeḳūlūne'z-zālimūne 'uluvven
kebīren subḥāne zī'l-mulki ve'l-melekūti subḥāne zī'l-'izzeti ve'l-'aẓameti ve'l-
heybeti ve'l-ḳudreti ve'l-kibriyā'i ve'l-celāli ve'l-cemāli ve'l-kemāli ve'l-ceberūti
subḥāne'l-meliki'l-ma'būdi subḥāne'l-meliki'l-maḳṣūdi subḥāne'l-mevcūdi
subḥāne'l-meliki'l-ḥayyi'l-ḥalīmi'l-lezī lā yenāmu ve lā yemūtu ve lā yaḡūtu ebeden
subbūḥun ḳuddūsun rabbunā ve rabbu'l-melā'iketi ve'r-rūḥi

30a.

lā ilāhe illallāhu vaḥdehu lā şerīke lehu lehu'l-mulku ve lehu'l-ḥamdu yuḥyī ve
yumītu ve huve ḥayyun lā yemūtu biyedihī'l-ḥayri ve huve 'alā kulli şey'in ḳadīrun
yā allāhu yā raḥmānu yā raḥīmu yā ḳayyūmu yā ze'l-celāli ve'l-ikrāmi biraḥmetike
yā erḥame'r-rāḥimīne ve'l-ḥamdulillāhi rabbi'l-'ālemīne.

30b.

شیخ ابو الحسن خرقانی

یا رب ز گناه زشت خود منفعلم وز قول و بد فعل و بد خود خجلم
فیضی بدلم ز عالم قدس رسان تا محو شود خیالِ باطل ز دلم¹

Şeyh Ebu'l-Hasan-i Harekânî

Yâ Rab zi gunâh-i zişt-i ĥod munfe‘ilem

Vez kavlı u bed fi‘l u bed ĥod ĥacelem

Feyzî be-dilem zi ‘âlem-i ĥuds resân

Tâ maĥv şevved ĥayâl-i bâtıll zi dilem

31a.

نفس نتوان گشت الا چار چیز چون بگویم یاد گیرش ای عزیز
خنچرِ خاموشی و شمشیرِ جوع نیزهٔ تنهایی و ترکِ هجوع
هر کرا نبود مرتب این سلاح نفس او هرگز نمی یابد فلاح²
(حضرت عطار)

Nefs netevân geşt illâ çâr çîz

Çün begüyem yâd gîreş ey ‘azîz

Ĥançer-i ĥâmûşî u şimşîr-i cû‘

Nîze-i tenhâyî u terk-i hecû‘

Her kirâ nebved muretteb in silâĥ

Nefs-i ũ hergiz nemî yâbed felâĥ

(Ĥazret-i ‘Atţâr)

31b. ve 32a.

Bu sayfalarda yazı bulunmamaktadır.

¹ “Yâ Rab, kendi kötü günahımdan utanıyorum
Kötü sözümdeni kötü işimden utanıyorum
Gönlüme kudsi âlemden bir feyz ulaştır
Ki gönlümden bâtil hayaller yok olsun.”

² “Şu dört şey olmadan nefis düzelmez.
Ey izzetli kimse! Söylüyorum, sen onu anla
Susunluk hançeri ve açlık kılıcı
Yalnızlık mızrağı ve gece uykusunu terk
Her kim bu silahlarla silahlanmazsa

Onun nefsi asla kurtuluşa ermez.”, Attâr, *Pendnâme*, s. 14 (beyit no: 225–227)

32b.

مثنوی

ای مسلمان خود ادب اندر طلب نیست الا حمل از هر بی ادب¹

Meşnevî:

Ey Muselmân hüd edeb ender taleb Nîst illâ haml ez her bî-edeb

Ey Müslimîn hîn-i talebde hüd edeb değildir. İllâ her bî-edebden şabr ve taḥammüldür. Ya'nî bir kimse henüz rāh-ı talebde iken ve kemāl mertebesine vâşıl olmamış ve nihāyet mertebesini bulmamış mübtedî iken ona lâzım ve vâcib olan oldur ki her bî-edeb olan sefihlerin nâ-sezâ olan fî'line ve ḳavline ve ḫāline taḥammül ide ve şabr ve sükût semtine gide.

33a.

مثنوی

هر کرا بینی شکایت می کند که فلان کس راست طبع و خوی بد²

Meşnevî:

Her kirā bîni şikāyet mîkoned Ki felân kes rāst ṭab' u ḫūy-i bed

Her kimi ki göresin şikāyet eyler böyle deyu ki falân kimsenin ḳabîḥ ṭab'ı ve bed ḫūyu vardır. Ya'nî taleb mertebesinde olan mübtedilerden herhangi kimseyi göresin ki bir āḫar kimseye şikāyet eyleyüp söyler falân kimsenin bed ṭab'ı ve ḳabîḥ ḫūyu vardır deyu bir kimseye onun sū'-i ḫālini naḳl eyler.

مثنوی

این شکایتگر بدانکه بد خوست که مران بد خوی را او بد گوست³

¹ “Ey Müslüman, edep nedir diye sorarsan bil ki edep, ancak her edepsizin edepsizliğine sabır ve taḥammül etmektir.” (Mesnevî, IV/771)

² “Kimi, falan adamın huyu kötü, tabiatı fena diye şikāyet eder görürsen, bil ki bu şikāyetçinin huyu kötüdür; kötüdür ki o kötü huylunun kötülüğünü söylüyor!” (Mesnevî, IV/772)

³ “Bil ki bu şikāyetçinin huyu kötüdür; kötüdür ki o kötü huylunun kötülüğünü söylüyor!” (Mesnevî, IV/773)

Meşnevî:

Īn ŧikāyetger bedānki bed hūst Ki merān bed hūy rā ū bed gūst

Bil ki bu ŧikāyet idici bed-hūyudur. Zīrā ki ol bed-hūy olan kimse için ol ŧikāyetger

33b.

bed syleyici ve ondan ŧikāyet eyleyicidir. Eęer bu ŧikāyetger olan kimsenin hūy onun hakkında bed-gūy olmaz ve ŧikāyet-āmīz sz sylemezdi. Bil ki ŧabr ve taħammūl eylerdi.

مثنوی

زانکه خوشخو آن بوڈ کو در خمول باشد از بد خو و بد طبعان حمول¹

Meşnevî:

Zānki hūŧhū ān buved kū der ħamūl Bāŧed ez bed hū vu bed ŧab‘ān ħamūl

Zīrā hūŧ-hū ol kimsedir ki ħamūlde ya‘nī bī-nām olmakda ve iħtifā kılmakda bed-hūy ve bed-ŧab‘lardan ŧabūr ve ħamūl ola ve onlardan eza ve cefā sudur eylerse taħammūl ve teŧabbur kıla.

مثنوی

لیک در شیخ آن گله ز امرِ خداست نی پیِ خشم و ممارات و هواست²

Meşnevî:

Līk der ŧeyħ ān gile zi emr-i ħodāst Ney pey-i ħıŧm u mumārāt u hevāst

¹ “ünkü iyi huylu, kötü huylulara, fena tabiatlılara tahammül eden, onların kötülüğünü söylemeyen kiŧidir.” (Mesnevī, IV/774)

² “Fakat ŧeyħ, birisinin kötülüğünü söylerse bu Tanrı emriyledir, kızgınlığa, heva ve hevese uymadan değil!” (Mesnevī, IV/775)

34a.

Kelām-ı sâbıkda buyurdıkları şikâyetden ve şikâyetgerden istidrâkdir. Suâl-i muḳarrere cevâb olmak tarîḳi üzere muḳaddimen buyurmuşlardı ki her kim ki şikâyet eyler göresin bil ki ol şikâyetger bed-hüydur. Pes bundan bir suâl nâşî olur ki dine ekser kibâr-ı meşâyîḥ bed-hüylardan şikâyet eylemişler ve taḥammül eylemeyüp onların mezemmetin söylemişler. Cevâb buyururlar ne‘am böyledir. Ve lîken şeyḥin vücûdunda ol şikâyet emr-i ḥudâdandır. Hışm ve ‘inâd ve hevâdan ötürü deĝildir ki bunlar bu gûne şifât-ı nefsâniyeden ḥalâş olmuşlardır ve şikâyeti ‘ayn-ı ḥikmet ve maşlahat kılmışlardır.

34b.

مثنوی

آن شکایت نیست هست اصلاح جان چون شکایت کردن پیغمبران¹

Meşnevî:

Ān şikâyet nîst hest işlâḥ-ı cān Çün şikâyet kerdn-i peygamberān

Ol fi‘l-ḥaḳîḳa şikâyet deĝildir. İşlâḥ-ı cāndır. Ya‘nî Şeyḥ-i Kāmil’in kendi ḳavminden şikâyet kılması sâ‘ir nâsın muḳteżâ-yı nefis üzere şikâyet kılmaları gibi deĝildir. Belki ol ḳavmin cānını işlâḥ eylemekden ötürüdür. Meşelâ bunların ḳavminden şikâyeti Peygamberin ümmetinden şikâyet eylemeleri gibidir.

مثنوی

نا حمولی انبیا از امر دان ور نه حمالست بد را حلمشان²

Meşnevî:

Nâ-ḥamûlî enbiyâ ez emr dān Ver ne ḥammâlest bed rā ḥilmişān

¹ “Onun şikâyeti, şikâyet deĝildir, canı ıslaktır. O şikâyet, peygamberlerin şikâyetine benzer.” (Mesnevî, IV/776)

² “Peygamberlerin sabırsızlığı, bil ki Tanrı emriyledir. Yoksa onların hilmi, kötü şeylere tahammül eder.” (Mesnevî, IV/777)

Enbiyā-yi ‘İzām aleyhi’s-selām’ın nā-ḥamūllüğünü emirden bil. Ya’nī enbiyā ve mürselīnin

35a.

‘adem-i taḥammüllerini emr-i ilāhīden fehmi kıl. Yoksa onların ḥilmi bed ve ḳabāḥati ḥammāldir. Ya’nī onlar bir mertebe ḥilme mālīklerdir ki onların ḥilmi ḥalḳın cemī’-i ḳabāyihini ve cefā ve izālarını görücüdür. Bazı nüshada ḥilmiṣān yerine ḥamliṣān vāḳi’ olmuşdur. Bu takdīr üzere ma’nā enbiyānın ḥamūlsüzlüğünü emirden bil ve illā onların ṣabr ve taḥammülü ḥalḳın bedliğini ḥammāldir demek olur ve ḥaml taḥammül ma’nāsını ifāde kılar.

35b.

فريادِ عندليبِ خامهٔ رنگينِ نغم در گلستان
ثنايِ حبيبِ محترمِ صلى الله عليه و سلم¹

Feryād-ı ‘andelīb-i ḥāme-i rengīn-i nağm der gulistān
Senā-yi Ḥabīb-i muḥterem ṣallallāhu ‘aleyh ve sellem

ای رسول قرشی شاهسوار مدنی	بلبل مکه و بطحی و سهیل یمنی ²
ای که در باغ رسالت جو	سر و باغ ملکوتی و کل هر چمنی
پرده دار حرم خاصیت تو جبریل امین	کمترین نبدۀ درگاه تو ویس القرنی
در حریم حرم کعبه وصلش نرسی	دست در دامن اولاد علی تا نرنی
رو در آن روضه و خاک در شو جامی	پیش ازین چند گرفتار تن خویش

Ey Resūl-i ḳureṣī ṣāhsuvār-i medenī
Bulbul-i Mekke vu Baḥḥā vu Suheyl-i Yemenī
Ey ki der bāğ-i risālet cū

¹“Bülbül gül bahçesinde renkli nameler söylerken
Habib-i muhterem sallallahu aleyhi ve sellem’i övmektedir.

²“Ey Kureyşli Peygamber, medeniyet önderi!
Mekke’nin, Medine’nin ve Süheyl-i Yemeni’nin bülbülüsün.”

Serv-i bāğ-i melekūtī u gul-i her çemenī
 Perdedār-i harem-i ḥast-i tū cibrīl-i emīn
 Kemterīn nubde-i dergāh-i tū Veyse'l-Ḳaranī
 Der ḥarīm-i ḥarem ka'be-i vaşleş neresī
 Dest der dāmen evlād-i 'alī tā nezenī

36a.

Rū der ān ravza vu ḥāk der şev Cāmī
 Pīş ezīn çend giriftār ten ḥ'ış

(İbrāhīm bin Edhem 'aleyhi'r-raḥmeti mīfermāyed)

Sālik üç ḥicābı dilden berdāşte etse der-i devlet rūyuna guşāde olur evvelā. Memleket-i 'āleme mālīk olsa şād olmaya. Zīrā henüz āşār-ı ḥırş ḥāşıldır ve her ḥarīş maḥrūmdur. İkinci eğer memleket-i 'ālem yedinden iḥrāç olunursa mute'ellim olmaya. Zīrā āşār-ı seḥātdır ve her sāḥiḥ mu'azzebdir. Üçüncü medḥ ve şenāya firīfte olmaya. Zīrā ḥaḳīr-i himmet olur ve her ḥaḳīr-i himmet maḥcūbdur deyu naşīḥat buyururlardı.

36b.

Beyt

Bana bu ḫālī'-i bedden mi Yā Rab bunca miḥnetler
 Bu gūnāgūn melāmetler bu merhemsiz cerāḫatler

بیت

تواضع کند هر که انسان بود که نخوت ز افعالِ شیطان بود¹

Beyt

Tevāzu' koned her ki insān buved Ki naḫvet zi ef'āl-i şeyṭān buved

¹ “İnsan olan tevazu sahibi olur
 Çünkü gurur şeytanın fiillerindedir.”

Beyt

Her ne kim taq̄dīrdır tağyīr bulmaz ey gönül
Levh-i taq̄dīrin haṭṭı hergiz bozulmaz ey gönül

Dīger

Elveda ey dostlar kim geldi hengām-i sefer
‘Arş pervāzına murğ-i ruhum açdı bāl u per

37a.

Beyt

Kimdir ol kim ‘arşa-i meydāna geldi gitmedi
Kimdir ol kim kaşr-ı ömrün çerḫ-i vīrān etmedi

(نطق سلطان ولد قدس سره)

زآنکه ازو نیست آن صفاتِ خدا	صحبتِ شیخ به ز ذکرِ خدا
پاک از خشمِ کبر و کین گردد	هر که با شیخ همنشین گردد
دو مبین شیخ رحمتِ حقست	صحبتِ شیخ صحبتِ حقست
بی خبر ماند از چنان محبوب ¹	هر که دو دید باشد او محبوب

(Nuṭḫ-i Sulṭān Veled ḫuddise sırrohū)

Şoḫbet-i şeyḫ bih zi zıkr-i Ḥodā	Z’ānki ezū nīst ān şıfāt-ı Ḥodā
Her ki bā şeyḫ hem-nişīn gerded	Pāk ez ḫışm-ı kibr u kīn gerded
Şoḫbet-i şeyḫ şoḫbet-i ḫaḫkest	Dū mebīn şeyḫ raḫmet-i ḫaḫkest
Her ki dū dīd bāşed ū maḫcūb	Bī-ḫaber mānd ez çenān maḫbūb

¹ “Şeyhle sohbet, Allah’ı zikretmekten iyidir
Çünkü onun sıfatları kendinden değil, Allah’tandır
Her kim şeyhle oturursa
Kibir ve kinin hışmından temizlenir
Şeyhle sohbet, Hak ile sobbettir
İki görme, şeyh Hakk’ın rahmetidir
Her kim iki görürse, o maḫçup olur
Böyle bir sevgiliden habersiz kalır.”

37b.

(بیت حضرت پیر)

خاک شو خاک تا بروید گل¹ که بجز خاک نیست مظهر گل

(Beyt-i Ḥazret-i Pīr)

Ḥāk şev ḥāk tā berüyed gul

Ki becoz ḥāk nīst maẓhar-i gul

مثنوی

لَا تُخَالِفُهُمْ حَبِيبِي دَارِهِمْ² يَا غَرِيبًا نَازِلًا فِي دَارِهِمْ

أَعْطِ مَا شَأْؤَا وَ رَأْمُوا أَرْضِهِمْ³ يَا ظَعِينًا سَاكِنًا فِي أَرْضِهِمْ

تا رسیدن در شه و در ناز خوش⁴ راز یا با مروزی می ساز خوش

موسیا در پیش فرعون زمن⁵ نرم باید گفت قولاً لَئِنَّا

آب اگر در رَوُغْنِ چوشان کنی⁶ دیگران و دیک را ویران کنی

Meşnevî:

Lā tuḥālifhum ḥabībī dārihim

Yā ġarīben nāzilen fī dārihim

Bī-ḥilāf eyle medārā ey ḥabīb

Onların dārīne geldin çün ġarīb

¹ “Toprak ol gül yetiřmesi için

Çünkü topraktan başkası güle mazhar değildir.” Bu beyit Mesnevî’de bulunmamıştır.

² “Onlara muhalefet etme dostum, onlarla iyi geçin

Ey bir yolcu olarak onların mekânına inmiş kimse!”. Bu beyitte “دَارِهِمْ” kelimeleri arasında cinas sanatı yapılmıştır.

³ “Onlara istediklerini ver ve onları razı et

Ey yolcuymken onların yerinde duran kişi!” bu beyitte “أَرْضِهِمْ” kelimeleri arasında cinas sanatı yapılmıştır.

⁴ “Padiřaha ulaşıncaya dek, onun güzelim naz ve edalarını görünceye kadar ey Rey’li, Merv’liyle hoş geçin!” (Mesnevî, IV/3814)

⁵ “Ey Musa, zeman Firavun’unun tapısında yumuşak söz söylemek gerek!” (Mesnevî, IV/3815)

⁶ “Kaynayan yağın üstüne su dökersen, ocağı da yıkarsın, tencereyi de!” (Mesnevî, IV/3816)

A'ṭi mā ṣā'u ve rāmū arzıhim
Anları arzada kıl bahşī merām

Yā za'inen sākinen fī arzıhim
Çün seferde kıldın ol arzı maḳām

38a.

Tā resīden der ṣeh u der nāz hoş
Tā vuṣūl-i ṣāh ola bi'l-ittifāḳ

Rāz-i yā bā Mervezī mī sāz hoş
Mervezīyle eyle ey Rāzī vifāḳ

Mūsiyā der pīṣ-i fir'avn-i zemen
Da'vet-i fir'avna ey Musā sana

Nerm bāyed goft ḳavlen leyyinen¹
Ḳavl-i Leyyin ile lāzımdır edā

Āb eger der rūgen-i çūṣān konī
Rūgen içre āb kīm cūṣān olur

Dīgdan u dīg rā vīrān konī
Dīgdān ve dīg o dem vīrān olur

38b.

Müfred

Çün deġilsin vāḳıf –ı 'adl u sitem

Ḥalṭ idüb ḥikmetden urma bāri dem

الْجُوعُ سَحَابٌ يُمَطِّرُ الْعِلْمَ وَالْفَصَاحَةَ وَالشَّبُعُ سَحَابٌ يُمَطِّرُ الْجَهْلَ وَالْفَصَاحَةَ²
(افلاطون)

El-cū'u seḥābun yumṭiru'l-'ilme ve'l-feṣāḥate

Ve'ṣ-ṣeb'u seḥābun yumṭiru'l-cehle ve'l-fezāḥate

(Eflāṭūn)

¹ "قَوْلًا لَيْتًا", "Yumuşak söz", Taha, 20/44

² "Açlık, ilim ve fesahat yağdıran bir buluttur Tokluk, cehalet ve rezillik yağdıran bir buluttur."

مثنوی

¹ خویشتن را دید و دیدِ خویشتن زهرِ قتالست هین ای ممتحن

Meşnevî:

H'vîšten rā dīd u dīd-i h'vîšten Zehr-i kıttālest hīn ey mumtehen

مثنوی

² چون غرض آمد هنر پوشیده شد صد حجاب از دل بسوی دیده شد

Meşnevî:

Çün ğaraż āmed huner pūşīde şod Şad hıcāb ez dil be-sūy-i dīde şod

39a.

³ وَمَا الْحُسْنُ فِي وَجْهِ الْفَتَا شَرَفٌ لَهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِي الْفِعْلِ وَالْخَلَائِقِ

Ve me'l-ħusnu fī vechi'l-fetā şerefun lehu

İzā lem yekun fī'l-fi'li ve'l-ħalā'ıķı

قطعه

در حرقة صوف و بسته زنار چه سود در صومعه رفته دل بیزار چه سود
⁴ زار از کسان راحت خود بسطلی یک راحت و صد هزار آزار چه سود

Қıt'a

Der hırķa-i şūf u beste-i zunnār çe sūd Der şavme'a refte dil beyāzār çe sūd

¹ "Kendisini gördü. Kendini görmek, öldürücü bir zehirdir ey sınanan kişi, kendine gel!" (Mesnevî, V/980)

² "Garez gelince hüner örtülür. Gönülden göze yüzlerce perde iner." (Mesnevî, I/334)

³ "Gencin yaptıklarında ve yaradılışında bir güzellik olmazsa, onun yüz güzelliği onun için bir şeref değildir."

⁴ "Yünlü elbise giyip zünnar bağlamaktan ne fayda
 Dergâha gidip gönül incitmekten ne fayda
 İnsanları incitmek ve kendi rahatın bir kovada
 Bir rahat ve yüz bin incitmeden ne fayda."

Zār ez kesān rāḥat-i ḥod be-seṭlī

Yek rāḥat u ṣad hezār āzār çe sūd

حکیم ثنائی می فرمود

مقصود ز عالم آدم آمد مقصود ز آدم آن دم آمد
مقصود از عالم خلق اند مقصود از خلق آن قطبست¹

Ḥakīm Ṣenā'ī mī fermūd

Maḳṣūd zi 'ālem Ādem āmed

Maḳṣūd ez 'ālem ḥalḳ end

Maḳṣūd zi Ādem ān dem āmed

Maḳṣūd ez ḥalḳ ān ḳuṭbest

39b.

نطق سلطان ولد قدس الله سره

مردمان را به خلق دان نه به خلق زان که خلقتش شخص و خلق چو دلق
دلق بگذار و شخص را بنگر در تن چون صدف بجو گوهر
مرغ جان را قفس² شدست این تن یک قفس مرد گشت و یک شد زن
از تن و از غذای تن بگذر چونکه جانی غذای جان میخور
این جهان همچو لیل و آن چو نهار این بود چون دای آن بود چو بهار
لیل خواب آورد یقین همه را در خور آرد گیاهها رَمه را
آنکه در لیل باشد او بیدار نفیس او را ز خفتگا شمار
میل از نسبتست تا دانی غیر را همچو یار کی خوانی
میل حیوان به سبزه و بستان میل انسان به طاعتِ رحمان
بهر خیراتِ بندگی خدا هر دم از جان و دل به صدق و صفا
شمه کند میل در صلوات و صیام شمه کند ذکر در قعود و قیام

¹ "Ālemden maksat, âdemdir
Ademdem maksat, o andır
Ālemden maksat, halktır
Halktan maksat, kutuptur."

² "قفس" kelimesi orijinal metinde "قفس" şeklinde yazılmıştır.

هیچ دیدی شتر به خر میلان ور کند میل کی بود میل آن¹

Nuṭṭ-ı Sulṭān Veled ḳaddesa'llāhu sırrahū

Merdumān rā be-ḥulḳ dān ne be-ḥalḳ

Dalḳ beguzār u ṣaḥṣ rā beniger

Morg-i cānrā ḳafes ṣodest īn ten

Ez ten u ez gıdāy-i ten beguzer

Īn cihān hemçū leyl u ān çū nehār

Zānki ḥulḳest ṣaḥṣ u ḥalḳ çū dalḳ

Der ten çūn ṣedef becū gevher

Yek ḳafes merd geṣt u yek ṣod zen

Çūnki cānī gıdāy-i cān mīḥor

Īn buved çūn dey ān buved çū behār

40a.

Leyl ḥ^vāb āverd yaḳīn heme rā

Ānki der leyl bāṣed ū bīdār

Meyl ez nisbetest tā dānī

Meyl-i ḥayvān be-sebze u bustān

Behr-i ḥayrāt-i bendegī-i Ḥodā

Şemme koned meyl der ṣalāt u ţıyām

Hīç dīdī ţotor be-ḥar meylān

Der ḥor āred giyāhhā reme rā

Nefs-i ū rā zi hoftegā meṣumār

Gayr rā hemçū yār key hānī

Meyl-i insān be-ṭā'at-i Raḥmān

Her dem ez cān u dil be-şıdḳ u şafa

Şemme koned zıkr der ḳu'ūd u ḳıyām

Ver koned meyl key buved meyl-i ān

¹ “İnsanları huylarıyla bil, yaratılışlarıyla değil
Çünkü kişi huydur, yaratılış elbise gibidir
Elbiseyi bırak ve kişiye bak
Vücutta sedef gibi cevher ara
Bu vücut can kuşu için bir kafes oldu
Bir kafes erkek oldu ve biri kadın
Vücudu ve vücudun gıdasını bırak
Çünkü bu can, can gıdası yer
Bu cihan gece gibi, diğeri gündüz gibidir
Bu dey ayı gibi, diğeri bahar gibidir
Gece uyku getirdi bütün yakınlarına
Sürü için otlar münasiptir
Gece uyanık kalanın
Nefsini uyuyanlardan sayma
Meyl bildiğin gibi sana nispetle
Başkasını nasıl dostun gibi çağırırsın
Hayvanın meyli yeşillik ve bahçeyedir
İnsanın meyli rahman olan Tanrı'ya itaatedir
Allah'a kulluğun hayrı için
Her can ve gönülden doğruluk ve safâ ile
Namaz ve oruçta istek kokar
Zikir, oturma ve ayakta durmada kokar
Eşeğe meyli olan deve hiç gördün mü
Eğer olsa onun meyli nasıl olur.”

40b.

Beyt

Bu bāgın ger ḥaḳīqatde suyu bir bāgbānı bir

Velī olmuş bu zāhirde nice yüz bin müşeccerdir

(Sultān Veled Efendimizin nuṭṭ-i ‘ālīleri)

هر که تن پرورد شود حیوان	وانکه جان پرورد بود انسان
هر که باشد ز خواب و خور زنده	خر تن را بود ز جان بنده
بدهی جانِ نو تو جانها را	هم رهائی ز غم روانها را
قدرتِ ایزدت شود مقدور	هر که بر تو زند شود مقهور
ور نباشد ترا چنان دولت	که بری ز اولیایِ چنین رحمت
گیر عزلت ز خلق طاعت کن	ترکِ نفس و هوا و راحت کن
روزها روزه باش و شب به نماز	به سوی خواب و خور کمتر تاز
هیچ کام مرادِ نفس مده	هر چه بدتر کنی بوی آن به
تا نمیری مدار از وی دست	مشو ایمن اگر چه گردد پست
تا که او زنده است خایف باش	دشمنِ جانِ تست خفیه و فاش
بی ریاضت منه قدم در راه	تا رسی همچو انبیا بالا
مصطفی گفت عینِ جوعِ طعام	می شود از خدا برای کرام
زنده گردد از آن تن صدیق	با ملایک شود مدام رفیق
باز و سگ را مدام صیادان	قوتشان کمترک دهند بدان
تا که از جوع صیدها گیرند	بهرِ صیادِ دائما گیرند
صید را گرسنه بود طالب	در شکار آید و شود غالب

آن سگ سیرکی بجوید صید شود آن سیریش رو چون قید¹

Her ki ten pervered şevved hayvān
Her ki bāşed zi h^vāb u ħor zinde
Bedehī cān nov tū cānhā rā

Vānki cān pervered buved insān
Ĥar ten rā buved zi cān bende
Hem rehā'i zi ġam-i ruvādā rā

41a.

Қудрет-і іzedet şevved maқdūr
Ver nebāşed torā çenān devlet
Gīr ‘uzlet zi ħalk ĩā‘at kon
Rūzhā rūze bāş u şeb be-nemāz
Hīç kām murād-ı nefş medih
Tā nemīrī medār ez vey dest
Tā ki ū zinde est ħāyif bāş

Her ki ber tū zened şevved maқhūr
Ki berī zi evliyā-yi çenīn raĥmet
Terk-i nefş u hevā u rāĥat kon
Besūy-i h^vāb u ħor kemter tāz
Her çe bedter konī be-vey ān bih
Meşev eymen eger çı gerded pest
Duşmen-i cān-i tost ħufye vu fāş

41b.

Bī-riyāzet menih қadem der rāh
Muştafā goft ‘ayn-i cū‘-i ta‘ām
Zinde gerded ez ān ten şiddīķ
Bāz u seg rā mudām sayyādān

Tā resī hemçū enbiyā be-ilāh
Mī şevved ez ħodā berāy-i kirām
Bā melāyik şevved mudām refīķ
Қūtişān kemterek dehend bedān

¹ “Kim vücut beslerse hayvan olur, ruh besleyen insan olur
Kim uyku ve yemekle canlı olursa, eşek vücutlu olur candan köle
Sen ruhlara yeni bir ruh verirsin, ruhların gamından yeni bir kurtuluş verirsin
Allah’ın kudreti seni güçlü kılar, kim sana vurursa kahrolur
Eğer snein için devlet olmazsa, böyle merhametli evliyâdan uzaksın
Uzlette ol, halka itaat et, nefş ve hevayı terk et, merhamet et
Gündüzleri oruçlu ol, gece namaz kıl, uyku ve yemek tarafına az saldır
Hiçbir zaman nefsinin istediğini verme, ona ne kadar kötü davranırsan o kadar iyi
Ölünceye kadar onun elini tutma, her ne kadar alçalsanda emin olma
O yaşadıkça ondan kork, senin canının gizli ve açık düşmanıdır o
Riyazetsiz olarak yola ayak koyma, peygamberlerin Allah’a ulaştıkları gibi ulaşman için
Mustafa dedi ki yemek yemeyip, aç kalmak, Allah’tan ikram olur
O vücuttan Sıddık canlanır, her zaman meleklerle arkadaş olur
Avcılar daima doğan ve köpeği için, onların azığını daha az verir, bunu bil!
Açlıkla avları tutsunlar diye, avcı için daima yakalasinlar diye
Av isteyen aç olur, ava gider galip olur
O sirk köpeği av arar, onun gidişi onun için bağ gibi olur.”

Tā ki ez cū‘ şaydhā gīrend Behr-i şayyād dāimā gīrend
Şayd rā gurusne buved ṭālib Der şikār āyed u şevēd ḡālib
Ān seg-i sirkī becūyed şayd Şevēd ān seyriyeş rev çūn ḡayd

¹ نه از سپهر وفا نه از زمانه امید چه طالع است مرا لا اله الا الله

Ne ez sipihr vefā ne ez zemāne umīd Çe ṭāli‘ est merā lā ilāhe illallāh

42a.

مثنوی شریف

² بر توکل کن ملرزان پا و دست رزق تو بر تو ز تو عاشقترست

Meşnevī-i Şerīf

Ber tevekkul kon melerzān pā vu dest Rızq-ı tū ber tū zi tū ‘āşıkterest

مثنوی

³ خویشتن را دید و دید خویشتن زهر قتالست هین ای ممتحن

Meşnevī:

Hīştēn rā dīd u dīd-i hīştēn Zehr-i ḡattālest hīn ey mumteḥen

مثنوی

⁴ چون غرض آمد هنر پوشیده شد صد حجاب از دل به سوی دیده شد

Meşnevī:

Çūn ḡarāz āmed huner pūşīde şod Şad ḡicāb ez dil besūy-i dīde şod

¹ “Ne felekten bir vefā ne zamandan bir ümit vardır. Nasıl bir talihim var Allah’tan başka ilah yoktur.” Bu beyit farklı bir kalemlle sayfaya yanlamasına sonradan eklenmiştir.

² “Kendine gel de elin, ayağın titremesin. Rızkın, senin ona âşık olmandan ziyade sana âşıktır.” (Mesnevî, V/2851)

³ “Kendisini gördü. Kendini görmek, öldürücü bir zehirdir ey sınanan kişi, kendine gel!” (Mesnevî, V/980)

⁴ “Garez gelince hüner örtülür. Gönülden göze yüzlerce perde iner.” (Mesnevî, I/334)

Nesl-i pāk-i Ḥāzret-i Monlā eger çe bī-‘aded
Şems-i ‘ālem gibi devre gelmeye Sulṭān Veled

42b.

چیزها را آنچنان بینی که هست	از غرض چون بگذری ای خود پرست
می شود هر گرم ازو افسرده ای	نیست همچو خود پرستی پرده ای
جوهرست او غیر آن اعراض دان	خود پرستی اصل هر اعراض دان
چون شوی زین پاک کردی آن دمی	زو فزاید این غرض در آدمی
در سرای ایمنی ساکن شود	هر که از خود وارهد ایمن شود
بر تر آید از جهان خیر و شر ^۱	فارغ و بی خوف باشد در سفر

Ez ğaraż çün bugzerī ey ğod-perest
Nīst hemçün ğod-perestī perde-i
Ħod-perestī aşl-i her i‘rāz dān
Zū fezāyed in ğaraż der ādemī
Her ki ez ğod vārehed eymen şevved
Fāriğ u bī-ĥavf bāşed der sefer

Çīzhā rā ānçenān bīnī ki hest
Mī şevved her germ ezū efsurde-i
Cevherest ū ğayr-i ān i‘rāz dān
Çün şevī zīn pāk kerdī ān demī
Der serāy-i eymenī sākīn şevved
Ber ter āyed ez cihān-i ĥayr u şer

43a.

(نطق سلطان ولد قدس سره)

در بیان آنکه صحبت اولیا شخص را ولی کند و صحبت اشقیاء شقی

^۱ “Kinden vazgeçtiğin zaman ey bencil kişi!
Şeyleri, maddeleri olduğu gibi görürsün
Bencillik gibi bir perde yoktur
Her sıcaklık o bencililten solar
Bencillik her yüz çevirmenin aslıdır
O bir cevherdir, başkasını yüz çevirme bil
Bu kin insanda bu yüzden çoğalır
Ondan temizlendiğin an temiz olursun
Kim ondan kurtulursa emin olur
Emniyet sarayında oturur
Yolculukta korkusuz ve emin olur
Hayr ve şer dünyasına galip olur.”

زیرا روح از روح می دزدد و رنگ می گیرد چنانکه گفته اند انگور زانگور همی گیرد رنگ چون انگورِ مرده از همدیگر رنگ می گیرند جان از جان زنده چون رنگ نگیرد آخرِ مردم از پیس و گر کین بدان می رمند و می گریزند کی رنگ ایشان نگیرند اجسامِ فانی را چون پرهیز لوازم است ارواحِ باقی را بطریقِ اولی که صد چندان پرهیز باشد و ازین رو گفته اند با بدان کم نشین کی صحبت بد گرچه پاکی ترا پلید کند چنانکه در علم و تحصیل اصلِ تکرارست و فهم و ادراک در فقر اصلِ صحبتست زیرا معین می بینم کی آدمی از صحبت مؤمن مؤمن می شود و از صحبت کافر کافر پس اصل صحبت باشد عاقل آنکس است که تأمل کند و بیند که صحبت کدام طائفه مفیدترست آن را اختیار کند و باقی را ترک گوید و در تقریر آنکه صحبتِ اولیا معظمترین طاعات و مفیدترین عباداتست زیرا بی طاعت اگر مقبول ایشان شوی گزینی و اگر بوجود طاعتهای عالم مردود ایشان شوی لعینی اعتبار آن حالت را از ابلیس باید گرفت که چون از آدم علیه السلام سر کشید ملعونِ ابد شد¹

(Nuṭṭ-i Sulṭān Veleḍ ḵuddise sırruhū)

Der beyān-i ānki ṣoḥbet-i evliyā ṣaḥṣ rā velī koned ve ṣoḥbet-i eṣḵiyā ṣaḵī zīrā rūḥ-ez-rūḥ mī dozded ve reng mī gīred çenānk gofteend engūr zi-engūr hemī gīred reng çün engūr-i morde ez hem-dīger reng mī gīrend cān ez cān zinde çün reng negīred āḥir-i merdum ez pīs u gerķīn bedān mī remend ve mī gurīzend key reng-i īṣān negīrend ecsām-i fānī rā çün perhīz levāzīm est ervāḥ-i bāḵī rā beṭarīḵ-i evlā ki

¹ “Şu konu hakkında: Evliyanın sohbeti kişiyi veli yapar ve eşkıya ile sohbet etmek de eşkıya. Çünkü ruh, ruhtan çalar ve renk alır. Şöyle söylemişlerdir: Üzüm üzümde renk alır. Ölü üzümün diğerinden renk alması gibi. Canlı ruhtan renk almazsa, insanlar sonunda ondan türkerler ve kaçarlar. Fani cisimler için perhiz gerekli olduğu gibi, baki ruhlar için birkaç yüz perhiz gereklidir. Bu yüzden şöyle demişlerdir. Kötülerle her ne kadar sohbet ehli ve temiz olsalar da az otur. Çünkü seni kirletir. İlim ve tahsilin aslı tekrardır. Anlama ve kavramanın aslı sohbetir. Çünkü insanın mümin ile sohbet ederek mümin olduğuna, kâfirle sohbet ederek kâfir olduğuna eminiz. O halde aslolan sohbetir. Akıllı kimse ihtiyatlı davranır ve hangi grubun sohbetinin daha faydalı olduğunu görüp onu seçer ve diğerlerini terk eder. Evliyanın sohbeti en muazzam itaatlerden ve en faydalı ibadetlerdendir. Çünkü itaatsiz kimse makbul olsaydı seçilirdi ve eğer dünyadaki itaatlerin varlığı istenmeseydi, lanetli şeytan itibarlı olurdu. O durumu iblisten öğrenmek gerekir. Çünkü Âdem aleyhi's-selâm'a baş kaldırdı ve ebediyen lanetli oldu.”

şad çendân perhîz bâşed ve ezîn rû gofteend bâ bedân kem nişîn ki şoḥbet bed gerçi
pākī torā pelīd koned

43b.

çenānki der ‘ilm u taḥşīl aşl-ı tekrārest ve fehmi u idrāk der faḵr aşl-ı şoḥbetest
zīrā muayyen mī bīnem key ādemī ez şoḥbet mu’min mu’min mī şevved u ez şoḥbet-i
kāfir kāfir pes asl-ı şoḥbet bâşed ‘ākıl ānkes est ki tee’mmul koned u bīned ki şoḥbet
kodām ḡā’ife mufīdterest ān rā ihtiyār koned ve bākī rā terk gūyed ve der taḵrīr-i ānki
şoḥbet-i evliyā muazzamterīn ḡā’āt ve mufīdterīn ‘ibādātest zīrā bī ḡā’āt eger maḵbūl-i
īşān şevī guzīnī ve eger be-vucūd-i ḡā’athāy-i ‘ālem merdūd-i īşān şevī la’īnī i’tibār
ān ḡālet rā ez iblīs bāyed girift ki çūn ez ādem aleyhisselām ser keşīd mel’ūn-i ebed
şod.

44a.

نطق سلطان ولد قدس سره

هیچ بی پر آن طرف نتوان پرید	این چنین ره را به پا کس کی برید
ترک پا کن تا خدایت پر دهد	ترک سر کن تا عوض صد سر دهد
ترک جان کن تا دهد جانی ترا	کان بود پیوسته در وصلی لقا
هر که با حق یک دهد هفصد برد	هر که از حد بگذرد بی حد برد
با بدان کم نشین که صحبت بد	گرچه پا کی ترا پلید کند ¹

Nuṭṡ-i Sultān Veled ḡuddise sırruhū

Hīç bī per ān ḡaraf netevān perīd

Īn çenīn reh rā be-pā kes key berīd

¹ “Hiçbir kanatsız öbür tarafa uçamaz
Böyle bir yolu ayakla hiç kimse geçemez
Allah’ın sana kanat vermesi için, ayağı terk et
Onun sana yüz baş vermesi için, başı terk et
Sana bir can vermesi için, canı terk et
Onunla buluşmak için her zaman böyle olmalı
Her kim Allah’a bir verirse, yedi yüz alır
Her kim sınırı aşarsa sınırsız alır
Kötülerle az otur, çünkü kötünün sohbeti
Her ne kadar temiz olsa da seni kirletir.”

Terk-i pā kon tā Ḥodāyet per dehed	Terk-i ser kon tā ‘evez şad ser dehed
Terk-i cān kon tā dehed cānī torā	Kān buved peyveste der vaşl-i liķā
Her ki bā Ḥaḡ yek dehed hefşad bered	Her ki ez ḡad bugzered bī-ḡad bered
Bā bedān kem nişān ki şoḡbet bed	Gerçi pā key torā pelīd koned

44b.

İstiḡāre için Muḡyiddīn-i ‘Arabī Ḥāzretlerinin tertīb buyurdıkları:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. عَلِّمْنِي يَا عَلِيمُ
يَيْنُ لِي يَا مُبِينُ خَيْرُ لِي يَا خَيْرُ¹

Bismillahirraḡmanirraḡīm. ‘Allimnī yā ‘Alīmu beyyin lī yā Mubīnu ḡabbir lī yā Ḥabīru.

Cum‘a gecesı şartıyla yüz kere okuyup sağ tarafına yatasın.

45a.

Rebāb-nāme‘den mā‘hūzdur.

در مذهب او مُصحف و زَنار یکیست	یاری که بنزد او گل و خار یکیست
² کورا خر لَنک و اسب رهوار یکیست	ما را غم آن یار چرا باشد خورد
Yārī ki be-nezd-i ū gul u ḡar yekīst	Der mezheb-i ū muşḡaf u zunnār yekīst
Mā rā ḡam-i ān yār çerā bāşed ḡored	Kūrā ḡar-i leng u esb-i rehvar yekīst

¹ “Rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla başlarım. Ey bilici! Bana bildir. Ey açıklayıcı! Bana açıkla. Ey haberdar olan! Beni haberdar et!”

² “Yanında gül ve dikenin aynı olduğu bir dost Onun mezhebinde mushaf ve zunnar aynıdır Bizim için o dost hakkında gamlanmaya ne gerek var Çünkü onun yanında topal eşek ile hızlı at aynıdır.” Bu beyitler müellifin bahsettiği gibi Sultan Veled’in Rebabnâme isimli eserinden değildir. Yapılan araştırmalar sonucunda bu beyitlerin Dîvân-ı Kebîr‘den olduğu tespit edilmiştir. Bkz. Mevlâna Celâleddin Rûmî, *Kulliyât-ı Şems-i Tebrizî*, tsh. Bediuzzaman Furuzanfer, Tahran, 1372 hş./1993, s. 1352. (Rubai no: 454)

45b.

Bismillāhirraḥmanirraḥīm. Ramazān-ı Şerīf'in son cum'ası gününde kılınacak namaz

Qaza namazı şerhi: Kişinin fevt olmuş namazı için Hāzret-i Resūl Aleyhi's-selām buyurur. Her kimin ki çok kazaya kalmış namazı olsa ne kadar idüğün bilmesine Cum'a namazından sonra dört rek'at namaz kılsa her rek'atde bir Fātiha ve bir Āyete'l-Kürsī ve on altı şüre-i Kevşer okuya. Hāzret-i Ebū Bekr Es Şiddīk Radiyallahu Te'ālā anhu aytdı. Yüz yıllık kâzaya kalmış namazına kefaretdir ve Hāzret-i Ömer El Fārūk

46a.

Radiyallah Te'ālā anhu iki yüz yıllık namazına kefaretdir ve Hāzret-i Oşmān Radiyallah Te'ālā anhu aytdı üç yüz yıllık namazına kefaretdir ve Hāzret-i İmām-ı 'Alī Kerremallahu Vechehu ve Radiyallah Te'ālā anhu aytdı dört yüz yıllık namazına kefaretdir. Aşhāb sūal ettiler. Dediler ki şimdiki zamanda bu kadar ömür olmaz nicedir dediler. Hāzret-i Peygamber Şallallahu Te'ālā Aleyh ve Sellem buyurdu. Anasının ve babasının ve dedesinin ve kavminin namazlarına kefaretdir dedi. Şeksiz ve şübhesiz ve namazdan fariğ olıcak.

46b.

Yetmiş kere Şalavāt-ı Şerīfe getüresin. Ondan sonra bu du'ā-yı şerīfi okuya.

اللَّهُمَّ يَا سَابِقَ الْفَوْتِ وَ يَا سَامِعَ الصَّوْتِ وَيَا مُحْيِيَ
الْعِظَامِ بَعْدَ الْمَوْتِ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ
مُحَمَّدٍ وَ اجْعَلْ لِي مِنْ أَمْرِي فَرْجًا وَ مَخْرَجًا مِمَّا أَنَا فِيهِ
إِنَّكَ تَعْلَمُ وَ لَا أَعْلَمُ وَ أَنْتَ تَقْدِرُ وَ أَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ وَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ يَا رَاحِمَ الْعَطَايَا وَ يَا غَافِرَ
الْحَطَايَا وَ يَا سُبُوْحَ قُدُوسِ رَبُّنَا وَ رَبِّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ
رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَ تَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ فَإِنَّكَ تَعْلَمُ وَ أَنْتَ

العَلِيُّ الْعَظِيمُ يَا سَاتِرَ الْعُيُوبِ يَا ذَى الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ
وَ صَلَّى اللهُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ أَجْمَعِينَ.

Allāhumme yā sābiķe'l-fevti ve yā sāmi'e'ş-şavti ve yā muħyī'l-'iżāmi ba'de'l-mevti şallallāhu 'alā muħammedin ve 'alā āli muħammedin vec'el lī min emrī ferecen ve meħrecen mimmā ene fihi inneke ta'lemu ve lā a'lemu ve ente taķdiru ve ente 'alā kulli şey'in ķadīrun ve ente 'allāmu'l-guyūbi yā rāħime'l-'aţāyā ve yā ğāfire'l-ħaţāyā ve yā subbūhun ķuddūsun rabbunā ve rabbu'l-melāiketi ve'r-rūħi

47a.

rabbigfir verħam ve tecāvez 'emmā ta'lemu feinneke ta'lemu ve ente'l-'aliyyu'l-'azīmu yā sātire'l-'uyūbi yāze'l-celāli ve'l-ikrāmi ve şallallāhu 'alā ħayri ħalkīhi muħammedin ve ālihi ecma'īne.

47b.

Mısır Қāhire tekye-i Mevleviyye şeyhi Huseyn 'Azmī Dede Efendi'nin
Cum'a ğün ğün kim şalāt-ı cum'aya ola nidā
Mü'min olanlara lāzım kılmak olur evvelā
Cāmi'ye varsa taħiyyāt-i mesācid deyū evvel
İki rek'āt nāfile kılub ide Hāķķa şenā
Dört rek'āt sūnnet-i Cum'ā kıla ba'del-ezān
Farz-ı Cum'a deyū ba'de'l-ħutbe ide iķtidā
Dört rek'āt zuhr-i āħir dahi kılup ide yine
Zamm-ı şūre itmeye sonra iki rek'ātta tā
Dört rek'āt sūnneti Cum'a kılub iki dahi
Sūnnet-i muţlaķ deyū onu dahi ide edā

¹ “Ey Allah'ım! Ey geĝen zamanın sābıkı ve ey sesleri işiten ve ey öldükten sonra kemikleri diriltlen! Muhammed'in ve onun ev halkının üzerine salāt et. Benim işimi sonuca ulaştır. Sen bilirsin, ben bilmiyorum. Sen takdir edensin ve sen her şeye muktedirsin. Sen gizli olan şeyleri bilirsin. Ey cömertlikle veren ve ey hataları affeden ve ey Subbuh, Kuddus! Bizim Rabbimiz, meleklerin ve ruhun Rabbidir. Rabbim beni affet ve baĝışla. Bildiĝine ulaştır. Ğünkü sen bilirsin ve sen büyük ve yüce olansın. Ey ayıpları örten, ey yücelik ve ikram sahibi! Allah'ın salātu yarattıklarının en hayırlısı olan Muhammed'in ve onun ev halkının hepsinin üzerine olsun.”

48a.

Kılmış olur ol şalāt-ı cum‘ayı aşlı ile
Bu şurūṭiyle ri‘āyet ederse ‘Azmiyā

Beyt

Konya‘da vāreste olmak ister isen silleden
Fiske tek incitme bir cān çıkma Yā Hū celleden

48b.

آدمم آمد خلاصه آدم در ملک نیست خاصه آدم¹

Āmedem āmed ḥulāṣa-i ādem Der mulk nīst ḥāṣṣa-i ādem

آدمی را آدمیت لازمست چون صندال بو ندارد هیزم است²

Ādemī rā ādemiyyet lāzımet Çüb-i şandāl bû nedāred heyzom est

خواجه سنایی رحمته الله علیه میفرماید

آدمی را ز جاه بهتر چاه کل فضولی شود چو یافت کلاه³

Ḥāce Senāi raḥmetullāh ‘aleyh mīfermāyed

Ādemī rā zi cāh bihter çāh Kul fużülī şevad çü yāft kulāh

مثنوی

خاموشی بحرست و گفتن همچو جو بحر می جوید ترا جو را مجو

¹ “Geldim geldi insanın özüdür
İnsanın özelliği malda değildir.”

² “İnsana insanlık lazımdır

Sandal çubuğunun kokusu yoktur, odundur.”

³ Hāce Senāi rahmetullah aleyh buyurur: “İnsan için kuyu, makamdan daha iyidir. Şapka bulunca hepsi fazlalık olur.”

از اشارت‌های دریا سرمتاب ختم کن والله اعلم بالصواب¹

Meşnevî:

Ḥāmūşî baḥrest u goften hemçū cū Baḥr mî cūyed torā cū rā mecū
Ez işārethā-yi deryā ser-metāb Ḥatm kon Vallāhu a'lem bi'ş-şavāb

49a.

Fîh Mâ Fîh'den

تدبیر کند بنده و تقدیر نداند تدبیر بتقدیر خداوند نماند²

Tedbîr koned bende vu taqđîr nedāned Tedbîr be-taqđîr-i ḥodāvend nemāned

دیگر

شمشیر به کفِ عمر در قصدِ رسول آمد در دامِ خدا افتد وز بختِ نظر یابد³

Dîger

Şimşîr be-kef-i Ömer der şasd-ı Resûl âmed
Der dām-ı Ḥodā ufted vez baht-ı nazār yābed

Rebāb-nāme'den

بهر هر وردی و ذکری از خدا دم بدم یابی هزاران گنجها⁴

Behr-i her virdî u zikrî ez Ḥodā Dem be-dem yābî hezārān genchā

¹ “Sükût denizdir, söylemek ırmağa benzer. Deniz seni aramada, sen ırmağı arama! Deniz'in işaretlerinden baş çevirme. Sözü bitir, doğrusunu Tanrı daha iyi bilir!” (Mesnevî, IV/2062–2063)

² “Taqđîr-i İlähî'yi bilmez, kul eder tedbîr Meşhur meseldir bu, tedbîri bozar takđîr.” Bkz. Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, *Fîhi Mâ Fîh*, trc. Ahmed Avni Konuk, İstanbul, 2009, s. 147 (Fasıl: 43)

³ “Ömer kılıcını çekti, Resûl'e kasd etti Tanrı tuzağına tutuldu, şu bahta bak bak şaş!” Bkz. Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî, *Fîhi Mâ Fîh*, s. 149 (Fasıl: 43)

⁴ “Allah'tan her bir zikir ve vird için an be an binlerce hazineler bulursun.” Veyis Değirmençay. *Sultan Veled ve Rebâb-nâme*, Erzurum, 1996, s. 181 (satır 15)

أَطْلُبُوا الْأَرْزَاقَ فِي أَسْبَابِهَا وَادْخُلُوا الْأَوْطَانَ مِنْ أَبْوَابِهَا¹

Uṭlubū'l-erzāka fī esbābihā

Vedhulū'l-evṭāne min ebvābihā

49b.

Karnım açdır karnım açdır karnım aç
Uçmak āşından dilerim bin çanāķ
Raḥmetin çokdur denizden ey Çalap
Sen buyurdun kuluna gel bir karış
Kim seni göre vü 'āşık olmaya
Ol ne kaşdır ol ne gözdür ol ne leb

Raḥmet itgil Tanrı bana kapu aç
Nur hamurundan iki bin bazlamaç
Raḥmetin eksilmeye sen çok saç
Kim gelem senin için ben bir kûlāc
Cānı yokdur ya ki taşdan yā ağāc
Ol ne boydur ol ne yüzdür ol ne saç

50a.

Ey veled gözlü cihānda azdır

Göresin bakma ırakdan kāç kāç

Cemāl-i yāri gördükçe kaçan 'āşık dise hū hū
Sāķın ʔa'n etme ey zāhid zamīr Allah'a rāci'dir

Şeyḫ Sa'dī'in beyti

توانایی تن مدان از خورش که لطفِ حقش می دهد پرورش²

Tevānāyi-i ten medān ez ḫoreş

Ki luṭf-i Ḥaķķeş mī dehed pervereş

بیت

رضا ده تا رضا یابی ورا جو تا ورا یابی³ ثنا گو تا ثنا یابی شکر گو تا عطا یابی

¹ "Evlere kapılardan girin; rızıkları sebeplerine teşebbüs ederek arayın!" (Mesnevî, I/1628), Bu beyitte Bakara suresi 189. âyete telmih yapılmıştır.

² "Vücudun güçlü olmasını yemekten bilme
Çünkü Allah'ın lütfu onu geliştirir."

³ "Övgü söyle ki övgü bulasın, şükret ki nimet bulasın
Razı ol ki rıza bulasın, yasaklardan kaçmayı ara ki kâinatı bulasın."

Beyt

Şenā gū tā şenā yābī şukr gū tā ‘aṭā yābī
Rızā deh tā rızā yābī verā cū tā verā yābī

50b.

‘Āriflerden biri buyurmuşdur
Cennet HAKK’ın bahçesidir, ‘ārif onun bağbānıdır
Bağbānla bilişi gör tā giresin bağçesine

مثنوی

هین بمگذار ای شفا رنجور را تو ز خشمِ کر عصایِ کور را¹

Meşnevî:

Hîn bemeğzār ey şifā rencūr rā Tū zi hışm-i ker ‘aşāy-i kūr rā

لوح محفوظست او را پیشوا از چه محفوظست محفوظ از خطا²

Levh-i maḥfūzest ū rā pīşvā Ez çe maḥfūzest maḥfūz ez ḥatā

Hāmīl: Hā-i mu‘ceme ile nazardan düşücü demekdir.

قِيلَ: الرِّيَاضَةُ لِلْإِنْسَانِ كَالدَّبَاغَةِ لِجِلْدِ الْحَيَوَانِ.

Çīle: Er-riyāzatu li’l-insāni ke’d-debāğati li-cildi’l-ḥayvāni.

51a.

مثنوی

هر کسی کو حاسدِ کیهان بود آن حسد نه مُرگِ جاویدان بود
اِنَّ شَيْئاً كُلَّهُ لَا يُدْرِكُ اِغْلَمُوا اَنْ كُلَّهُ لَا يَتْرُكُ

¹ “Ey şifa, hastayı terk etme. Sağıra kızıp körün sopasını bırakma!” (Mesnevî, IV/1467)

² “Çünkü onun önünde giden Levhimahfuz’dur. Neden mahfuzdur o levh? Hatadan!” (Mesnevî, IV/1851)

³ Bu söz ilk olarak defterin 16b. sayfasında geçmiş ve orada açıklaması yapılmıştır.

بط و طاوس است زاغست و خروس این مثال چار خلق اندر نفوس
بط حرس است و خروس آن شهوتست جاه چون طاوس و زاغ امنیتست¹

Meşnevî

Her kesî kû ḥāsîd-i keyhân buved Ān ḥased ne morg-i cāvīdān buved
İnne şey'en kulluhu lā yudreku 'İlemū en kullehu lā yutreku
Baṭṭ u ṭāvus est u zağest u ḥurūs Īn mişāl-i çār ḥulḳ ender nufūs
Baṭṭ ḥırs est u ḥurūs ān şehvetest Cāh çūn ṭāvus u zāğ umniyyetest

'İsevî Allah'a üç söylelse etme iştibāh
Kāfir-i dūzeḥ muḳarrerdır söyleyen birdir İlāh

51b.

كُلُّ جَرَّاحَةٍ فَلَهُ دَوَاءٌ وَ سُوءُ الْخُلُقِ لَيْسَ لَهُ دَوَاءٌ²

Kullu cerāḥatin felehu devā'un Ve sū'u'l-ḥulḳi leyse lehu devā'un

مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا أَعَادَ ذِكْرَهُ هُوَ كَاسِمِ الْمَحْبُوبِ³

Men eḥabbe şey'en e'āde zikrehu huve kaismi'l-maḥbūbi.

الْمَوْتُ فِي الْعِزِّ رَاحَةٌ وَالْعِيشُ فِي الذُّلِّ فَضَاحَةٌ⁴

El-mevtu fī'l-'izzī rāḥatun ve'l-'īşu fī zullī fezāḥatun.

¹ "Ululara haset edene o haset, ebedi bir ölümdür.

Çünkü hepsi anlaşılmayan bir şey, bilin ki atılırvermez.

Bu dört diri kuşun kes başlarını da ebedi olmayan halkı ebedileştir.

Bu kuşlar, kaz, tavus, kuzgun ve horozdur. Bunların içlerdeki benzerleri de dört huydur." (Mesnevî, V/14, 17, 43-44)

² "Bütün hastalıkların devası vardır

Kötü huyun devası yoktur."

³ "Kim bir şeyi çok severse, onun hatırlanması sevgilinin ismi gibi olur."

⁴ "Şerefli bir halde ölüm rahattır. Alçakça yaşamak rezilliktir."

Ey ki şüret beğenmiyen ḥod-bîn Ḥüb ve ziştî evvel eyledi inşâ
Naqşa sanma evvel itdügün daḥli Daḥli naqkaşe eyledin ḥāşā

¹ اگر عز و جاهت اگر ذل و قید من از حق شناسم نه از عمرو زید

Eger ‘izz u cāhest eger zi’ll u ḳayd Men ez ḥaḳ şināsem ne ez ‘Amr-ı Zeyd

‘Āḳıl bu cihānda ne şād olur ne ğam çeker
Cāhil hemīşe şād olayım der elem çeker²

52a.

Sen bizi Yâ Rab kemāl-i hırşla İledüb her kapuya bi-fāide
Aç idüp nāmerde muḥtāc eyleme Rabbenā enzil ‘aleynā māide³

Māh cemālin

Māh cemāle zülfün etme perde Allah aşkına
Rūyunu göster bana her yerde Allah aşkına
Tā‘ezel serlevḥa-i ‘uşşāḳınım bilmez misin
Söyle nāmım yok mudur defterde Allah aşkına

Kātib ketbi ketb etmede çekmezdi elem
Eğer olmasa elem kātibe ger ḳaṭ’-ı ḳalem

52b.

Muḳaddes Ka‘be’yi kırk beş isimle yād ider aḥbār

Beled-i Mekke-i Emīn, Umm-i Raḥm, Ummu’l-Ḳura, Bekke, Hicāz ve
Ḳādisiyye-i Ḳādisī ve Ṭayyibe-i Mütteḥafe, ‘Arş-ı ‘arş ve ‘Arīş ve Ḥāṭıme, Ummu’ş-

¹ Bu beyit ilk olarak defterin 19b. sayfasında yazılmış ve orada tercümesi yapılmış idi.

² Bu beyit ilk olarak defterin 11a. sayfasında yazılmış ve orada tercümesi yapılmış idi.

³ Bu beyit ilk olarak defterin 14a. sayfasında yazılmış ve orada tercümesi yapılmış idi.

şafâ kevsî, Muḳaddese-i ḫarâm ve Raḫme, Beledü'l-ḫarâm, Raḫmhem, Mescidü'l-ḫarâm, Emîne-i 'âkıır ve Fārân.

53a.

Güzel ḫıfz eyleyüp tenvîr-i ḫalb için oku her bār
 Şalâḫ ve ḫarye bā se re'sî belde-i settār
 Tehāme merviyye ummu'l-meşā'ir umm-i dīdī aḫrār
 Tāc-ı bessāse, nessāse, subbūḫa, yere, verā-yi yār
 Medīne umm-u kevsî, ma'ḫaşe, merzuḫatü'l-esrār
 Hesap itsem tamam kırk beş olur ey ḫālib-i aḫbār

53b.

Eli boş gidilmez gidilen yere	Rabbim ben boş gelmedim suç getirdim
Dağlar çekemezken o ağır yükü	İki büklüm sırtımla pek güç getirdim
Ṭāḫir'ül-Mevlevî	
Aḫran yetîmi oldum	
Pek güç	
İmiş.	
Kezā	

54a.

İşledim bî-ḫad günah ara ara	Ançe yüzüm kara ben nice vara
Ne yüz ile varayım yüzüm kara	Gerçi bî-ḫaddir ḫusûrum ey Ḥudā
Raḫmetin nezdinde hiçdir bî-para	

54b.

Ḥāzret-i Mevlānā Cenāb-ı Pîr Efendimiz'in nüşḫa-i Kebîr'i.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. أَرْفَاش
 مَرْفَاش فَاعَشْ إِسْتِطَافُ إِسْتِطْفَافُ حُطُوفُ حَطَّافُ سَعْدَاش وَ
 فَرْدَاش اللَّهُ رَبُّ الْعِزَّةِ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ حَيْثُ الْقَدِيمِ
 الْأَزَلِيِّ الْأَبَدِيِّ إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَتَلَمَّؤْمِنَاتٍ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا
 فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ وَ لَهُمْ عَذَابٌ الْحَرِيقِ¹ أَنْشَدَكُمْ يَا
 مَعْشَرَ الْجِنِّ بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ الْوَافِي الدَّافِعِ وَ بِالْعَهْدِ
 الَّذِي أَخَذَهُ عَلَيْكُمْ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ أَنْ لَا تَفْرُوا
 حَامِلِ هَذَا التَّعْوِيدِ. بَلْ تَزْكُوهُ وَ تَحْفَظُوهُ فِي حِزْرِ اللَّهِ تَعَالَى وَ
 حِمَايَتِهِ وَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ آلِهِ الطَّيِّبِينَ
 الطَّاهِرِينَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. تَمَّتْ²

E'üzubillāhimineşşeytānirracīm. Bismillāhirrahmanirrahīm. Erkāş merkāş kā'aş
 istiṭāf istiṭfāf ḥuṭūf ḥaṭṭāf sağdāş ve ferdāş. Allāhu rabbu'l-'izzeti yā tahlū irfa'
 şunuha ermu hasise'l-ḳadīmi'l-ezelliyi'l-ebedī. İnnellezīne fetenū'l-mu'minīne ve'l-
 mu'mināti sümme lem yetübū felehum 'azābu cehenneme ve lehum 'azābu'l-ḥarīḳ.
 Enşedekum yā ma'şere'l-cinni billāhi'l-'azīzi'l-vāḥidi'l-ḳahhāri'l-vāfi eddāfi'i ve
 bi'l-'ahdillezī eḫezehu 'aleykum Suleymānubnu

55a.

Dāvude 'aleyhimā's-selāmu en lā tefurrū ḥāmīle hazā't-ta'vīz. Bel tezzūkūhu ve
 teḫfezūhu fī ḫirzillāhi te'ālā ve ḫimāyetihi ve biḫaḳḳi Muḫammedin şallallāhu 'aleyhi
 ve selleme ve ālihi't-tayyibīne't-ṭāhirīne. Bismillāhirrahmanirrahīm. Temmet.

Beḫaḳḳi Mevlānā ḳuddusu sırruhu'l-'azīz.

¹ “Şüphesiz inanmış erkeklerle inanmış kadınlara işkence edip sonra tevbe de etmeyenlere cehennem azabı ve (orada) yanma cezası vardır.” Būrūc, 85/10

² Aynı metin defterin 12b. sayfasında geçmiş ve orada açıklaması yapılmıştır.

55b.

نسخهء صغير

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ
 الرَّحِيمِ. بِسْمِ اللَّهِ الشَّافِي بِسْمِ اللَّهِ الْكَافِي بِسْمِ اللَّهِ
 الْمُعَافِي بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي
 الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ أَعُوذُ
 بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ كُلِّهَا مِنْ نَفْعِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ
 وَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ
 يَحْضُرُونِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

Nuşha-i şağır. E'ūzubillāhimineşşeytānirracīm. Bismillāhirraḥmanirraḥīm. Bismillālahi'ş-şāfī bismillāhi'l-kāfī bismillāhi'l-mu'āfī bismillāhillezī lā yežurru me'asmihī şey'un fī arzi ve lā fī's-semā'i ve huve's-semī'u'l-'alīmu e'ūzu bikelimātillāhi't-taammeti kullihā min nef'ihi ve 'iḳābihī ve şerri 'ibādihī ve min hemezātī'ş-şeyāfīni ve e'ūzu bike rabbi en yaḫzurūne ve lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā billāhi'l-'aliyyi'l-'aẓīmi.

56a.

Bu sayfada yazı bulunmamaktadır.

56b.

(نطق سلطان ولد قدّس سرّه الصمد)

یک طوافِ مرقدِ سلطانِ مولانایِ ما هفت هزار و هفت صد هفتاد حجّ اکبرست²

¹ Küçük nüsha. “Taşlanmış şeytandan Allah'a sığınırım. Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla başlarım. Şifa veren Allah'ın adıyla, Kâfi olan Allah'ın adıyla, affedici Allah'ın adıyla, Gökyüzünde ve yerde olan hiçbirşeyin O'na zarar veremeyeceği Allah'ın adıyla. O hakkıyla iştirici ve hakkıyla bilicidir. Allah'ın kelimeleriyle şeytanın hilelerinden, onun kullarının şerrinden, fayda ve zararının hepsinden Allah'a sığınırım. Ey Rabbim! Onların bulunmasından sana sığınırım. Yüce ve büyük olan Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur.”

² “Bizim Sultan Mevlâna'mızın mezarını bir kere tavaf etmek Yedi bin yedi yüz yetmiş hacc-ı ekber'dir.”

(Nuṭḡ-i Sulṭān Veled ḡuddise sırruhu'ş-şamed)

Yek ṭavāf-i merḡad-i sulṭān-i Mevlānā-yi mā

Heft hezār u heft şad heftād ḡacc-ı ekberest

(نطق حضرت پیر)

ای پاسبان بر در نشین در مجلس ما ره مده
جز عاشقان آتش دلی آید ازو بوی جگر¹

(Nuṭḡ-i Ḥazret-i Pīr)

Ey pāsbān ber der nişīn

Der meclis-i mā reh medeh

Coz 'āşīḡān āteş dilī

Āyed ezū būy-i ciger

(نطق شاهدهی قدس سره)

یا الهی وارهان ما را ز ما که بما از ماست هر رنج و عنا²

(Nuṭḡ-i Şāhidī ḡuddise sırruhū)

Yā ilahī vārehān mā rā zi mā

Ki bemā ez māst her renc u 'enā

57a.

Sulṭān Veled Efendimiz'in Rebāb-nāmesi'nden aḡz olunmuşdur.

در بیان آنک گفت و گو مردِ حق را حجابست و رنج
در خموشی صد هزاران شعار و دثار و جهانهای بی پایان
و بی کران دارد ازین رو بیغامبر علیه السلام خطاب آمد که
(بَلِّغْ) زیرا ذوق و راحتِ او در خموشی بود گفت و گو
نمی خواست امر آمد که بگو اگر چه ترا رنجست تا خلق

¹ "Ey bekçi! Kapıda bekle
Bizim meclisimize yol verme
Ateş gönüllü âşıklardan başkasına
Ondan ciğer kokusu gelir."

² "Ey Allah'ım! Bizi bizden kurtar
Çünkü her sıkıntı bize bizden gelir."

از گفتِ تو زنده شوند و بگنجِ دانش رسند پس هر کرا
در خموشی ذوق افزونتر از گفتن باشد یقین گردد که
ازان مردان عطایی و بخششی یافته است چنانکه مولانا فرماید¹

هر کس هوسی سخن فروشی دارد من بندهٔ آنم که خموشی دارد²

Der beyān-i ānk goft u gū merd-i ḥaḡ rā hicābest ve renc der ḥamūṣī ṣad
hezārān ṣi'ār ve deṣār ve cihānhā-yi bī-pāyān ve bī-kerān dāred ezīn rū Peygāmb
'aleyhi's-selām ḥitāb āmed ki belli' zīrā zevk ve rāḥat-i ū der ḥamūṣī būd goft u gū
nemī ḥāst emr āmed ki be-gū eger çe torā rencest tā ḥalk ez goft-i tū zinde ṣevend ve
be-genc-i dāniṣ resend pes her kirā der ḥamūṣī zevk efvūnter ez goften bāṣed yaḡīn
gerded ki ezān merdān 'aṭāyī

57b.

ve baḥṣiṣi yāfte est çenānki Mevlānā fermāyed:

Her kes hevesī-i soḡen furūṣī dāred Men bende-i ānem ki ḥamūṣī dāred

رباعی

در درد همیشه من دوا می بینم در قهر و جفا لطف و وفا می بینم
در صحن زمین به زیر این سقفِ فلک در هر چه نظر کنم ترا می بینم³

¹ Şu konudadır: Allah erinin konuşması örtü ve sıkıntıdır. Suskunlukta yüzbinlerce işaret ve iyilik ile sonsuz dünyalar vardır. Bu yüzden Peygamber aleyhi's-selâm'a "tebliğ et" hitabı geldi, çünkü onun zevk ve rahatı suskunlukta idi. Konuşmak istemiyordu, "konuş" şeklinde emir geldi. Her ne kadar senin için sıkıntılı olsa da halk senin konuşmandan canlanır ve bilgi hazinesine ulaşır. O halde her kimin suskunluktaki rahatı konuşmaktan daha çok ise bu insanlara Allah'ın lütuf ve keremi vardır. Zira Mevlāna şöyle buyurur: Veyis Değirmençay, *Sultan Veled ve Rebabnâme*, s. 94 (satır 18-25)

² "Herkes söz satma hevesindedir

Ben ise suskunluğun kölesiyim."

³ "Ben dertte her zaman deva görüyorum

Kahr ve cefada lütuf ve vefa görüyorum

Yeryüzünde, gökyüzünün altında

Her neye baksam seni görüyorum."

Rubā'ī:

Der derd hemīşe men devā mī bīnem Der ẓahr u cefā luṭf u vefā mī bīnem
Der şaḥn-ı zemīn be-zīr-i īn saḳf-ı felek Der her e naẓar konem torā mī bīnem

بیت

در هر جایی که سرنهم مسجودِ اوست در هر جایی که سرنهم مسجودِ اوست
ذکرِ گل و بلبل و سماع و شاهد
این جمله بهانه است ولی مقصودِ اوست¹

Beyt:

Der her cāyī ki sernehom mescūd-i ūst Der her cehdī ki mī konem ma'būd-i ūst
Zīkr-i gul u bulbul u semā' u şāhid Īn cümle bahāne est velī maḳşūd-i ūst

58a.

Sultan Veled Efendimiz'in Ma'ārif'inden me'hūzdur.

بیت

ما ز بالاییم و بالا می رویم ما ز دریاییم و دریا می رویم
ما ازین جا و از ان جا نیستیم ما ز بی جاییم و بی جا می رویم²

Beyt:

Mā zi bālāyīm u bālā mī revīm Mā zi deryāyīm u deryā mī revīm
Mā ez īn cā vu ez ān cā nīstīm Mā zi bī cāyīm u bī cā mī revīm

¹ "Her nereye başımı koysam secde edilen odur

Her ne konuda çalışsam tapılan odur

Gülün, bülbülün, semā'ın ve şahidin hatırlanması

Bunların hepsi bahanedir, asıl maksat odur." Bu beyitin benzeri Dîvân-ı Kebîr'de mevcuttur. Tercümesi için bkz. Şefik Can, *Dîvân-ı Kebîr*, Seçmeler, IV, 62.

² "Yücelerdeniz, yücelere gidiyoruz biz; denizdeniz denize gidiyoruz biz

Biz ordan da değiliz, burdan da; mekânsızlık âlemindeyiz, mekânsızlığa gidiyoruz biz." (Dîvân-ı Kebîr, IV/2165-2166)

بیت

مستِ خدا مستِ خدا هر چه کند هست روا هست صواب آنچه کند در ره او نیست خطا¹

Beyt:

Mest-i ħudā mest-i ħudā her çe koned hest revā

Hest şavāb ānçi koned der reh-i ū nīst ħaṭā

بیت

بمیر ای دوست پیش از مرگ اگر می زندگی خواهی که ادریس از چنین مردن بهستی گشت پیش از ما²

Beyt:

Bemīr dūst pīş ez merg eger mī zindegī ħʿāhī

Ki İdrīs ez çenīn morden bihiştī geşt pīş ez mā

58b.

Deynden ħalāş için bu āyete mudāvemem eyleye.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ. وَ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَ يَرْزُقْهُ مِنْ
حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ
اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا.³

E‘ūzubillāhimineşşeyṭānirracīm. Bismillāhirraḥmanirraḥīm. Ve men yetteḫillāhe yec‘el lehu meḥrecen ve yerzuḫhu min ḥayṣu lā yaḥtesib ve men yetevkekel ‘alallāhi fehuve ḥasbuhu innallāhe bālīgu emrihi ḳad ce‘allallāhu liküllü şey’in ḳadren.

¹ “Allah’ın sarhoşu, Allah’ın sarhoşu! Her ne yapsa revadır Onun yaptığı doğrudur, onun yolunda hata yoktur.”

² “Ey dost! Eğer yaşamak istiyorsan, ölmenden önce öl!”

Çünkü İdris Peygamber böyle öldüğü için bizden önce cennete gitti.”

³ “Kim Allah’tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah’a güvenirse O, ona yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir.”, Talāk, 65/2–3

59a.

Cihanda bāb-ı Mevlānā gibi ‘izzet-me’āb olmaz
Mu‘aşşır evliyāda böyle bir ‘ālī-cenāb olmaz

Žāyi’ etme her nefes kim çıkar ağzından senin
Kıymeti bir gök dolusu lü’lü’-i mercān değer

بیت

آه اگر مستی نمودی هر حرامی چون شراب آن زمان معلوم گردد در جهان هوشیار کیست¹

Beyt

Āh eger mestī numūdī her ḥarāmī çün şerāb
Ān zemān ma‘lūm gerded der cihān hūşyār kīst

59b.

(Beyt-i müşelles)

Olsaydı teselliye medār vehm u ḥayālāt
Her hasta gibi ister idim bende müdāvāt
Lakin bu gönül yāresinin çāresi heyhāt

60a.

Ve dahi Resūlullāh Şallallāhu Te‘āla Aleyh ve Sellem Hazretleri kaçan
meclisten kalksalarđı bunu okurlardı.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ أَسْتَغْفِرُكَ وَ أَتُوبُ إِلَيْكَ.²

¹ “Eğer ah çekmekle şarap içmiş gibi görünsen de

Öbür dünyada akıllının kim olduğu ortaya çıkar.”

² “Allah’ım! Seni tesbih ederim ve sana hamd ederim. Senden başka hiçbir ilah olmadığına şehadet ederim. Sen birsin, ortağın yoktur. Senden af diler, sana tövbe ederim.”

Subhāneke Allāhumme ve bihamdike eşhedu en lā ilāhe illā ente vaḥdeke lā şerīke leke estağfiruke ve etūbu ileyke.

Ve bunları bana Cebrāīl Aleyhi's-selām ta'līm etti buyurlar idi.

60b.

Şeyḫ İsmā'īl rivāyet eder. Yirmi yıl kadar meflūc idim. Elim ayağım tutmaz oldu. Bir gece Peygamber Aleyhi's-şelātu ve's-selām Ḥazretlerini düşümde gördüm. Aytım Yā Resūllallāh sayrulığımdan şikāyet kılmazım. Zīrā Ḥaḳ Te'ālā kazasıdır. Ārī durup namaz kılmak sevābından maḥrūm kalmışım. Namazı oturup kılarım. Ondan şikāyet ederim, dedim. Peygamberimiz Şallallāhu Te'ālā Aleyh ve sellem aytdı. Ol altı āyet kim Ḳur'ān içinde şifa āyetleridir. Niçün okumazsın, dedi.

61a.

Şeyḫ eydur. Peygamberimiz Şallallāhu Te'ālā Aleyh ve Sellem Ḥazretlerinden bu cevabı işidicek sevinüp uyandım. Okudum ifākāt buldum. Şifa āyet-i şerīfleri bunlardır. Ama ba'zı rivāyet üzere Fātiḥa-i Şerīf daḥī zam olunur. Tertīb budur.

Evvel-i Fātiḥa-i Şerīf

İkinci ḳavlühü te'ālā

قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَ شِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ¹

Ḳad cā'etkum mev'izetun min rabbikum veşifā'un limā fi'ş-şudūri.

Üçüncü

وَ يَشْفِي صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ²

Ve yeşfi şudūre ḳavmin mu'minīne.

¹ “Ey insanlar! Size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerdekine bir şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet gelmiştir.” Yunus, 10/57

² “Mümin toplumun kalplerini ferahlatsın.” Tevbe, 9/14

61b.

Dördüncü

¹ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ

Yaħrucu min buṭūnihā şerābun muhtelifun elvānuhu fihi şifā'un linnāsi.

Beşinci

² وَ نُنزِلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

Ve nunezzilu mine'l-Ķurāni mā hüve şifā'un veraħmetun lilmu'minīne.

Altıncı

³ وَ إِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ

Ve izā meriżtu fe huve yeşfīni.

Yedinci

⁴ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَ شِفَاءٌ

Ķul huve lillezāine āmenū huden ve şifā'un.

62a.

Kulak sağır olup fakat sonradan sağır olmuş olsa bir baş sarımsağı kabuğuyla döğüp bir koyun ödün ve bir kaşık sirke ve dört beş kaşık şāfi su. Bu cümleyi bir çömleğe koyup kaynatasın. Ta ki su gide. Sirke ve öd kala dahi çıkarup hıltını

¹ “Onların karınlarından renkleri çeşitli bir şerbet (bal) çıkar ki, onda insanlar için şifa vardır.” Nahl, 16/69

² “Biz, Kur’ân’dan öyle bir şey indiriyoruz ki o, müminler için şifa ve rahmettir.” İsrâ, 17/82

³ “Hastalandığım zaman bana şifa veren O’dur.” Şuarâ, 26/80

⁴ “De ki: O, inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuzdur ve şifadır.” Fussilet, 41/44

giderüp şāfi kalanı çalkayup şol sağır olan kulağa ısıcakla üç dört damla damlatup bir mikdar yata. Birkaç kere ede. Otuz yıllık şamemi açar bi-izni'llāh.

62b.

Dokunma fuḳarā fırçasının hırçasına
Her biri bir dağı deler geçirir arkasına

Hiç kimse yokdur kimsenin var kimsesi
Kimsesiz kaldım meded ey kimsesizler kimsesi

Bu ten tekke gönül ḳandīl revḡan feyz fītili āh
Yaḳıbdır nār aşkıyla tecelli eyleyüp Allāh
Şalā eyler ol tekkede ne denlü var ise abdāl
Gelin esrār-ı haḳḳāniye yek ondan olun āḡāh

63a.

Sarılık 'illete mübtelā olan kimsenin ḥalāsı için yedi yüz seksen altı def'ā sağ kulağına (bismillahirrahmanirrahim) okumalı. Eğer ḥalās olmaz ise yine yedi yüz seksen altı def'ā da sol kulağına okumalı. Bi-izni'llāh-i Te'ālā ḥalās olur.

Nev'ī

Dedim yoḡimiş bir dem imiş 'ālem-i imkān Bir 'ārif işitdi dedi elān kemākān

63b.

بعد از وفات تربتِ ما در زمینِ مجو در سینه های مردمِ عارفِ مزارِ ماست¹

Ba'd ez vefāt turbet-i mā der zemīn mecū
Der sīnehā-yi merdum-i 'ārif mezār-i māst

¹“Öldükten sonra mezarımızı yeryüzünde aramayınız

Arif insanların gönüllerindedir bizim mezarımız.” Bu beyitin Mevlāna'ya ait olduğu rivayet edilmektedir.

خیره میا خیره مرو جانبِ بازارِ جهان زانک درین بیع و شری این ندهی آن نبری¹

Ḥıyre meyā ḥıyre merev cānib-i bāzār-i cihān
Zānk derīn bey' u şırā īn nedeḥī ān neberī
“İntihā-nāme'den”

64a.

Rebāb-nāme'den mā'ḥūz̄dur.

قبله شان دایم جمالِ حق بود	عاشقان را دین وصالِ حق بود
پیش آن دین دینها آینه‌است	دین ایشان سرّ و سیرت
آن چو دیبای نو این چون کهنه دلچ	کفرِ پنا به بود از دینِ حق
پیش آن دانی که هر دینی دنیست ²	کفرِ ایشان گر بدانی چون و چیست

‘Āşıkān rā dīn vişāl-i ḥaḫ buved
Dīn-i iṣān sırr-ı cumle dīnhāst
Kufr-i iṣān bih buved ez dīn-i ḥaḫ
Kufr-i iṣān ger bedānī çūn u çīst

Ḳıbleşān dāīm cemāl-i ḥaḫ buved
Pīş-i ān dīn dīnhā āyīnhāst
Ān çū dībā-yi nev īn çūn kohne delḫ
Pīş-i ān dānī ki her dīnī denīst

64b.

Herkesin var bir kesi ben kesin yok kimsesi
Ben kesin ol sen kesi ey kimsesizler kimsesi
Destine bir desti almış sevdiğim sudan gelir

¹ “Dünya çarşısına doğru şaşkın gelme, şaşkın gitme
Çünkü bu alışverişte bunu vermezsin, onu götürmezsin.”

² “Āşıklar için din Hakk’a kavuşmaktır
Onların kıblesi her zaman Hakk’ın cemâlidir
Onların dini bütün dinlerin sırrıdır
O dinin yanında dinler ayinlerdir
Onların küfrü halkın dininden iyidir
O yeni ipek gibi, bu eski aba gibi
Onların küfrünün nasıl ve ne olduğunu bilersen

Onun yanında her din alçaktır.” , Veyis Değirmençay, *Sultan Veled ve Rebabnâme*, s. 30–31 (satır 29–30, 1–2)

Āh dedim destin gibi desti geçti destime

65a., 65b., 66a., 66b., 67a., 67b., 68a., 68b., 69a.

Bu sayfalarda yazı bulunmamaktadır.

69b.

اللَّهُمَّ أَخْرِجْنِي مِنْ ظُلُمَاتِ الْوَهْمِ وَ أَكْرِمْنِي بِنُورِ الْفَهْمِ.¹

Allāhumme eħricnī min zulumāti'l-vehmi ve ekrimnī binūri'l-fehmi.

70a.

‘Aql-ı ziyāde olmak için her sabah on kere okuya

يَا حَلِيمُ يَا حَكِيمُ يَا خَيْرُ يَا مُبِينُ²

Yā ḥalīmu Yā ḥakīmu Yā ḥabīru Yā mubīnu.

70b. ve 71a.

Bu sayfalarda yazı bulunmamaktadır.

71b.

Kayseriye şeyhinin maħdumu Ahmed Tirmizī Eflākī Ḥazretlerinin söyledikleri mahlas.

هر که نامش شد محمد انورست³

Her ki nāmeş şod Muḥammed enverest.

¹ “Ey Allah’ım! Beni vehim karanlıklarından çıkar, akıl nurunu bana ikram et.”

² Esmâü'l-Hüsnâ’dan dört isimdir.

³ Bu söz ilk olarak defterin 10a. sayfasında yazılmış ve anlamı orada verilmiş idi.

Bursa dergāh-ı şerīfinde hücre-nişīn olduğum tarihi fī 29 Mayıs sene 1322.

Bursa'dan Eskişehir'e hareketle Eskişehir'de hücre-nişīn olduğum tarihi fī 15 teşrīn-i şānī sene 1324.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. 1. A. a. Âyet Fihristi

Ayet fihristi hazırlanırken eserin orijinal metnindeki sayfa numaraları dikkate alınmıştır.

- 2a نَعْمَ الْمَاهِدُونَ (Zâriyât, 51/48)
- 12b إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ ... (Bürûc, 85/10)
- 14a رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً (Mâide, 5/114)
- 15b أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ ... (Kasas, 28/7)
- 15b إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا... (Înşikak, 84/1-5)
- 15b يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ... (Târik, 86/7)
- 38a قَوْلًا لَيْنًا (Taha, 20/44)
- 54b إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ... (Bürûc, 85/10)
- 58b وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا... (Talâk, 65/2-3)
- 61a يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ... (Yunus, 10/57)
- 61a وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ (Tevbe, 9/14)
- 61b يَخْرُجُ مِنْ بَطُونِهَا شَرَابٌ (Nahl, 16/69)
- 61b وَ نُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا... (Îsrâ, 17/82)
- 61b وَإِذَا مَرَضَتْ فَهِيَ يَشْفِينِ (Şuarâ, 26/80)
- 61b قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَ شِفَاءً (Fussilet, 41/44)

III. 1. A. b. Hadis Fihristi

Hadis fihristi hazırlanırken eserin orijinal metnindeki sayfa numaraları dikkate alınmıştır.

1a	مَنْ عَطَسَ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ...
2b	يَا أَبَا هُرَيْرَةَ اقْرَأْ لِحِفْظِ...
3b	إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَدَّاحِينَ...
6b	الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ...
14b	سُورَةُ التَّعَابِينِ أَمَانٌ...
14b	لَا تُجَالِسُوا أَبْنَاءَ الْأَغْنِيَاءِ...
22a	الشَّرِيعَةُ قَوْلِي وَالطَّرِيقَةُ...

III. 1. A. c. Özel İsimler Fihristi

Özel isimler fihristi hazırlanırken eserin orijinal metnindeki sayfa numaraları dikkate alınmıştır.

Attar	18a, 20b, 21a, 31a.
Eflâtun	38b.
Hâce Senâî	48b.
Hakîm Senâî	8b, 39a.
Hasbî Dede	8a.
Hüseyin Azmî Dede	47b.
Hüseyin Lâ Mekânî	10b.
Kemâl-i Hocendî	3b.
İbn Kemâl Paşa	18a.
Mevlâna	6b, 7a, 12b, 17a, 21b, 37b, 54b, 55a, 56b, 57b.
Nahîfî	15a, 23b.
Sultan Ali Musa	17b.
Sultan Bâyezîd-i Bestâmî	17b.
Sultan Ebû Sa'îd Ebu'l-Hayr	17b.
Sultan İbrâhîm İbn Edhem	17b, 36a.
Sultan İsmail	17b.
Sultan Mahmud Gaznevî	17b.
Sultan Veled	2a, 7b, 8b, 24b, 37a, 39b, 40b, 43a, 44a, 56b, 57a, 58a.
Sultanü'l-Ulemâ	19a.
Şâhidî	56b.
Şefik (Can) Dede	7a.
Şeyh Ebu'l-Hasan Harekânî	30b.
Şeyh İsmâîl	60b.
Şeyh Sa'îd	50a.
Tâhirü'l-Mevlevî	53b.

**ANKARALI MEVLEVÎ MEHMET ARISOY DEDE İLE
İLGİLİ RESİM VE BELGELER**

Ankaralı Mehmet Arısoy Dede (Solda), Ruhi Dede (Sağda). Bu fotoğrafın Ruhi Dede'ye hediye edildiği tarih 1948.

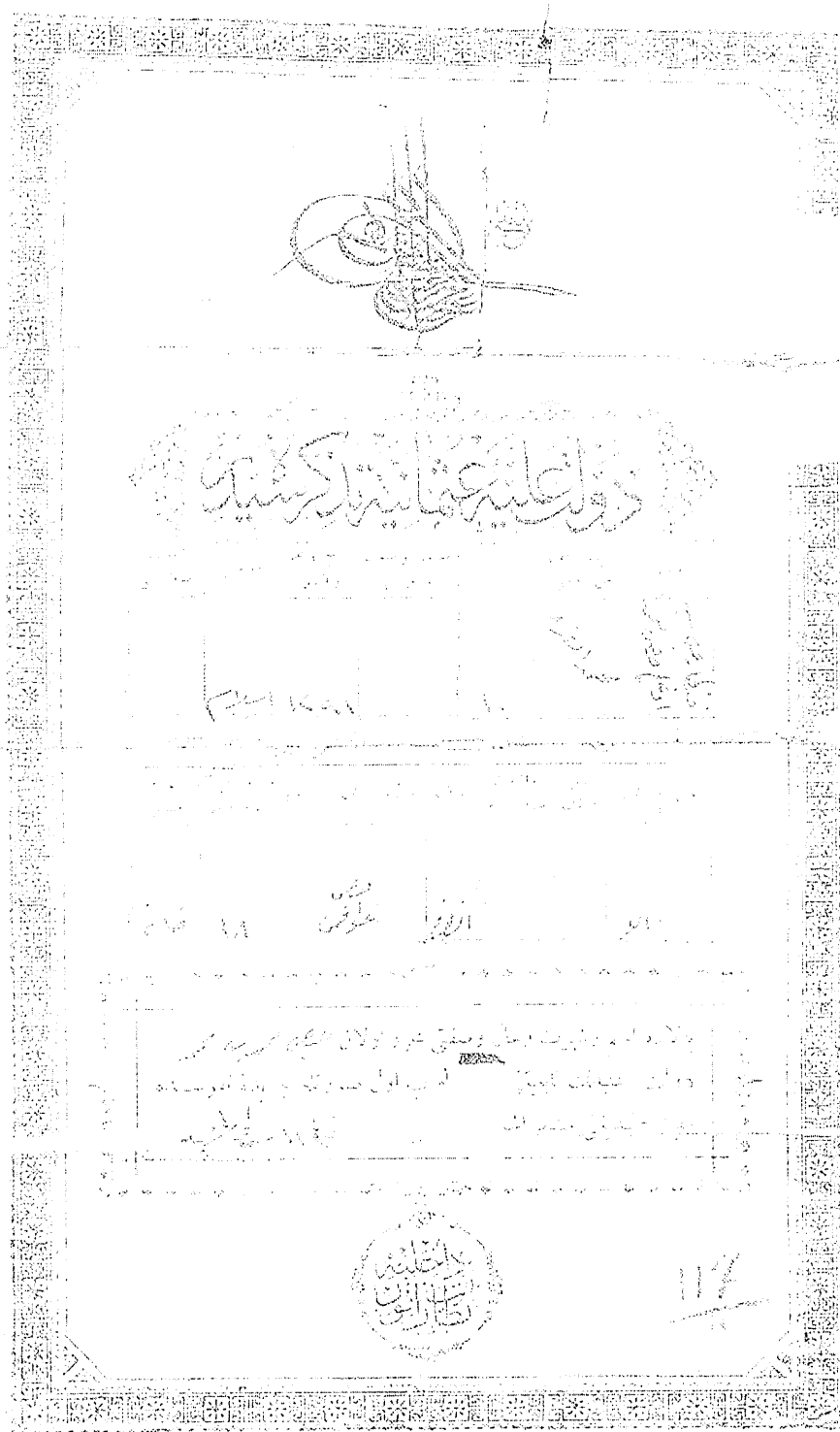

Mehmet Arısoy Dede, Mevlâna Dergâhı'ndaki Hücresinde.

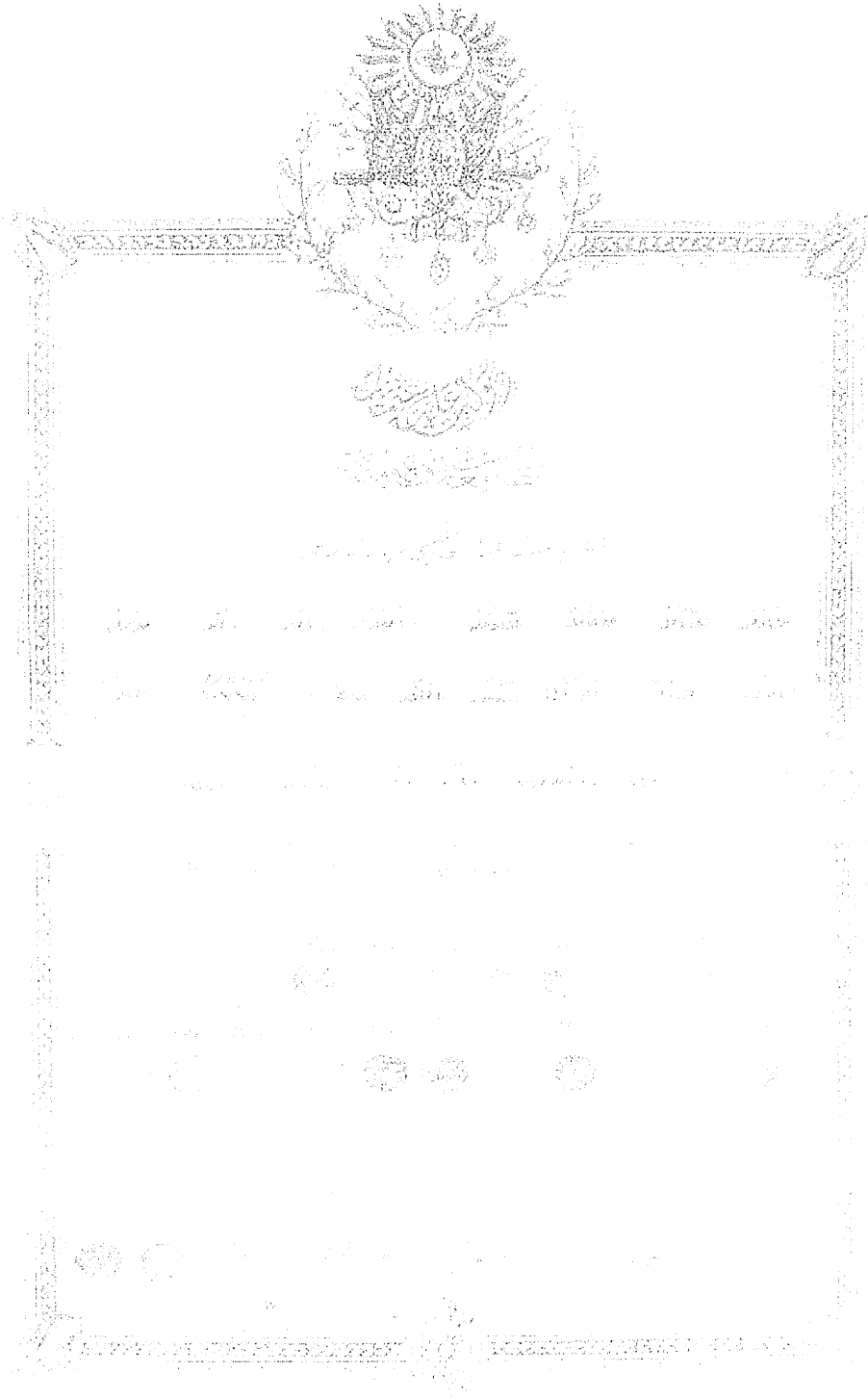
Arka tarafta sağ bařtaki Mehmet Dede, oturanlardan sağ bařtaki Müze Müdürü Yusuf Akyurt, ayaktakilerden sol bařtaki ise Veli Sabri Uyar.¹

¹ *Geçmiřte Konya*, Konya Büyükşehir Belediyesi Albümü.

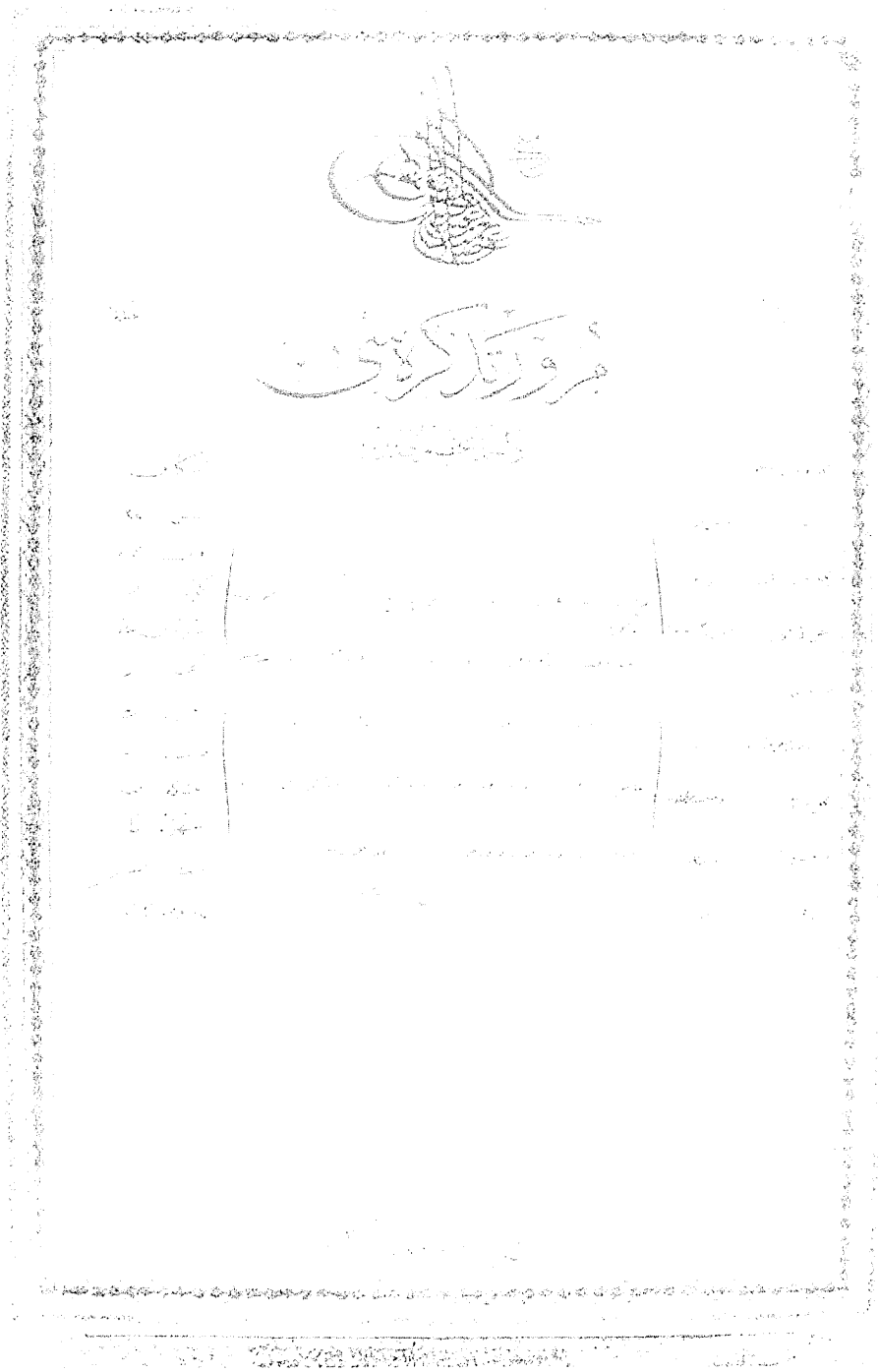
Mehmet Arısoy Dede'nin Nüfus Kağıdı.¹

¹ M. Ali Uz, *Ankaravî Mehmed Dede*, s. 71.

Mehmet Arısoy Dede'nin Ankara Mekteb-i İdâdi-i Mülkiye Şahadetnamesi.¹

¹ M. Ali Uz, *Ankaravi Mehmed Dede*, s. 72.

Mürur Tezkeresi.¹

¹ M. Ali Uz, *Ankaravi Mehmed Dede*, s. 73.

T. C.
Maarif Vekâleti
K O N Y A
Asiî Atika Mütessesî
M. D. B. R. Ü. G. Ü.

R. G. N. N. O.

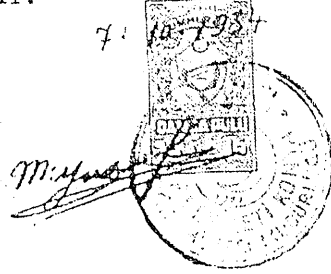
7 10 1934

113501

N° I. 1783
II. 254

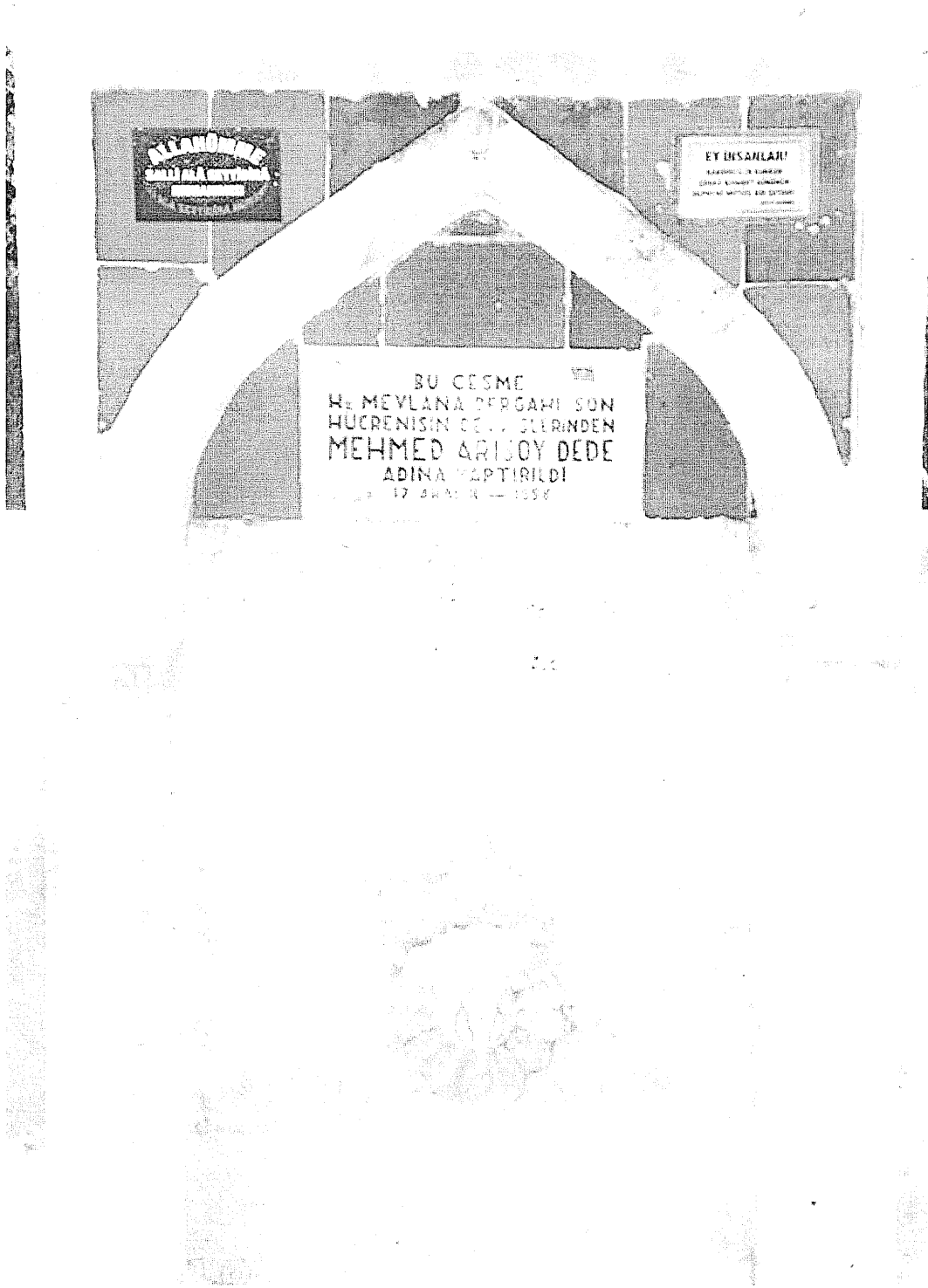
İstif

Ankaralı derviş mehmet efendi 1926 senesinden 1934 senesi eylülü gayesine kadar müze hademeliğinde bulunmuş ve bu müddet zarfında husnu hizmet ve sadakata görülmüş ve budefa kendi arzusu ile terki hizmet eylemiş olduğunu mübeyyin işbu husn-i hal verekası yedine verilmiştir.

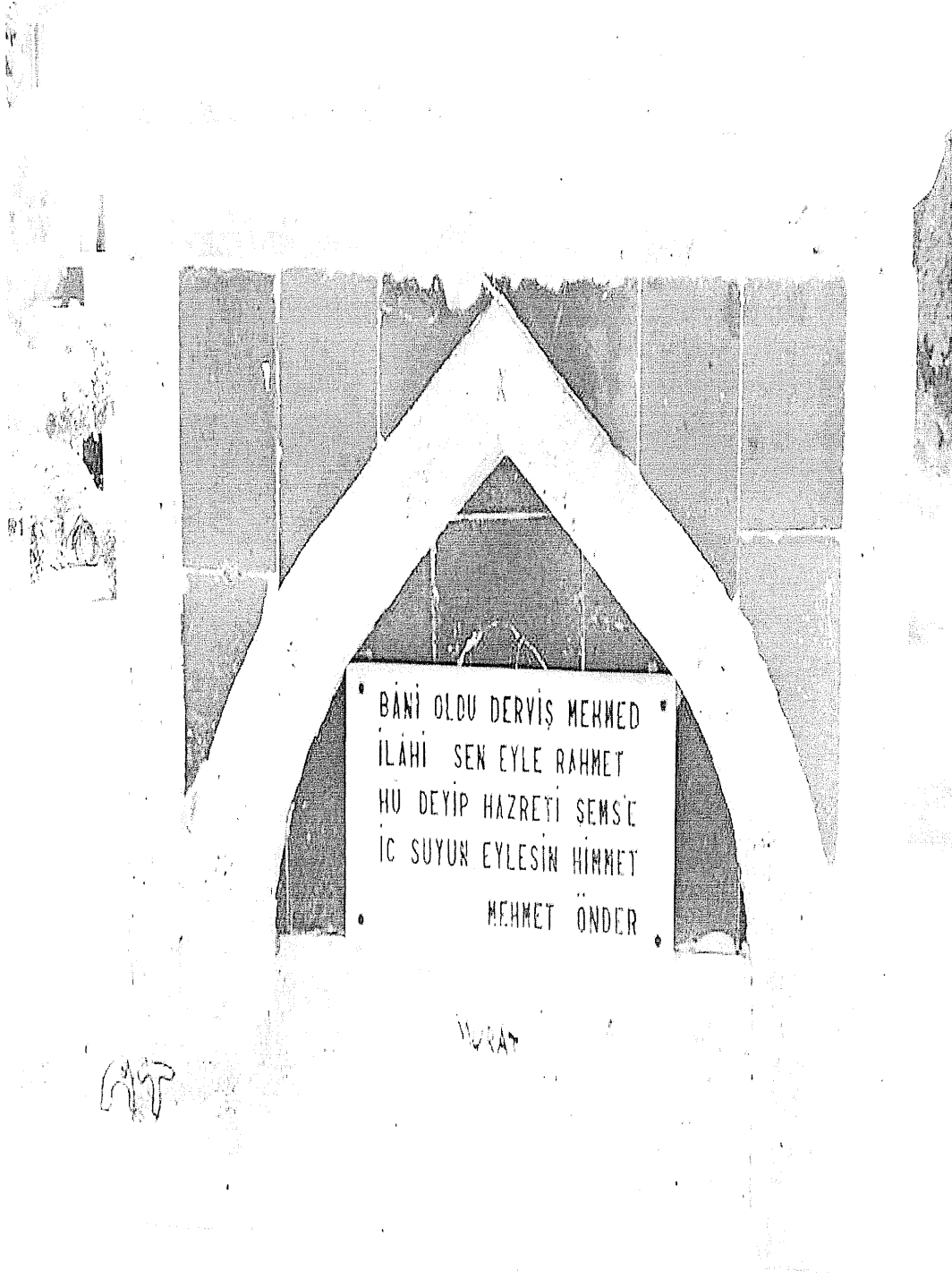

Mehmet Arısoy Dede'nin Hüsn-i Hâl Belgesi.¹

¹ M. Ali Uz, *Ankaravî Mehmed Dede*, s. 74.

Mehmet Arısoy Dede'nin Konya Şems-i Tebrîzî Türbesi önündeki, vasiyeti üzerine vâsi tayin ettiği Mehmet Önder tarafından 17 Aralık 1958 tarihinde yaptırılan çeşmesi.

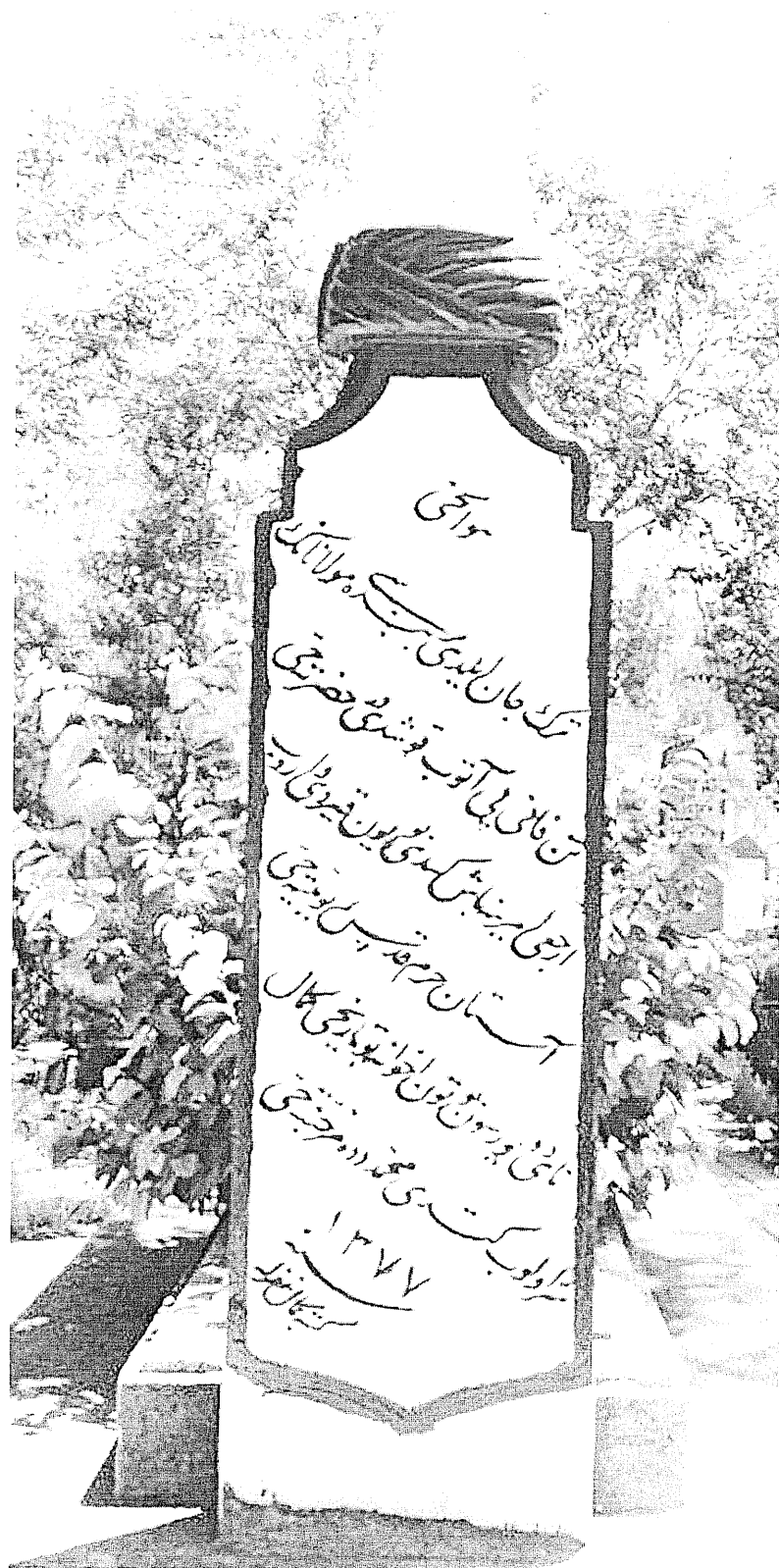

Mehmet Arısoy Dede'nin Konya Üçler Mezarlığı'ndaki Mezarı.

سوانحی
ترک جان لیدی کب سے مولا لنگ
تن فانی بی آتوب تو شمسی حضرت
اجی برینا شمسی بیون فیروزی دار
استان حم فاسیل اوسینی
نامی پورسوں تون خاندانی کمال
کستری محمد ادره حضرتی
۱۳۷۷
سوانحی

SONUÇ

Bir giriş ve dört bölümden meydana gelen bu çalışmada, Ankaralı Mevlevî Mehmet Arısoy Dede'nin, üzerinde bugüne kadar hiçbir araştırma yapılmamış olan Konya A. R. İzzet Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi'nde bulunan, kendi el yazısıyla düzenlediği defteri incelenmiş, defter bugünkü harflere aktarılıp tercüme edilmiş ve kendisi hakkında yayınlanan çeşitli makaleler araştırılarak hayatı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında Mehmet Dede'nin yaşadığı dönemin genel siyasi durumu ve aynı dönemdeki tarikatler ile Mevlevî tarikatinin durumları üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde Mehmet Dede'nin hayatı, ailesi ve tahsil durumu incelenmiş, ikinci bölümde Mehmet Dede'nin diğer defterleri ve çalışmaya konu olan defterin hazırlanan metni, imlâ özellikleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde defterde geçen âyet, hadis ve özel isimler fihristi hazırlanmıştır. Dördüncü bölümde ise Koyunoğlu Şehir Müze ve Kütüphanesi'nde bulunan defterin orijinal metni verilmiştir.

Defterde birçok manzum parça bulunmaktadır. Bu manzum parçaların bir kısmının kime ait olduğu Mehmet Arısoy Dede tarafından kaydedilmiş, bir kısmının yazarları ise kaydedilmemiştir. Yazarı kaydedilmeyen manzum parçalardan bir kısmı tarafımızdan araştırılarak yazar isimleri tespit edilmiş, bir kısmı ise tespit edilememiştir. Yaşamı boyunca “Yaşayan tek Mesnevî hafızı” şeklinde anılan Mehmet Arısoy Dede'nin, yazarını kaydetmediği manzum parçaların en azından bir kısmının yazarı olması oldukça makul görünmektedir. Bu şiirlerin altına ismini yazmayı mensubu bulunduğu tasavvuf yolunun bir gereği olarak düşünülebilir ve riyadan uzak olmasıyla ya da kendini bir şair olarak göstermek istememesi gibi durumlarla açıklanabilir. Deftere aldığı şiirlerden onun Arapça ve Farsçaya hâkim bir kişi olmasının yanı sıra, yazısının çok güzel olmasından da hattatlık eğitimi aldığı anlaşılmaktadır. Defterindeki iktibasların en büyük bölümünü Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin Mesnevî'si ve Sultan Veled'in çeşitli şiirleri oluşturmaktadır. Buradan da onun Mevlevîliğe ne kadar bağlı bir derviş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mesnevî'den olduğunu söylediği bazı beyitler, bizim Mesnevî nüshalarımızda bulunmamaktadır. Muhtemelen bu beyitler, kendisinin de ilk defa başkalarından

duyarak şahit olduğu ve unutmamak için kaydettiği beyitlerdendi. Yaptığı iktibaslarda, hoşuna giden Arapça ve Farsça şiirleri belki tekrar bulamama endişesiyle, belki de aradığında çabuk erişmek amacıyla defterine kaydettiği düşünülebilir. Araştırma konumuzu oluşturan defterdeki mensur parçaların konuları ise, Kur'ân-ı Kerîm'den alıntılanan ayetler, Peygamberinizin hadisleri ve Ashâb-ı Kirâm'ın sözleri etrafında şekillenen dînî-tasavvufî parçalardır. Mehmet Arısoy Dede'nin iktibaslarından bir kısmını da sağlıkla ilgili tavsiyeler ve dualar oluşturur. Buradan, ömrünün son kısımlarında yaşlılıktan dolayı daha fazla hastalandığı ve bu hastalıkları bertaraf etmek için bu duaları okuduğu anlaşılabilir.

Ankaralı Mehmet Dede'nin seçtiği ve kaydettiği şiirler çoğunlukla kolay anlaşılır, sade bir üslûba sahip, etkili ve insan ruhuna hitap eden özellikler taşıyan tasavvufî şiirlerdir. Seçtiği şiirlerin niteliğinden, onun edebî zevk taşıyan ve iyi bir eğitim almış bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır. Şiirlerine hâkim olan başlıca konular nefsi terbiye, riyazete devam etme, cahillikten ve cahillerden şikâyet, dînî heyecan ve aşk ile ilgilidir. Ankaralı Mehmet Dede gibi parlak bir gencin, tüm dünya makam ve menfaatlerini terk ederek yirmi yaşında Mevlevî dervişi olmak için Konya'ya gelip riyazete başlaması, ancak onun ruhundaki dînî ve tasavvufî coşku ile izah edilebilir. Anadolu'da bulunan diğer pek çok tarikat ve tekkeyi değil de Mevlevî tekkesini seçmesi, Mevlevîlik tarikatının onun gönlünde diğerlerinden daha ciddî, sanat yönü ağır basan, etkili bir yer edindiğini gösteriyor. Bu da Mevlevîliğin ne denli insan merkezli yol aldığı bir göstergesi sayılabilir.

Bu çalışmanın hem bu dönemin tarihi ile ilgili araştırma yapanlara hem de Mevlevîlik araştırmacılarına ve tasavvuf tarihi alanlarında araştırma yapanlara yardımcı olacağı ümidindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

- Açık, Nilgün, “Mevlâna ve Mevlevî Tarikatının Eğiticiliği”, *III. Uluslararası Mevlâna Kongresi (Bildiriler)*, Konya, 2004
- Akşin, Sina, *Ana Çizgileriyle Türkiye 'nin Yakın Tarihi*, İmaj Yay., Ankara, 2001
- Anıt Dergisi*, Ankaralı Mehmed Dede Özel Sayısı, Konya, Mayıs 1960, S. 27
- Aydın, Hüseyin, *Muhasibin Tasavvuf Felsefesi*, Ankara, 1976
- Can, Şefik, *Dîvân-ı Kebîr'den Seçmeler*, I-IV, Ötüken Yay., İstanbul, 2000
- Değirmençay, Veyis, *Sultan Veled ve Rebabnâme*, (Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst.), Erzurum, 1996, Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Demirci, Mehmet, *Sorularla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Damla Yay., İstanbul, 2004
- Dua ve Şifa Demetleri*, haz. Arif Pamuk, Pamuk Yay., İstanbul, 2007
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., No: 82, İstanbul, 1994
- Erişen Yazıcı, Gülgün, *Gelibolu Mevlevîhanesi ve Gelibolu'da Mevlevîlik*, Çanakkale Kitaplığı, Çanakkale, 2009
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İnkılâp ve Aka Yay., İstanbul, 1983
- _____, *Mevlânâ Celâleddîn*, İstanbul, 1985
- Fürûzanfer, Bedüzzaman, *Mevlâna Celâleddin*, çvr. F. N. Uzluk, M.E.B., İstanbul, 1963
- _____, *Mevlânâ Celâleddîn*, (trc. F. N. Uzluk), İstanbul, 1990
- Hilmi, Mahmut, “Mevlâna Celâleddin er-Rûmî”, *4. Millî Mevlâna Kongresi (Tebliğler)*, Konya, 1991, s. 147.
- Hz. Mevlâna'nın Rubâileri*, haz. Şefik Can, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1990
- Işın, Ekrem, “Kadirilik”, *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, IV, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1991
- _____, “Rufâilik”, *DİA*, VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992
- _____, “Sa'dilik”, *DİA*, VI, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992
- İnal, İbnülemin M. K., *Son Asır Türk Şairleri*, I-IV., Dergâh Yay., İstanbul, 1988

- İslâm Ansiklopedisi, İslam Alemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lügatı*, I-XIII., MEB. Yay., İstanbul, 1993
- Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yay., İstanbul, 2008
- Kara, Mustafa, *Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri (1839–2000)*, Dergâh Yay., İstanbul, 2002
- _____, *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh Yay., İstanbul, 1980
- Karaismailoğlu, Adnan, “Mevlâna'nın Hayatı ve Çevresi”, *Konya'dan Dünya'ya Mevlâna ve Mevlevîlik*, Karatay Belediyesi Yay., Konya, 2002.
- Keşfü'l Ebyât-i Mesnevî*, Be-kûşş-i Dr. Muhammed Cevâd Şeri'at, İsfahan, 1363 hş./1984
- Kongar, Emre, *21. Yüzyılda Türkiye*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, haz. Prof. Dr. Hayrettin Karaman, Prof. Dr. Ali Özek, Prof. Dr. İbrahim Kâfi Dönmez, Prof. Dr. Mustafa Çağrııcı, Prof. Dr. Sadrettin Gümüş, Doç. Dr. Ali Turgut, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2003
- Küçük, Sezai, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, Vefa Yay., İstanbul, 2007
- Külliyât-ı Şems-i Tebrîzî*, haz. Bedüzzaman Furûzanfer, Tahran, 1372 hş./1993
- Mesnevî*, çvr. Veled İzbudak, gözden geçiren: Abdülbâki Gölpınarlı, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., I-VI, İstanbul, 2001
- Mesnevî-i Şerîf*, Manzum Nahifî Tercümesi, Süleyman Nahifî, haz. Prof. Dr. Amil Çelebioğlu, I-VI, İstanbul, 2000
- Mevlâna, *Rubâiler*, çvr. ve haz. Abdülbâki Gölpınarlı, İstanbul, 1982
- Mevlâna, *Mesnevî*, haz. Adnan Karaismailoğlu, Akçağ Yay., Ankara, 2004, I-II
- Mevlâna, *Fîhi Mâ Fîh*, trc. Ahmed Avni Konuk, yay. haz. Dr. Selçuk Eraydın, İz Yay., İstanbul, 2009
- Mevlâna Müzesi Abdülbâki Gölpınarlı Kütüphanesi Yazma Kitaplar Kataloğu*, haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2003
- Muhtasar Osmanlı Tarihi*, Çamlıca Yay., İstanbul, 2005
- Muin, Muhammed, *Ferheng-i Farsî*, I-VI, Sipihr Yay., Tahran, 1371 hş./1992
- Nişâbüri, Şeyh Ferîdüddîn Attâr, *Pendnâme*, haz. Abbas Alî Sarrâfi, Tahran, 1385 hş./2006

- Ocak, Ahmet Yaşar, “Bir XIII. Yüzyıl Mutasavvıfı ve Sûfisi Olarak Mevlânâ Celâlüddin-i Rûmî”, *4. Millî Mevlânâ Kongresi Tebliğler*, Konya, 1991
- Okay, M. Orhan, “Osmanlı’da Mesnevihanlık Geleneği ve Son Mesnevihanlardan Tahirülmevlevî”, *X. Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler I (Diğer Tebliğler)*, Selçuk Üniv. Basımevi, Konya, 2002
- Önder, Mehmet, “Sultan Reşad ve “Hey’et-i Mevleviyye”, *Türk Yurdu*, S. 265, Şubat 1957
- Öz, Yusuf, “Anadolu’da Farsça Öğretiminde Mevlevîlerin Rolü”, *Mevlâna Panellerinde Sunulan Bildiriler I*, Selçuk Üniv. Basımevi, Konya, 2000
- Özer, Ekrem, *Osmanlı’da Tekke ve Tarikat İslahâtları, II. Mahmud Dönemi ve Sonrası*, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı), Erzurum, 2007, Basılmamış Doktora Tezi
- Özönder, Hasan, “Mevlevîlerde Hat ve Hattat Sıdkî Dede”, *II. Millî Mevlâna Kongresi*, (Tebliğler), 3–5 Mayıs 1986, Konya, 1987
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., I. C., Ankara, 1989
- Rûmî, Mevlâna Celâleddin, *Külliyât-ı Dîvân-ı Şems* (tsh. Bediuzzaman Furuzanfer Nüshasından neşr.), Nigah Yay., Tahran, 1374 hş./1995
- _____, *Rubâiler*, çvr. ve haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Ajans Türk Mat., Ankara, 1982
- _____, *Fîhi Mâ Fîh*, trc. Ahmed Avni Konuk, Yayına haz. Dr. Selçuk Eraydın, İz Yay., İstanbul, 1994
- _____, *Dîvân-ı Kebîr*, haz. Abdülbâki Gölpınarlı, Kültür Bakanlığı Yay., I-VII, Ankara, 1992
- Sayar, Ahmet Güner, *Hasan Âli Yücel’in Tasavvufî Dünyası ve Mevlevîliği*, Ötüken Yay., İstanbul, 2007
- Sultân Veled, *İbtidânâme*, çvr. Abdülbâki Gölpınarlı, Altuneri Ofset, Ankara, 1976, s. 71–77
- Şafak, Yakup, “Hz. Mevlânâ ve Çevresindeki Bazı Önemli Şahsiyetler”, *Mevlâna Panellerinde Sunulan Bildiriler I*, Konya, 2000
- _____, *Mevlâna Celâleddin-i Rûmî*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., Konya, 2007.

- Şîrâzî, Sa'dî, *Bûstân*, Tashîh: Alî Kûçekî, 1371 hş./1992
- Külliyat-ı Sa'dî*, Tashih: Dr. Nizameddîn Nuri, Afitab Yay., 1388 hş./2009
- Şîrâzî, Hâfız, *Hâfız Dîvânı*, çvr. Abdülbâki Gölpınarlı, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1992
- Top, H. Hüseyin, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, Ötüken Yay., İstanbul, 2001
- Ulucan, Mehmet, "Muvakkitzade Mehmed Pertev'in Divanı'nda Din-Ahlak-Edebiyat İlişkisi", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2006
- Uz, Mehmet Ali, *Ankaravî Mehmed Dede*, Merhaba Ofset, Konya, 2004
- Yeni Konya Gazetesi*, 11 Ekim 1957
- Yıldırım, Nimet, *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yay., İstanbul, 2008

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Arzu YILMAZ			
Doğum Yeri:	Ankara			
Doğum Tarihi:	17.02.1979			
Medeni Durumu:	Bekâr			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Yalçın Eskiyanan İ.Ö.O.		Ankara	1991
Ortaöğretim	Yalçın Eskiyanan İ.Ö.O		Ankara	1994
Lise	Cumhuriyet L.	Genel Kültür	Ankara	1996
Lisans	Selçuk Üni.	Fars Dili ve Ed.	Konya	2003
Yüksek Lisans	Selçuk Üni.	Fars Dili ve Ed.	Konya	
Becerileri:	Yabancı dilden çeviri, bilgisayar			
İlgi Alanları:	Fotoğraf, sinema, tiyatro, müzik			
İş Deneyimi:	S. Ü. Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi (Uzman)			
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Prof. Dr. Emine YENİTERZİ Prof. Dr. Şaban ÇALIŞ Yrd. Doç. Dr. İbrahim KUNT Yrd. Doç. Dr. Semra TUNÇ			
Tel:	0505 800 77 67			
E-Posta:	arzu@selcuk.edu.tr			
Adres	Selçuk Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi Alaaddin Keykubat Yerleşkesi Eski Hukuk Binası Kat: 2 Selçuklu/KONYA			

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ESERİN ORJİNAL METNİ

قال علي بن الحسين
 من عظم ^{فان} وقاها الحى لله على كل حال
 رجع الله عنه سبعين لاء اعوترها
 الجرام والخبثون والبرص
 نقل روى بحال حسن
 شرع دعا اولئك امام شدة وكبره
 لعاشده تلاوت ايلد كبرى دعا شريف
 عندى عند شدة ويا شوق
 عند كبرى ^{ال}

استعداد و اعتماد

بسطه عنيت اوله اول اول اول اول

برفاعة شريف الضيعة و هفت آه

وهو اجمع انبياء و مؤسسين الضيعة

و جميع آل و اصحابه هيبه ايوب

بعده يولد كيردرد دستور يا احوال

النوبة يا اهل الله غنقى تحت

اعتابكم و خدي تحت اعتابكم

في الله و انظف صوره و سواد

بر اولو عدل الرشد و الجاهل

در كهمة و صفات شاه سائل برود

بيت سلطان و دار صوره العاد

كبرو كلو كبرو كلو كبرو كلو كبرو

هر كه از اين دو كبرو در است اولو كبرو اولو

صبر كن از لذت دنياي دون

تا نياي صبر و صل نعم الاهدوت

قال النبي صلى الله تعالى عليه وسلم

يا ابا هريره اقول لحظنا اسلامك

بعد الالاشروط الالاميه اللهم

يا مقرب القلوب والابصار ثبت

قلوبنا على دينك يا الله .

يا انا يا هراجه هستي با نا

كر كافر وكبر وبت هستي با نا

اين درك ها درك الوهيدى نيستت

صد بار الكرم شگستی با نا .

منوی :

هشم درم کس ز خاک اولیا

تا بین ز ابتدا تا انتها .

شاه عالم ایتم در ویشانی منوی روم

بک آذ ایتم ظن ادره احسانی منوی روم

هوتمی مخلص صوص خطابه صوص برکس بلبلک

طامصم تا یمیر ایتدیر فرماتی منوی روم .

منوی : صد هزاران کیمیا هو آفرید

کیمیای هجو صبر آدم نود .

یست

ملو اصحاب دل وقتن طر عو شظالی
بمان پرشمس بریزست مر دی کو جو مولانا

(کمال مجنونی)

قال علیه السلام اذا أتیم المذاهین
فاشوا فی وجوههم التراب . واول
افترق قنده برکنه برکنه ودرع ونا
قیله قده بیوردید ویکه قطعت عنق
اخیله ملائکه کذا فی الصابیح .

ایام نحاس 4

هر آیده ایلی کون واردر اول ایلی کون
ایجنده هر نه ایسلانف لاست کلیمه
هو بهجانه وقلع اول کونری حضرت
موسی علیه السلام بیلدی رمشور اول کون
بونل در :

مهرم صفر بیع اول بیع الاخر
 $\frac{10}{10}$ $\frac{1}{10}$

بهار اول
 $\frac{11}{10}$ $\frac{9}{10}$

شعبان رمضان شوال ذالقعده
 $\frac{10}{10}$ $\frac{1}{10}$ $\frac{1}{10}$ $\frac{1}{10}$

برگه به همجا کجس بور نینک صاع دلیلی
 بنه ایل بر ققاج ساعت طقاع
 برگه به سو ووه کجس بور نینک صول
 دلیله بنه ایل طقاع تر کلور مجر بدر

خالق طوغا خدمت ایتیلانه حوره تعالی
 لرها خلقه خدمتکار آیدر دیکلر
 معرفت نامه دن اخذ اولمشنه

حوره قولندن انتقامی یه قول ایل آلمور
 بامیان علم لدنی آلی قول ایتدی صانور

غرض دنیا مقاصدین همان ایمان ایش آلمور
 قوری افا نه در کجلی صوکی ویران ایش آلمور

هر ایشک خالق مقدر قول ایل ایشلمور
 امر عین صافه کز عالمه بر جوب دیره نور

اولا نور خواب غفلتور جهان بر خط کوردم
 بیلی بیلدن کویف کونون دمی رولون بر کوردم

6

امام تقی قبلہ سے محراب پر عظیم قبلہ کی کعبہ در

جامع قبلہ کی بیت المعمور در

فہم قبلہ کی کرسی پر کوکلم قبلہ کی
عیشدر

امام اعظم قولندہ پوٹوری بلعینہ تک امامتی

جائز دکلدور

بقرنا دان اولنہ خسرو خوبا نا ایسدرہ

نظر ایت اهل دلہ خالکد یکسا نا ایسدرہ

کر سعیدم کر شقی من راضیم تقدیر نہ

چونہ معنوتک رضا سید رضا کی حکمت

اگر صورت درس امام قاجمدر وقیدہ قاجمدر

الجواب انہ اعظم امام بشدہ وقیلہ بشدہ

تم محراب امامی جامع امامی قراندہ

کوکلم امامی محی مصطفیٰ در علیہ اسلام

فہم امامی جہر ایسدر عظیم امامی مصطفیٰ ایسدر

7

بیت مولانا قوسوسه

آنکس که سماع ما بیازی شمرد

صلوات بود هیچ نمازی نبود

بفرمود او ته اوسونی عجیب مستخیره لعل کیم
همه مفاسد اطوب لهم اول سن دیره عاقبت

چو کشتی استخوان و تنف

بیل یکس دنیا دنی

(کُصیوه دوه)

کر سماعی عا شقا زانکری

حشر کر دو در قیامت باسکان

دیوان کبیر دن مخرج

قال علیه السلام الدعاء مفتاح الرحمة

و مصباح السوات والارض

هر که خدمت کرد او محروم شد

هر که خود را دید او محروم شد

نادر بونسو طینت کا ملده قصور

کم های دن ایله نیکم ایله سنه ظهور

بیت مولانا

من بنده قرآنم اگر جان دارم

من خاکم بره محمد مختارم

حسبی دود نکر 8

قابلیت اولی و دوم و سوم
موضوع اولی رحمت رحمان بیوت
ترتیبی استراک موضوع اولی
شکی کو کیم فوینی صبا حسن آیا خلافت
و کل و مقصد قصر بنیاد موضوع کم
و مستفید تصور جنتی نظاره قابل
زاهده محراب مسجد عارف ابروی یار
جلوه کرد بر تو نور خدا هر کوهی و ن

منوی: همی اویشان کی همی آید بسند
کلیه اینها نشان درایون بلند
از بر آن نفس اینها الامی است
لرود العشق کلها الای
نظیر سلطان ولد قدس سره
مصطفی کفایت این جهان پاک عفت است
ای خندان جاننی که اندر طاعت است
هر چه فانی گردد آن را نیست
ای خندان جاننی که با شکر زین خیر
غیر باقی را نگیرد در جهان
سوی بالا باشد از بستی برهان

9
 مشغولی ما در بیان وحدت
 در حقیقت اندر حقیقت اندر وحدت
 اندر و اسرار الهی دل پرست
 هر یکی بیستی این نادان در دست
 هر که کرد او و عودت هوس را قبول
 کرد در آخر عالم را با شهجه قبول
 عوشتما خطم دل پرور نیکو بدان
 هوس بران عرض است موزان جهان
 بختیون بشنوی که تا پایه بخت است
 شکر ز جهان مشغول در لذت و دولت
 که کزینی جان سر اسیر جهان شوی
 در کزینی تن زنجیر بجان شوی

انکسور زانکسور همی کسیر زنگ
 نظف سلطان در قوس
 جهیز بلند و اناک جو
 تارسی در صحرای می خواهی ازو
 تاشوی در زیر سایه مشر آفتاب
 هر خطا کرد در تو عقیدت هوای
 منکر اندر جام بین در شام کیست
 منکر اندر جام و بین در جام بیست
 های سنای رحمت از فرمود
 مقصود در عالم آدم احد
 مقصود در تمام آن دم آدم احد
 آدم هر شستند خوانم بهر شوی است

بیل ای درویشی کتاب منوی کبی کتاب اول
طریق مولویون اقریب هیچ راه صواب اولز

رباعی رعنا

ای کم صورت پلخین خون بین
خوب وز شستی اول ایلدی اتنا

فقه صاخر اول ایتدیکن دلی
دغلی نقاش ایلدی حاشا

منوی قانون طب اولیا است
جملة اراض در روی شفا است

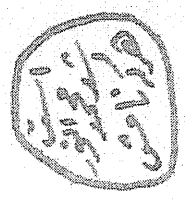
10

منوی : از بلادی نفس بر حسن و قبحان
آدمی را عجز و فقر آخر آمان

مضامی : نفس بر حصول بلا شدن همان
آدم عجز لم فقر اولدی اعان

تصیر شیخ زاده کی احمد زنی اخذینک
فقیه سویلمس اولدقلدی امضا

« هر که نامش شد محمد انور است »

عاقول بوجهها نزهه نشا و اولورنه غم جيدر

جاهل هلميه شا و اولورنه غم جيدر

شعر

شما ايتناه كره احسان يرينه

يرينه دو تخمين احسان يرينه

اكيلن لانه چون بيتنر و كلدر

يرينه بيك بيترو و و سهر يرينه

اكر جهان اينجيد رسك جنبنا نازدن و كل

كزير ايلنه آندوده آخربله بيله جنبنا

ولى استرايدينه انان طاعلاننه و سون

نسن بر كره دن اينجمنه سندن كره اينجمنه

سكل افيد طون عن الرحايات قال

راحت الجسم في قلة الطعام وراحت

اللسان في قلة الكلام وراحت الروح

في قلة الكلام وراحت القلب في قلة

الاستقام . سرورى (النايم معنى قلة)

الاجتماع

شكر نعمت نعمت افزون كند

كفر نعمت نعمت بيرون كند

ديك طوت كوزيني كوكله نوزك تا كوز او بخر

ياك ايد كوكول جشمه سنى تا طور يلينج

(حسيه لامطافى)

12

یارب جنابکدین اور ملتکم

بأعمالکم ایترا اول دستبرکم

هنگام اجله اول وصلاک هوکم

ذکر کلام نهایت بولم آخر نفسکم

متنوی : گفتی بفریدم هستم از خون

اهل جنت در خصوصها زیورن

کذا از کلام منم و سوء الظن خویش

فی نقص و بردی و ضعف کیش

متنوی : میل معنوقان زانست و سیر

میل عا سوره باد و صد طبل و غیر

مکلفی جناب متنوی -
بوطحه ذکر بجز حسن تعزیر

دیوان کبیرا ایسه سرایا
اسرا که کتاب عبقه تفسیر

جد کلازم خاموسس کبی زلین جواب اولز
سکوتن مرد وانا خصنی الحلات ایچونصق

کلمسون خانکه اغیار و دوی و رزل
صد ای روح روان قابونی حکم رزل

مرد بی غیرت اسیر خاکدر
بال همت ستم افلاکدر

یاک طینت عاقبتش شود لرزه زیر
بغیر که ز لرزه شود مصحف کاغذ زرد

مغز قرآندر کتاب مشغولی معنوی
وحید نظم اینمخس آفی صفرت منلای روم

شکس عشقی کور استر سکان تلاوت قیل آفی
ایلسون اشرف ولده حکمتی منلای روم

اصحبت فی جوار الله وامسیت فی امان الله
کبرتی ضایع اوله یاخورد خاطر کلمه
کبونی اوج کره اوقیه باذن الله ظهور
ایده .

تفویض امور ایله ایله حضرت صف
محتاجی قیلد غیر سینه بانی و قر
۱۴

جیلانده سرا مدخلی یوقدر نسبلک
علم ایله متصف اولان کسه دیر لر جلیبی

سن بزی یاب کلال مرصله
ایلدوب هر قایوبه چی فاند
آج ایلدوب نامرده محتاج ایلد
ربنا انزل علینا مائده

بکسب نام نیک کوشش مگوشش بکسب دوم
کونام نیک بر از صدهزار کینج روان

15

سرعفی طوبی می یلیجا اولوب لال خموش
 مکتلینا دهمی اولدی اذ منایای سرورس
 یاره تو حیوی مکتلینا ای اشراب ایتدیله
 بی تطف ای جری مرفوسین برنوس شافوس
 جرمه قاطسوی مکر جام کفطیطوشون
 کما سلیسوزم اولوب قظیر دخی اولدی بوش
 منوی : هرکه آخر بین بود مسعود وار
 بود سر هر دم بره رفتن عشار
 معنای : یکه آخر بین اول اولدی سعید
 عنرت وزلات اولور آتف بعید
 (خیفی)

طاس حماسته این وینای دون
 هر دمی در دست نایان ویکرسته
 کون بکون کره با به چرخ کیر و ب جیقا مقده
 بیج تدریقما مشی بو اسکی حمام آکی طاس
 قال النبی علیه السلام
 سورة التغابن احاف من الویاء نقل من اللف
 قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
 لا تجالسوا بنا و الاغنیاء فان لهم
 شهوة کتسهوة النساء صده رسول الله

وضع مملك آسايجون وعاء :
 بين المشايخ وضع مملك آسايجون
 ايجون مجرب تصويب بوندردر مجلده
 كتب اولدى اكرها تونك وضع عمل
 ايمسى عسير اولورس بو آيتارى برى
 يازوب صوي بر اغوب اول خاتون
 آتون يوزينه كوزينه سوروب بر مقدار
 ايجر جوصه كيجوب باذن الله خدا صل اول
 اول آيتلر بورر :
 اعوز بالله من الشيطان الرجيم بسم الله
 الرحمن الرحيم . و اوصينا الى ام موسى ان
 ارضعنه فاذا خفت عليه فالقيه فى اليم

ولا تخافى ولا تخزنى انارودوه اليك
 وجا علاوة من المرسلين بسم الله خالى
 النفس من النفس اذا السما وانتفت
 واذنت لربها وهفت واذلا ارض صمت
 والفت ما فيها وتخلت واذنت لربها
 وهفت بسم الله مخرج النفس من النفس
 يخرج من بين الصلب والترائب)
 (ازودود)

قيل : الرياضة للانسان كاللذباغة

لجلد الحيوانات .

شرف نفس بجدت كرامت بسجود
 زانك اين كنه و نارد عدمش بزودود

17 به من شرها . تحت

نظرة حضرت پیر قدسی سره

یک شبی در خواب دیدم شاه مردان مرتضی

کشف ای شیر ولایت ابن عم مصطفی

شاه سرسرخ را نما کو نیکر اولاد توأم

گفت لا والله لا بالله لا تا الله لا

بیر دستگیر جناب مولانا احمد مزین نیاز به خیره سنده

تعلیق اولفند

درها همه بسته اند الا در تو

تاره بند غریب الا بر تو

ای در کرم عزت نور افشاخی

خرسید و موم ستا لان جار تو

هر بار که ریح حرکت ایست آن تک خیرین

رجما قیده سن و عمر نزن منغوز اول سن

لله نتمیم حضرت بن علیہ السلام بویولیم رادی

روی عن عائشة رضی الله عنہا قالت

انها كان النبي عليه السلام اذا عصفت

الريح يقول اللهم اني اسئلك خيرها

وخير ما فيها وخير ما اسئلت به و

اعوذ بك من شرها وشر ما فيها

وشرهما اسئلت به .

وعن ابى هريرة قال سمعت رسول الله

صلى الله عليه وسلم قال الريح من روع

تأت بالرحمة وبالعذاب لا تشبوهها

واستأوا الله من خيرها واستعذوا

ای برادر برود مردم قدر
نمانند برده ات شخص دیگر
« حضرت عطار »

کریم دانا باشی و اهل هنر
خویش را کمتر ز هر نادان محرم

« کنگه »

عالمک فضلی و کلمه جاه اید
جاهد کلمه فضیلت جاه اید
(لابن کال با تا ص ۴۱)

کلبی مسما به تبیل ایلیان پروردگار
لا اله الا الله فیض الله بیار

هر کیم یس شریف سوره سن برود کوزده
کونده برکه او قویوب بو ذک اولنان
یدی سلطان اوزرینه او قویوب
هر نه دیدرس اولم مجربدر

سلطان بایزید بطامی

سلطان ابراهیم ابن ادیم
سلطان ابو سعید ابو الخیر

سلطان محمود غزنوی
سلطان سلیمان علیه السلام

سلطان علی موسی
سلطان آکاخیل رحمه الله علیه اجمین

جاسوع و سجنه شريفه كبري كيند
اوقونن جوعه و عا

اللهم افتح لنا ابواب رحمتك

جيقدر يغنده

اللهم اني استلكت من فضلك

سلطان العلماء فرمايد

خواهي كه نباشي بسفر عاجز و دولتت
در زير قدم مور و صليخ زانگني لنتك
همراه و مصاصب بگسي باشي كه باشي
هم مشرب و هم مذهب و هم ملت و هم نك

بمقام يارب سلطواد و شريعت
آخي يا صلاه آتسه صغيم بر يسم

نيدر عا شوه اولاد آفيون و بريسي
يتري كيفيت عشوه الهدي

كيمدن استفسار ايمم كيفيتي عشوه عجب
عارف بالله سرخوش و وقف اسراسته

كيمردن املا و استجداد كلنز آدم
اي بنم فزياد رسن بيم بيشن املا دم

فلق کین ایلم وایسه پلاغت سنه
 سنی زیم ایلمی مع جمله قیل کرمونه
 کسه آغلم حاله بیط جمع ایله دیو
 جه قیل ایلم سن استکه عالم خنده
 اهل عرفان ایله کولخنده کینک یکدر
 جهلا ایله صفا ایلمدن کلشنه
 ساکن گنج توکل اولیلور ای روحی
 نفس ایچون عارف اولاجاهل اولزینده
 کل جهراجه فله دوا و دود الخلو لیس
 له دوا .

شرف نفس جو دست گرافت بسجود
 زانکه این هر دو نزارد عدوتی به ز وجود
 کینلی یوقدر جمله دن ایتمس قجلی جمله
 عالمی معنا اولما قدر شمردی و فیه الله باوه
 هر ز استرسن ویررسن کند وسیله ایله طلبه
 سن کبی و فقی الهی ورا یکن الله باوه
 اگر عز و جاهت است اگر ذل و قید
 من از صوره شناکم نه از عمر و وزیر

تا نکرده ای پیش مردم شرمسار
آنچه خود ننهاده باشی بر مدار

(حضرت عطار)

همچو تریاقتی و انایان در هر
قاتلند ای خواب نادانان چو زهر
صبر و علم و حلم تو باغ دلند
حرص و بغض و کینه زهر قاتلند

(حضرت عطار)

سادت آرام یابد ای پیر
بود و نابود جهان یک شام
در پلایاری محو از هیچ کس
زانکه نبود جز خدا فریاد کسی

(کذا)

هر که بر جانیده عذرش بجوای
تا نباشد خصم تو در عرصه کلاه
گر غنا خواه کسی از ذوالمن
در قناعت می توانش یافتن
هر چه باشد در تربیت ناپسند
کرد او هرگز مکرر ای هوشمند

(حضرت عطار)

هر که او افتاده و تن برود و دست
نیست آدم کت از کلاه و خردست

عبارت اولی عبارت دوم و صیغه
 زنج و عمره یا آید بجهت باری
 کنوز بیج الی وی در حجاب بود
 که در حجاب بود و قن بیخ بسیاری
 که استغاثت اقبال و بخت مطلقیت
 سوی تو طالب دل را ز کبر بگذاری
 خموشی وصف تو اند بیان نمی کجند
 و که بهر سر موی تو و صد زبان واری
 (قال رسول الله صلی الله علیه وسلم)
 الشریعة قوی والطریقة افعالی
 والحقیقة عالی .

(فظوه حضرت پیر و شکیبای)
 طواف کعبه دل کن اگر ولی داری
 ولست کعبه معنی تو طولیم بنزاری
 طواف کعبه بصورت حققت بدان فرمود
 که تا بواسطه آن ولی بدست آری
 هلا بر بار پیاده طواف کعبه نمی
 قبول شود مگر ولی یا زاری
 بده طاه و حال ولی بدست آور
 که دل ضیا و هدایت در طریقه شیب تازی
 هلا بر بدیده ز کبری بجهت صوه
 حققت بگوید دل اگر با آری
 ز عرش و کرسی و لوح و قلم فزون باشد
 دل خلاب که آنرا گوی بنشمارای

23

بیت

زردن کچھن انوار محبت طو لور لور
سونده قولور سومه نده قولور

دیگر

بلیم سوزایم سوزایمی بلمم بلمم
کوزم کوزوش کوزوش سوزم سوزم بلمم بلمم

هیج کیمسه یوجه منتز دنیا ده
هم قالمدی هیج مطلبور عقبا ده
الایله نر دینه و عقبا نر دینک
مولاییلورن سایه مولانا ده

بیت

آیایم دویقی قسیر این دو حرفت
باد و ستان تلافی آد شمنایه مولا

الاصان یقطع الاصان
الافسان عبید الاصان

بیت

کرانیش باشد نه خصمت کزند
بغورنه احسان زبانش بند

سر زهوا تا فتن از سروریت
تره هوا قوتی بیغیریت

منوی : اولیاً را هست قوت از اله
 تیرجسته باز کردانند ز راه
 قال مع کرم الله وجهه ورضی الله عنه
 طهر و بیوتکم من نشج العقبوت
 فان ترکته فی البیوت یورث الفقر
 منوی :
 کریم قرآن از لب بر میبرد است
 هر که گوید صوره نکفت او کلافت
 کریم قرآن نبی مخبر اولور
 کیم کلام صوره درین کلافر اولور

اگر شخصی را مشکل سلسله پیش آمده
 باشد این رباعی حضرت قطب العارفين
 سلطان بايزيد بطلامي را صد و کبار
 نورخانه شترها خوانند بهتر باشد که
 مشکلمش آسان میشود و باقی اینست
 الله بقریا ومن یبکس ریس
 لطف و کرمت یار منی بکس بس
 هر کس بسبی جھشقی مینازد
 جز هفرت تو ندارد این بکس کس .
 ای توکل ذم عدوی بر لقا دن چکد غم
 یادستاه ججو بر اولسک ایدر لرینه ذم

24

25

عمل و مداریت و غیره در ملک ایچون
غایت مجرب

۱۰۰ درهم / نوبت شکر
۴ درهم / کونلاک
۸ درهم / وینساز

۱۰ درهم / سناملی
۵ درهم / اناسون

پوندی برها و لنده و کوب هینتی
بری بریز قاریسیر و رب طوفه قارینه
خوبه تا سینی ابله و درت بیش قاشیه
علی .

با صیر ظالم سینه عرش الهی آندره در
قلب دیرر نامنه خون جلا و مظاهر آندره در

سلطان و وزیران و فساد

قوت را باید کم بر هر جوی خوری

جستج را هم بر طاعتی بودی

مستوی : جلد لایحه نزیات طرزه .

چون شکم بر کشت و بر نضت زدند

وان ضرورت رفت و بیس طاعتی شدند

نفس فرعونست هین سیرتس مکون

تا نیارد یاد آن کفر کهن

بی تفض آتش نکر و نفس خوب
تا نشند آهن جوی اخگر هین مکوب

موسیٰ علیہ السلام و ذریعہ منہ اس کی
یوحنا بنت لاوی بن یعقوب علیہ السلام

حضرت حسین رضی اللہ عنہ اخذ فرما
کلاوی لاندہ ندر

ناصیہ صدمہ کلابت قدرتہ نیا زدی بلعم
آہ کیم بوکلمنی عالمہ ہکرز کو طرم

(خاتيت الزم برداء شهيد)
 اعوذ بالله من الشيطان الرجيم
 بسم الله الرحمن الرحيم
 اللهم يا نور تنورت بالنور والنور في نور
 نور يا نور اللهم يا عزيز تعزرت
 بالعز والعزيزة في عزة عزتك يا عزيز
 اللهم يا جليل تجلت بالجلال والجلال
 في جلال جلالك يا جليل اللهم
 يا جميل تجلت بالجمال والجمال في جمال
 جمالك يا جميل اللهم يا سلام تسلمت
 بالسلام والسلام في سلام سلامك
 يا سلام اللهم يا مالك تملك بالملك
 والملكوت في ملكوت ملكوتك يا مالك

اللهم يا غفار تغفرت بالغفرة والغفرة
 في مغفرة مغفرتك يا غفار يا غفور
 اللهم يا قديم تقدمت بالقديم والقديم
 في قديم قديمك يا قديم اللهم يا قدير
 تقدرت بالقدرة والقدرة في قدرة
 قدرتك يا قدير اللهم يا وهاب توحيث
 بالرهبة والرهبة في رهبة رهبتك
 يا وهاب اللهم يا عليم تعلمت
 بالعلم والعلم في علم علمك يا علام
 اللهم يا عليم تعلمت بالعلم والعلم
 في علم علمك يا عليم اللهم يا حكيم حكمت
 بالحكمة والحكمة في حكمته حكمتك يا حكيم

اللهم يا عظيم تغلّبت بالعلية والعلية
 في عظمة عظمتك يا عظيم اللهم يا قورس
 تغلّست بالقدس والقدس في قورس
 قورسك يا قورس اللهم يا صبور
 تصبرت بالصبر والصبر في صبر صبرك
 يا صبور اللهم يا قاتل تمننت بالمنة
 والمنة في منة منتك يا قاتل
 اللهم يا فرد تغلّبت بالفردانية والفردا
 نية في فردانية فردانيتك يا فرد
 اللهم يا واحد توحدت بالوحدانية والوحد
 نية في وحدانية وحدانيتك يا واحد
 اللهم يا رب تربيت بالربوبية والربوبية

في ربوبية ربوبيتك يا رب
 اللهم يا قهار تغلّبت بالقهر والقهر
 في قهر قهرك يا قهار اللهم يا جبار
 تجبرت بالجبروت والجبروت في جبروت
 جبروتك يا جبار اللهم يا استار تسترت
 بالستر والستر في ستر سترتك يا استار
 اللهم يا كريم تكلمت بالكريم والكريم في كريم
 كريمك يا كريم اللهم يا مجيد تجلّيت الجيد
 والجيد في مجيد مجيدك يا مجيد اللهم يا مجيد
 تجلّيت بالجبر والجبر في جبر جبرك يا مجيد
 اللهم يا كبير تكلمت بالكبير والكبير يا
 في كبرياء كبرياءك يا كبير

اللهم يا رحيم رحمتك بالرحمة والرحمة
 في رحمة رحمتك يا رحيم اللهم يا الله
 الأانت عليك توكلت وانت السميع العليم
 سبحانك الميم سبحان العظيم
 العظيم سبحان الكريم سبحان العليم
 سبحان البير سبحان القادر
 سبحان العزيز سبحان القهار سبحان
 الخالق سبحان الغفار سبحان الوهاب
 سبحان الجيب سبحان القيوم سبحان
 الطاف سبحان الاول سبحان الآخر
 سبحان الظاهر سبحان الشافي

سبحان الطافي سبحان الضافي سبحان
 السلام سبحان المؤمن سبحان الربيع
 سبحان المصور سبحان السار سبحان
 الماهر سبحان الواحد سبحان الاحد
 سبحان الفرد سبحان الرحيم سبحان القيم
 سبحان المؤجر سبحان الباري سبحان
 المعنى سبحان المانع سبحان الضاء
 سبحان النور سبحان الجليل سبحان
 الجليل سبحان العلي الاعلى سبحانه
 وتعالى عما يشركون سبحان الله والحمد لله
 ولا اله الا الله والله اكبر سبحان القدير
 كيف ما يشاء بقدرته ويعلم ما يريد بعزته

30

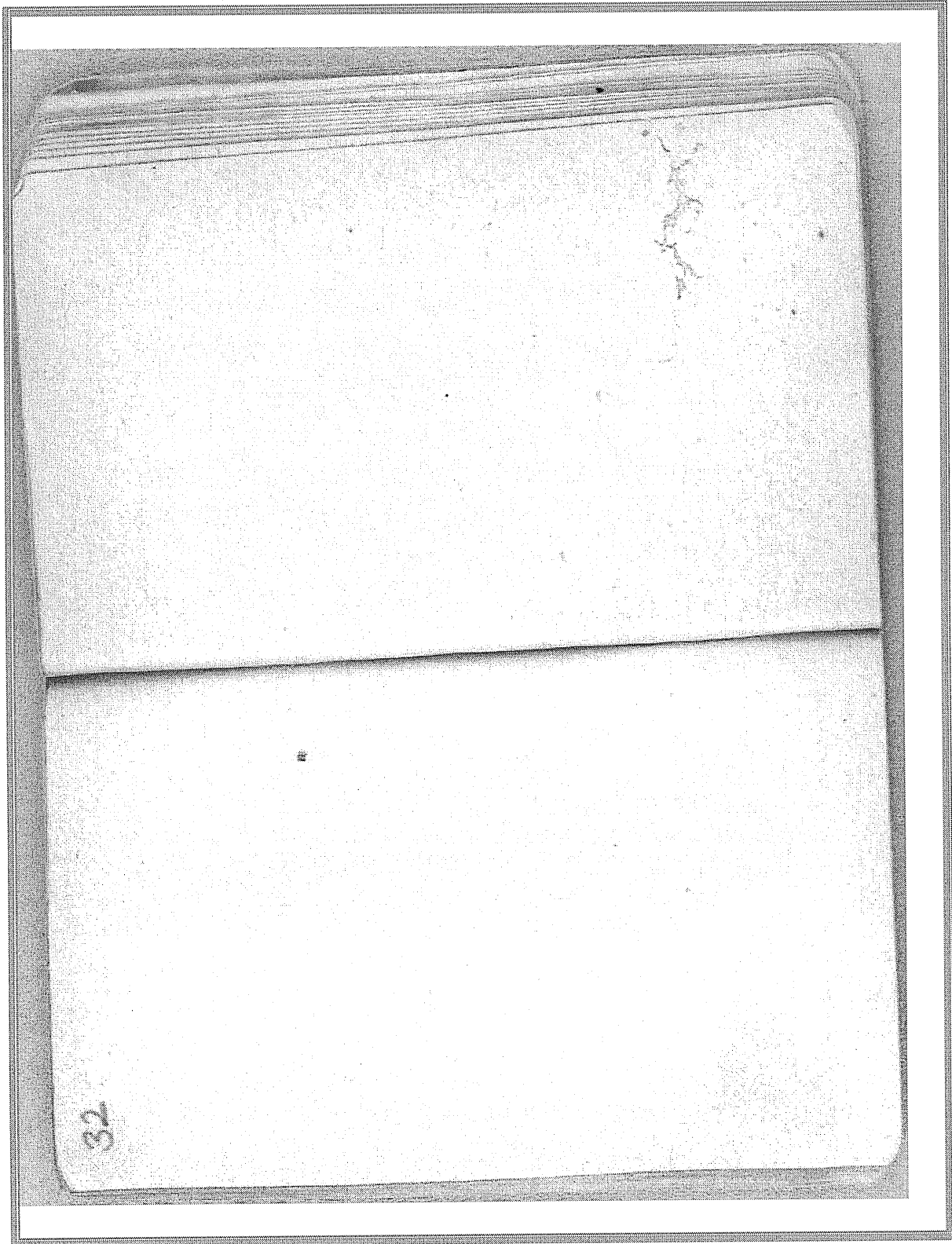
لآلِه الأَلَاهِه وَصِدَه لِإِشْرِيكَه لَه
 لَه المَلَكُ وَلَه المَهِدُ يَحْيَى وَبِئْتِ
 وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِ الخَيْرِ وَهُوَ عَلَى
 كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ يَا اللهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ
 يَا قَيُّوْمُ يَا ذَاجِلْجَلَالِ وَالْأَكْرَامِ بِرَحْمَتِكَ
 يَا رَحْمَنَ الرَّاحِمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
 الْعَالَمِينَ

سُبْحَانَ اللهِ العَظِيمِ وَمُجْمِدِ سُبْحَانَ المَسْمُوعِ
 قَبْلَ أَنْ يُسَمَى سُبْحَانَ العَلِيِّ الأَعْلَى سُبْحَانَ هُ
 وَتَعَالَى عَمَّا يَقُولُونَ الظَّالِمُونَ عَمَّا كُتِبَ
 سُبْحَانَ ذِي المَلَكِ وَالْمَلَكُوتِ سُبْحَانَ
 ذِي العِزَّةِ وَالْعَظَمَةِ وَالرَّسَبَةِ وَالقُدْرَةِ
 وَالكِبْرِيَاءِ وَالجَلَالِ وَالْجَمَالِ وَالْكَمَالِ
 وَالْجَبْرُوتِ سُبْحَانَ المَلِكِ المَعْبُودِ
 سُبْحَانَ المَلِكِ المَقْصُودِ سُبْحَانَ المَوْجُودِ
 سُبْحَانَ المَلِكِ الحَيِّ الحَلِيمِ الذِي لَا يَنَامُ
 وَلَا يَمُوتُ وَلَا يَفُوتُ أَبَدًا سُبُوحٌ
 قُدُوسٌ رَبَّنَا وَرَبِّ المَلْئِكَةِ وَالرُّوحِ

شیخ ابوالحسن خرقانی
 یارب زکناه زینتِ ضوید منفعلم
 وز قول و بد فعله و بد خود جملتم
 فیضی بیدلم ز عالم قدیس رسان
 تا محو شود خیال باطل ز دلم

ای
 نفس توان گشته الاجار چیز
 چون بگویم یادگیرش ای عزیز
 خیر خاموشی و تمسیر جموع
 نینده ترا بی و ترک جموع
 هرگز نبود مرتب این سلاح
 نفس او هرگز نمی یابد ضلوع

حضرت عطار

مستوی: ای مسلمان ظهور ادب اندر طلب
 نیست الاصل از هر بی ادب
 الاهی حسین طلبند خود ادب و کلام
 هنوز راه طلبند ایمن و کمال مرتبه سنه
 واصل او طاعت و نهایت مرتبه سنی بو طاعت
 مبتدی ایمن اطالانم و واجب اولان
 اولدر که هر بی ادب اولان سفید اولان
 تا سزا اولان فعلند و قولند و حالند تحمل
 ایدر و صبر و سلووت سکنه کیده

مستوی: هر که بینی شطایه میکند
 که فندان کس راسته طبع و خوبی بد
 هر کیمی که کوره سن شطایه ایله بوید و بوید
 فندان که کس ناک قبیح طبعی و برضوی وارد یعنی
 طلب مرتبه سنه اولان مبتدی اولان هر قسقی
 که بی کوره سن که بر آفرطه به شطایه ایله
 سوید فندان که کس ناک بر طبعی و قبیح خوبی
 وارد و بو بر کس به آنک سو و حالنی نقل
 ایدر

مستوی: این شطایه کس بر ناکه بر خوسته
 که مران بر خوبی را او بد کوسته
 بیل که بو شطایه ایله بر خوبی بر ناکه اول
 بد کوی اولان که ایچون اول شطایه کس

بد سوایلی و آینه شکایت ایلیجی، اگر بو
 شکایت اولان که نیک خوی آنک عقده
 بدخوی اولن و شکایت آمیز سوز سوزلور
 بلکه صبر و تحمل ایلدی
 هتوی: زانکه خوشخو آن بود که در قبول
 باشد از بدخو و بدطبعان قبول
 زیر خوشخو اول که در نه خورده یعنی
 بی نام اولقده و اخفا قیلده بدخوی
 و بدطبعان دن صبور و محول اول و آنلر
 ازا و جفا صبر و ایله سه تحمل و صبر قیل
 هتوی: لیک در شیخ آن کلم زاور خلاست
 فی بی خشم و عمارت و هواست

کلام سابقه بیورد و قدری شکایتند
 و شکایت کردن استند استند
 سوال مقدره جواب اولور طریق اولور
 مقدا بیور مشردید هر کیم که شکایت
 ایله کوره سن بیل که اول شکایت بدخویر
 بس بو نون بر سوال ناشی اولور که دینه
 اندر گبار مشایخ بدخویر دن شکایت ایلمک
 و تحمل ایلیوب آنلر مندن سوایلمک
 جواب بیور لر نعم بو ایله در ولیکن شیخ
 و جودنده اول شکایت امر خور اولور
 خشم و عناد و هوادن اوزی و کلدر که
 بو نکر بو نون صفات نفا نیه دن خلاص
 اولاندور و شکایتی عین هکمه و لاصحه
 قیلمکدر .

34

منوی : آن تکلیف نیست هسته اصلاح جاه
 چون تکلیف کردن بیضدان
 اول فی الحقیقه تکلیف دکره اصلاح جاه
 یعنی شیخ طاهر کندی قومند تکلیف
 قیامی سائر اسلک مقتضای نفس اوزره
 تکلیف قیامی کبی و کدر بدم اول قول
 جانی اصلاح الملکون اوزره مثلا
 چون قومند تکلیف بیضدان امتد
 تکلیف ایلمدی کبیر .
 منوی : نامحولی انبیا از امر و ان
 و در حماکت بدرا حملت ان
 انبیا عظام عدیه السلام تا حملت کفی
 آمدن بیل یعنی انبیا و مرسلان

عدم تکلیف امر المریدین فهم قبل یوسف آندون
 علم بد و قباصتی همالدر یعنی آندون بر مرتبه
 علم مالک و در که آندون علم خلق
 جمیع قبا یعنی و جفا و ایزالرینی کبیر
 کبیر جمیر بعضه نسخ ده حملت ان برینه
 حملت ان واقع اولدر بو تقدیر اوزره
 معنی انبیا ندن همون لکنی آمدن بیل
 والا آندون صبر کما و تحملی خلق
 بد لکنی همالدر و عک اولدر و حمل
 تحمل معنای افاده قیلور .

فردا دغدغی لب خاضع ز کین نعم در کلستان
نمای جیب محترم صلی الله علیه وسلم

ای رسول قریشی شاحسوار مدنی

بلبل ملک و بطیج و سسبیل یعنی

ای که در باغ رسالت بوقت خواجه

سرو باغ ملکوت و کل عمر چینی

پرده دار حرم خاص و جبریل امین

کترین بنف در گاه و قوس القرن

در حرم کعبه و طمش نرسی

دسته در دامن اولاد علی تا نرس

رو دران در وقت و خاکش و شوی جا و صفت

بیشتر از این بنده کشتار حق الهی منق

۲۰

(ابراهم بن ادهم علیه الرحمة میفرماید)

سلاک اوجی مجاب و لدن بر داشته این

در دولت روین کتاده اولور اول

مملکت عالم مالاک اوله تا اولیه فیرا

هنوز آتار حرص حاصله و هر حصیض

مورود ایکنی اگر مملکت عالم بدون

اخراج اولور سه مناع اولیه زیر آتار

سخطه و هر سا خلا معذبدر اوجنی

مدع و تیار فریفته اولیه زیر افضیه همت اولور

و هر حقیر همت مجبور در بویضیوت بورداری

بیت

بکجا بوطالیح بدیعی یارب بوخج حشدر
بوکونا کون ملاقاته بووهمنه جراته

بیت

تواضع کنده هر که انسان بود
که نخوت ز افعال شیطان بود .

بیت

هر نیم تقدیر در تغییر بوزن ای کوهل
لوح تقدیران خطی هرگز بوزن ای کوهل

دیگر

الموراح ای دوستدار کیمی کلدی هنکلام سفر
عروش بر وایز بر مرغ روحم آجودی بال و پر

بیت

کیمدر اول کیم عرصه میدان کلدی کتمدی
کیمدر اول کیم قصر عمرین جرم ویران ایتدی
« نظاره سلطان ولد قد سر م »

صحبت شیخ به ز ذکر خدا

زانکه ازو نیست آن صفات خدا

هر که با شیخ هم نشسته کرده

بال از خشم کبر و کین کرد

صحبت شیخ صحبت حقیقت

دو مین شیخ رحمت حقیقت

هر که دو دید با سدا و محبوب

بیخبر مانده از جهان محبوب .

38

تاریخیت در شتم و در ناز خوش
 زاری با قر و زری می ساز خوش
 تا وصول شاه اول بالافتاف
 مروزیله ایله ای لازری و ظاف
 موسیا در پیش فرعون زمن
 نرم باید گفت قولاً لیناً
 دعوت فرعون ای موسی سلا
 قول لین ایله لازمدرا اول
 آب اگر در تو غن چون شان کنی
 بیکدان و دیک را ویران کنی
 روغن ایچمه آب کیم جو شان اولور
 بیکدان و دیک ادرم ویران اولور

(بیت حضرت بر)
 خاک شو خاک تا برود کل
 که جز خاک نیست نظر کل
 منوی : لا تخالفهم حیبی درهم
 یا غیر بنا نازلانی درهم
 بی خلاف ایله مدرا ای حیب
 آنلری لایینه کلدری چون غریب
 اغلی ما ساقا ورا مو ارضام
 یا طعینا ساکننا فی ارضام
 آنلری ارضاره قیل نجشی مرام
 چون سفره قیلدر اول ارضی مقام

وما الحسن في وجه الفتاة شرف له
اذالم يكن في الفعل والحلايق

فيط
در صوفه و صوفه وليسته زاناريم بود
در هووم رفته دل بيا زاناريم بود
زارانك راحت خود بسطلي
يك راحت و صد هزار آزاريم بود

حكيم سنای می فرمود

مقصود ز عالم آدم آمد
مقصود ز آدم آن دم آمد
مقصود از عالم خاوه اند مقصود
از خاوه آن قطبست .

مفرد

چون دكليان واقف عدل و شتم
خط ايدوب حكمتن اوزم بارى دم

الجمع سحاب يحطر العلم والفضاحة
والشبع سحاب يحطر الجهل والفضاحة
(افداطون)

منوى : خوشستن را ديرويد خوشستن
زهر ققالت هين اى متخن .

منوى : چون غرض آمد هين پويده
صد سحاب ازل بسوي ويده

نظیر سلطان بن ولید قرطبی
 مردمان را بجای آن بنام
 زانکه خلقشست شخص و خدای چو در
 دلوی بگذارد و شخص را بنام
 در تن جهون صدف بجو کوهر
 مرغ جازا قفس شد است این تن
 یک قفس مرد گشت و یک شدن
 از تن و از غذای تن بگذرد
 چونه جانی غذای جان میخور
 این جهان همچو لیل و آن چون نهار
 این بود چون روی آن بود چو نهار

40
 لیل خواب آورد یعنی هوس را
 در خور آورد کیهان را
 آنکه در لیل ~~بصید~~ باشد او بیدار
 نفس او را ز حفظ مسمار
 میل از نسبت تا دانی
 غیرا همچو یا کی خوانی
 میل حیوان بسبزه و بستان
 میل انسان بطاعت رحمان
 بلکه خیرات بزرگی خدا
 هر دم از جهان و دل بصدقه و صفا
 که کند میل در صلوات و صیام
 که کند ذکر در قعود و قیام
 هیچ دیدی شتر بخر میدان
 و کند میل کی بود میل آن

بیت

جو باغک که حقیقت صوتی بر باغی بر
 ولی اولش بوظاهرده بیخ بوزنک سجده
 در سلطان ولاد افندوزن فطی عالیاری
 هر که تن برود شود حیوان
 وانکه جان برود بود انسان
 هر که با شد ز خواب و خور زنده
 خمر تن را بود ز جان بنده .

بدی جان تو جانها را
 هم وطنی رهائی ز غم و آه را

41

قدرت ایزدت شود مقصود
 هر که بر تو ز بند شود مقهور
 و بر بنا شد ترا جهان دولت
 که بری ز اولیای جین رحمت
 کی بر عزالت ز خلوه طاعت کن
 و خانه افروخته کن
 ترک نفس و هوا و راحت کن
 روزها روزه باش و شب بنماز
 بسوی خواب و خور کمتر نماز
 هیچ کلام مراد نفس مده
 هر چه بدتر کنی بوی آن به
 تا غیرت مدار از وی دست
 مشو ایمن اگر چه در بدست
 تا که او زنده است خایف باش
 دشمن جان گشت خفیه و فاش .

شوی تریف

بر فوکل کی خلدزان پاؤ دست
رزق تو بر تو در ترحاش تریف

منوی : حویستین زید وید جوین

زهرفناست هیرای محتون
چون غرض آمدند پوشیده شد
صد حجاب از دل بسوی دیده شد

نسل پاک حضرت ضلای کریم
شکر عالم کبی دوره کلمه سلطان ولد

بی ریاضت منہ قدم در راه
تاری هجو انبیا بالاہ
"مصطفی" گفت عین جموع طعام
می شود از خلد بزی کرام
زنده کرد از ان تن صدیوی
باملا یک شود صدام رضوی
باز و سلک از صدام صبیادان
قوتشان کترین دهند بدان
تا کہ از جموع صیدها گیرند
بلا صیادانها گیرند
صید را کر سنه بود طالب
در شکار آید و شود غالب
آن سلک سیرگی جوید صید
شود آن سیریش بر و چون قید

43 (فطوره سلطان ولد قدس سره)

در بیان آنکه صحبت اولیا شخص را ولی
کند و صحبت اشقیای شقی زیار روح از روح
می دزدد و رنگ می گیرد چنانکه گفته اند
انگور ز انگور همی گیرد رنگ چون انگور
مردم از همیگر رنگ می گیرند جان
از جان زنده چون رنگ نگیرد آخر
مردم از همیس و کرگین ^{بیش} می روند
ولی گریزند کمی رنگ ایشان نگیرند
اجسام خافی چون پنهان لوازم است
ارواح باقی را بطریق اولی که صد چندان
برهین باشد و ازین رو گفته اند باجمان
کم نهند کمی صحبت بگویم باکی ترا بید کنند

از غرض چون بگذری ای خود پرست
چیزها را آبخشان بینی که هست
نیست همچون غنود پرستی برده
می شود هر کرم از او افسرده
خود پرستی اصل هر اعراض دان
جوهر است او غیر آن اعراض دان
زوفزاید این غرض در آدمی
چون نسوی زین بان کردی آن دی
هرگز از خود وارهد یعنی شود
در سرای ایمنی ساکن شود
فایز و بی خوف باشد در سفر
برتر آید از جهان خیر و شر

چنانکه در علم و تحصیل اصل تکرار است
 و فهم و ادراک در فقر اصل صحبت است
 زیرا معین می بینم که آدمی از صحبت
 مؤمن مؤمن می شود و از صحبت کافر
 کافر بیس اصل صحبت باشد عاقل
 آنکس است که تأمل کند و بیند که صحبت کدام
 طایفه مفید تر است آنرا اختیار کند و باقی را
 ترک گوید و در تقریر آنکه صحبت اولیا
 معظمتین طاعات و مفیدترین عبادات است
 زیرا بی طاعت اگر مقبول ایشان شود
 گزینی و اگر بوجود طاعت برای عالم مردود
 ایشان شوی یعنی اعتبار آن حالت را
 از ابلیس باید گرفت چون از آدم علیه السلام
 سرکشید ملعون ابد شد

نطق سلطان ولد قدس سره 414
 هیچ چیز بر آن طرف نتوان برید
 این چنین ره را بیا کسی کی برید
 ترک پاکن تا خدایت بر دهد
 ترک سرکن تا عوض صد سر دهد
 ترک جان کن تا دهد جان بی ترا
 گمان بود بیوسته در وصل لقا
 هر که با حوصه یک دهد هفصد برود
 هر که از حد بگذرد بی حد برود
 با بدان کم تشین که صحبت بد
 که چه باکی ترا بلیه کند

استخاره انجون محی الدین عربی
 حضرتانک ترتیب یوردقلی
 بسم الله الرحمن الرحیم
 علمنی یا علیم بین لی یا مبین
 خیر لی یا خیر .
 جمع کجی کی شریله یوزکره
 او قویوب صاغ طرفن یا آت سین .

445 ربان نام دن ما خود در
 یاری که بنزد او کل و خا یکیت
 در مذهب او مصحف و زنا یکیت
 طاعم آن یار جرابا شد خود در
 کور اخر لنگ واسب رهوار یکیت

بسم الله الرحمن الرحيم
 رمضان شريفك صول جمعك كونه
 قبليه جوى نماز
 قضا نمازي شرمي : كيشيك فوت اولس
 نمازي ايجون حضرت رسول عليه السلام
 بيور هر كلك كه جوى قضايه قالمش
 نمازي اولس نقر ايدوكن يلغم
 جمع نماز ندفكره درت ركعت نماز
 قبله هر ركعتيه بر فاتحه و بر آية الكرسي
 و اون آتتي سورة كوثر اوقوي
 حضرت ابوبكر الصديق رضي الله تعالى
 عنه ايتدي يوز يلاوه قضايه قالمش
 نمازيه كفارتدر و حضرت عمر الفاروق

رضي الله تعالى عنه ايكي يوز يلاوه نمازيه
 كفارتدر و حضرت عثمان رضي الله تعالى
 عنه ايتدي اويج يوز يلاوه نمازيه كفارتدر
 و حضرت امام علي كرم الله وجهه و
 رضي الله تعالى عنه ايتدي درت يوز
 يلاوه نمازيه كفارتدر اصحاب سوال
 ايتديلر ديديلر كه شحميكي زمانده بو قدر
 عمر اولاز بو نيجه در ديديلر حضرت
 پيغمبر صلى الله تعالى عليه وسلم يوردي
 اتاسنك و باباسنك و دره سنك
 و قوفلك نماز كرينه كفارتدر ديدى
 شكته و شبره سنه و نماز درن ظايع اوليجه

4/6

تحت زرة صلوات شريفة توره سن
 آنفنده بوعاد شريفى اوضو
 اللهم ياسا بوع الفوت وياسا مع
 الصوت وياسا العظام بعد الموت
 صلى الله على محمد وعلى آل محمد
 واجعل لى من امرى فرجاً ومخرجاً
 مما أنا فيه انك تعلم ولا اعلم
 وانت تقير وانت على كل شى
 قير وانت غلام الغيوب يا ارحم
 العطايا ويا غافر الخطايا ويا سميع
 قروس ربنا ورب الملائكة والروح

47
 رب اغفر وارحم وتجاوز عما تعلم
 فانك تعلم وانت العلى العظيم
 ياسا رب العيوب يا ذى الجلال والاکرام
 وصل الله على خير خلقه محمد وآله
 اجمعين .

مصر قاهره تكيه مولوي شيخ حسين عزي
وده افنديك

جمع كون چونكم صلوات جمع اول ندا
مؤمن اولاد ل لازم قيلم اولور اولاد
جامع وارس حيات مساجد ديوا اول
ايكي ركعت نافله قلوب ايره حقه ثنا
درت ركعت سنت جمع قيه بعد الاذان
فرض جمع ديو بعد الخطبه ايره اقتدا
درت ركعت ظهر آخر رض قلوب ايره ينه
ضبح سوره ايتيه صكره ايكي ركعتنه تا
درت ركعت سنتي جمع قلوب ايكي رض
سنت طلوي ديوا رض ايره ارا

48
قيمت اولور اول صلاه جمع بني اصيله
بوش و طيله رعليت ايرسه عزنيا .

قونيه ده وارسته اولور استر ايليك
فكره تارك اينجتم بر جان صيغوره اهو چلدون

آمدم آمد خلاصه آدم
در ملک نیست خاسته آدم

آدم را آدمیت لازم است
چوب صندال بود در هیزم است

صواب سنا به رحمة اله علیه میفرماید
آدمی را زجاء بهتر چاه

کل فضولی شود جو یا فت کلاه
شنوی: خاموشی برست و گفتن جو جو

جرمی جوید ترا جو را جو

از اشارت ها جوید دریا سرتاب

ختم کن والله اعلم بالصواب

49

فیه ما فیہد

تدبیر کنند بنده و تقدیر ندانند

تدبیر بتقدیر خداوند نمانند

دیگر

شمسیر بکف عمر در قصد سول آمد

در دام خدا افتد و زنجت نظر یابد

رباب نام در سن

بهر و رودی و زری از خدا

دم بدم یا به خدا نینجا

اطلبوا الا رضاه فی اسبابها

و ادخلوا الاوطان من ابوابها

50

ای و کد کوزلی جهانه آرزو
کوزاسین با قور اراقندن قانع قاج

جمال یاری کور دیکه قین عاصم یسه هو هو
صافن طعن اینتر ای زاهد ضمیر الله راجه

سینخ سهدنک بیخی

توانایی تن ملان از خورش
که لطف حقش می دهد بر ورش

شاکو تا نتایجی شکر کو تا عطا یابی
رضاره تا رضایابی و راجوت و رایابی

قارغ آیدر قارغ آیدر قارغ آیدر

رسته بنگل توری با که قاپو آیدر
او حیق آسندون دیریم بیک جناس

فوز خرنون ایکی بیک بزلاج
رحمتک جو قور دکزون ای جلب

رحمتک کسایه سن جنوق صلاب
سن بیوردن قولکد کل بر قاراش

بیم کلیم سنکیم چون بن بر قولاچ
بیم سخی نوره وعاشق اوطیه

جانفی یوقور یادکلا سندن یا اغاج
اول نه قاشدر اول نه کوز در اول نه لب

اول نه بویر اول نه یوز در اول نه صلاب

سوره
تو
معه
معه

منوی : هر کسی که احساس کیران بود

آن صدمه فرزند جاویدان بود

ان سبأ کلاه لایدرک

اعلموا ان کلاه لایترک

بطوطاوس است زاغت خروس

این مثال جاهلانی اندر نفوس

بطخرص است خروس آن شهوت

جماه چون طاوس وزاغ امینت

عیسوی الله اوج نوپیرسه اینه اشتباه

کافر و وزخ مقرر در سویلیان برد آله

عاز فلردن بری بیور مشور

جنت حقا با نوح سید عارف آله باغبان

باغبانله بیستی نور تا کیر من با نوح سینه

منوی : همین بگذرای سفار نجوم را

توز خشم ز عصای کورا

لوح محفوظت اورا بشوا

از جم محفوظت محفوظ از خطا

خامس = خار صجره اید نظردن ووشی

دیگله

تیل : الرياضة للانسان کالدر باخته

جلد الحیوان
الاسواق متأرا الآفاق

كل جراحة فله دواء
 ونسوء الخلق ليس له دواء
 من احب شيئا اطاد وكرهه هو كاسم الحبوب
 الممت في العزراضة والعيش في الال فضا
 ايكه صورت بكنين خود بين
 خوب وور ششتي اول يلري بنشا

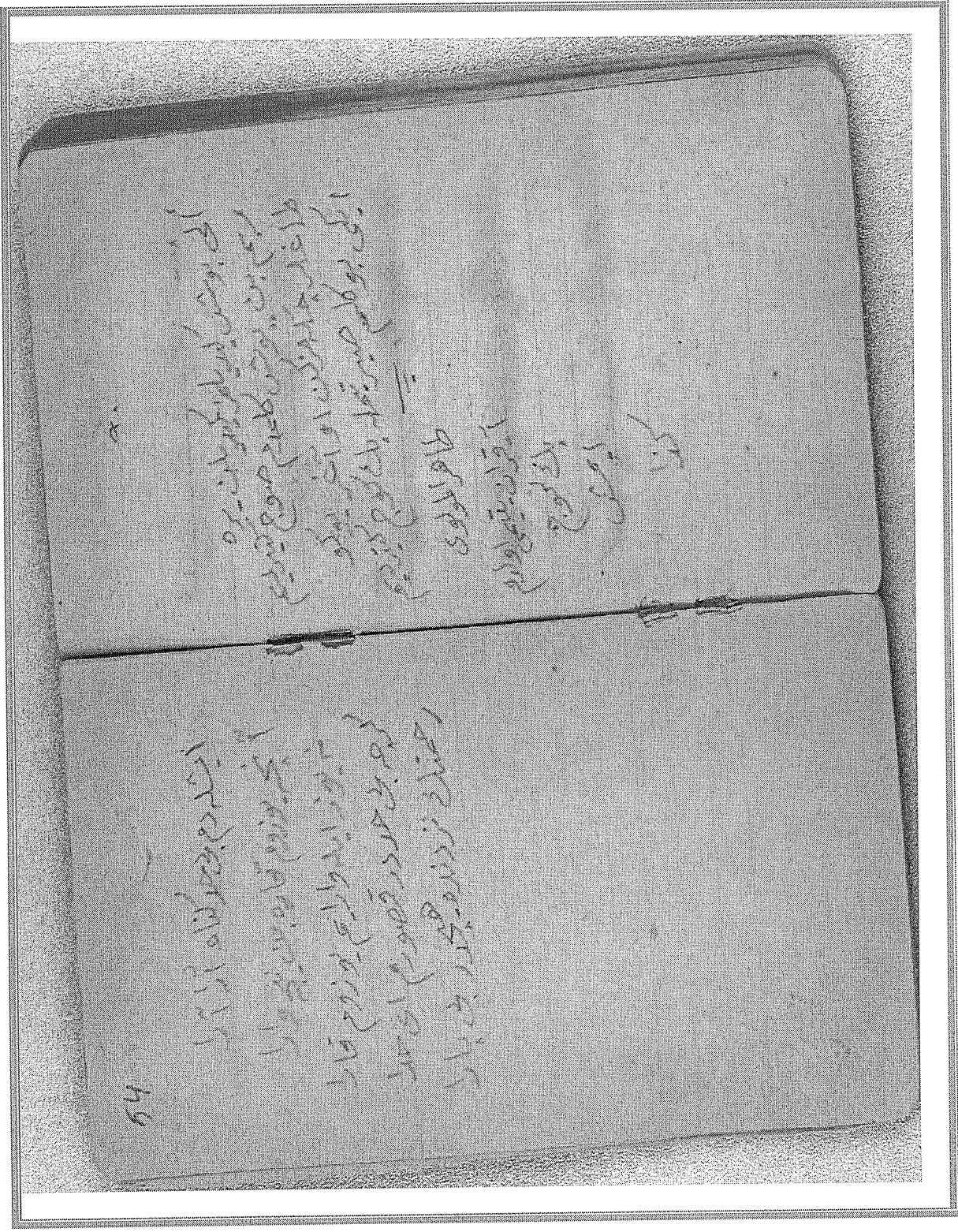
نصت صنما اول ايد وملك دخل
 دخل نقاشه ايلك خاش

اكر عز وجاهت اكر ذل وقيده
 من ارحم شتاسم نه از عمر وزيده
 عاقل بود جهانه نشا د اولور نه غم فكر
 حاصل صيد شت اولايه درالم فكر

سن بيزي يارب كال حاصل
 ايلدوب حرقا پويه بي فايده
 آج ايدوب نامرده محتاج ايلم
 ريتا انزل علينا ما يدره //

ماه جالك

ماه جمال زلفك ايم برده الله عشقته
 روييني كو ستر بلكا هر يره الله عشقته
 تا ازل سر لوده عشقايم بيلر ميسين
 سويل نام يوقيد و فتره الله عشقته
 كاتب كيتي كيت ايمده فكر ذي الم
 اكر اول الم كاتبه كقطع و تم

54

ایستادم به جمع کلاه آرا
آنچه برودم تمامه بنویسم
شاید این طریقه یوزم قمار
که به بی حد در قصه موم انجلا
و حتمه نر زنده چو در بی بار

55

الحی بوض ایستادم به جمع کلاه آرا
آنچه برودم تمامه بنویسم
شاید این طریقه یوزم قمار
که به بی حد در قصه موم انجلا

طاهر المولد

آه قران بقیه ایلام

بک الموم

ایستادم

کونا

حضرت مولانا جناب پیر افضد مرزا فتحہ کبری

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله
الرحمن الرحيم ارقاس وراقس قاعس
استطاف استطاف خطوف خطاف
سفاش وفر ورايس الله رب العزة
يا طهلو ارفع شيوخ اروعيتي
القديم الازلي الابدى ان الذين
فتوا المومنين والمومنات ثم لم يتوبوا
ظلم عذاب جهنم ولهم عذاب الحريق
انتم يا معشر الجن بالله العزيز
الواهد القهار الوافي التافع
وبالعهد الذي اخذه عليكم سليمان

بن داود عليه السلام
حامل هذه التعويذ
بل تنزكوه وتحفظوه في حمرز الله تعالى
وحمايته وجهه محمد صلى الله عليه
وسلم وآله الطيبين الطاهرين بسم الله
الرحمن الرحيم . تحت

بخت مولانا قدس سره العزيز

ان ال

نسخة صغيرة

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم بسم الله التائب

بسم الله الطافي بسم الله المعاني

بسم الله الذي لا يضر مع العمه شئ

في الارض ولا في السماء وهو السميع

العليم اعوذ بكلمات الله التامة

كلها من نقصه وعقابه وسر عباده

ومن همزات السياتين واعوذ بك

رب اني محضرون ولا حول ولا قوة

الا بالله العلي العظيم

(نظیر سلطان ولد قدس سره الصمد)

یک طوفان موقد سلطان مولانا ای ما
هفت هزار و هفت صد هفتاد و پنج آید است

م
(نظیر حضرت پیر)

ای یا سپان بر در نشین
در مجلس عاره مده

جز عاشقان آتش روی
آید از بوی جگر

(نظیر شاهدی قدس سره)

یا آلهی و ارحمان ما از ما
که بما از ما است هر بیخ و عینا

سلطان ولد افند مزون بر بانام سمدون
اغز اولفت سر

در بیان آنک گفته و کومرود صحر را
عجاب است و ریخ در خموشی صحران

سحار و دثار و جهل نهایی بی بیان
و بی کران وارد ازین رو بیغامبر
علیه السلام خطاب آمد که (بلیغ)

زیر ذروه و راحت او در خموشی بود
گفت و کونخی خواست امر آمد که بگو

اگر چه ترا بخت تا خاوه از گفته تو
زنده شوند و بکنج دانش رسیده هر کرا
در خموشی ذروه افزون تر از گفتن باشد
یقین کرد که از آن مردان عطا یح

اطنان و لدا فند ز معارفند ما خوند

بیت : ما ز بالا ایم و بالا می رویم

ما ز دور یاییم و در یای می رویم

ما ز این جا و از آنجا نیستیم

ما ز بی جا ایم و بی جا می رویم

بیت : هسته خلاصت خد هر چه کند هسته را

هسته صواب آنچه کند در راه هسته خطا

بیت : بگیری دوستی پیش از مرگ اگر

می ز زندگی خواهی :

که آرد پس از چنین مردن بهشتی -

گفت پیش از ما :

و بختی یافته است چنانکه

مولانا فرماید

هر کس هوسکی سخن فرو کی دارد

من بنده آنم که خموشی دارد .

رباعی : در در هیبت من دوامی بینم

در تهر و جفا لطف و وفا می بینم

در سخن زمین بزر این صف فلاک

در هر چه نظر کنی ترا می بینم

بیت : در هر جای که سر نام میجو آید

در هر چه روی که می کنم عبور آید

نظر کل و بیل و سخاغ و شاهد

این جمله بهانه است ولی مقصود آید

دین دن خدای صلیح ایچون بو آیت مددوت ایله
 اعوذ بالله من الشیطان الرجیم
 بسم الله الرحمن الرحیم
 ومن یتق الله يجعل له مخرجاً ويرزقه
 من حيث لا يحتسب ومن يتوكل
 على الله فهو حسبه ان الله بالغ
 امره قد جعل الله لكل شیء قدراً .

59
 جهاند به باب مولانا کبیر عزت مآب اولاد
 معصر اولیاده بویله بر عالیجناب اولاد
 ضایع ایتمه تفسیر کم جیقا آفرین سنک
 قیمتی برکون طلوسی اولاد ورجان دکر

یت

آه اگر مستی نمودی هر حلای جهون شراب
 آن زمان معلوم کردد درجه ان هوش یاکسته

60
 در خطی رسول الله صلی الله تعالی علیه
 وسلم حضرت زین العابدین علیه السلام
 بودند و حضور لرودی

وَسْتَغْفِرُكَ اللَّهُ وَيَسْتَعِينُكَ
 أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ
 لَا شَرِيكَ لَكَ أَشْفِقُونَ
 وَأَتُوبُ إِلَيْكَ .

و چون زین العابدین علیه السلام
 تعلیم آید بیور کرد آید .

(بیت فلت)

اولیستی تالی به مدار وهم و خیالات
 هخته کبی ایستاریم بنده مدارات
 لکن بو کوکل یا ره سلك چاره صیبهات

شيخ اسماعيل روايته ايدي يدي ميل قد
 مفلوحي ابراهيم الم اياغ دوزخ اولدي
 بريجه يغير عليه الصلاة والسلام
 حضرتيني دوشمده كوردوم اتمم
 يار رسول الله صير وليغون شكايت
 قلغيم زير صوره تعالي قضا سير
 آري طوروب غاز قيلمه توبلغون قوروم
 قالك غازي اوتوروب قيلورم
 انون شكايت ايدرم ديدرم بغيرم
 صلى الله تعالي عليه وسلم ايتدي
 اول آلتى آتكم قرآن ايجنده شفا
 ايتليردريغون اوتورماز سن يدي

شيخ ايدرم بغيرم عن صلى الله تعالي
 عليه وسلم حضرتلغون بوجوابي
 ايتيرجيك سونوب اوياندم
 اوتوردم افاقت بولدم
 شفا آيت شريفلدي بولدر اقا
 بعض روايت اوزره فاتحه شريف
 دغى ضم اولغور ترتيب بورد
 اولي فاتحه شريف
 ايتدي قوله تعالي قد جا وتكلم
 فوجظه من ربكم وشفا واما
 في الصدور
 اوجيني وشفا صدور قوروم
 مو مينور

وَدِدْنِي بِمَنْ يَطْوِيهَا سِرَابًا
مُخْتَلَفٌ الْوَاثَةِ فِيهِ شِفَاءٌ

لِلنَّاسِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْبَيْتِ وَالْأَمْرِضَتْ فَرُّوْ يَشْفِينِ

يَدْبِي قَلَّ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا

هَدَى وَشَفَاءٌ

62
قَوْلًا صَاغِرًا أَوْ لَوْ بِفَقْطِ مَدْرَكَةٍ وَنَ

صَاغِرًا أَوْ لَوْ بِفَقْطِ مَدْرَكَةٍ وَنَ

قَبُولِهِ دُونَكَ بِرَقِيْبِيْنَ أَوْ دِينَ وَبِ

قَاتِلِهِ سِرَّةً وَدِرَّةً بِسْمِ قَاتِلِهِ صَاغِرًا

صَوْبًا بِوَجْهِهِ بِرَجُولِهِ قَبُولِهِ بِقِيَادِهِ سِرَّةً

تَأْدِيبًا كَيْدًا سِرَّةً وَوَادٍ قَاتِلَهُ

دَعْوَى بِمِقَارِهِ بِخَلْطِنِي كَيْدًا رُوبًا

صَاغِرًا قَاتِلِي جَالِيْقِيْبِيْهِ حَوْلَهُ صَاغِرًا

أَوْ لَوْ أَنَّ قَوْلًا غَايِبًا سَيَجْتَلِيهِ أَوْ بَعْدَ دِرَّةً

طَامِلًا طَامِلًا دُونَكَ بِرَقِيْبِيْهِ سِرَّةً

بِرَقَابِهِ كَيْدًا أَيْدِيْهِ أَوْ تَوَزِيْلًا صَاغِرًا

أَجْرًا بِأَذْنِ اللَّهِ .

63

صاحبها
صفتها عاتق مبتلا اولاد كسرتك
صه خلا صيغون يديوز كسان التي
دفعه صاغ قولاهن (بسم الله الرحمن
الرحيم) اقوملى اكر خلاص
اولاد ايسه يذ يديوز كسان
التي دفعه ده صول قولاهن اقوملى
بازن الله تعالى خلاص اولاد

نوحى

ديدم يوخيمس بدم ايمس عالم امان
برعارف ايشده ديدى الان كالمات

دوتونه فقره فرق سنك خرقه سنه
هربرى بر ملاغى دلر كير - آرق سنه
هيچ كيمس يوقدر كيمس نك وركيمس
كيمس سنه قالم مدواى كيمس نركيمس
بوتن تله كوكل قندىل رومن خيض قندىل آه
ياقوبدر نار عشقيه تجلى ايلوب الله
صلايلر اوتكده ده دكولو و ايسه ايدى
كلاك اسرار حقايق بريك اوزن اولك آكلاه

رباب نامدن مأخذه فود۔

64

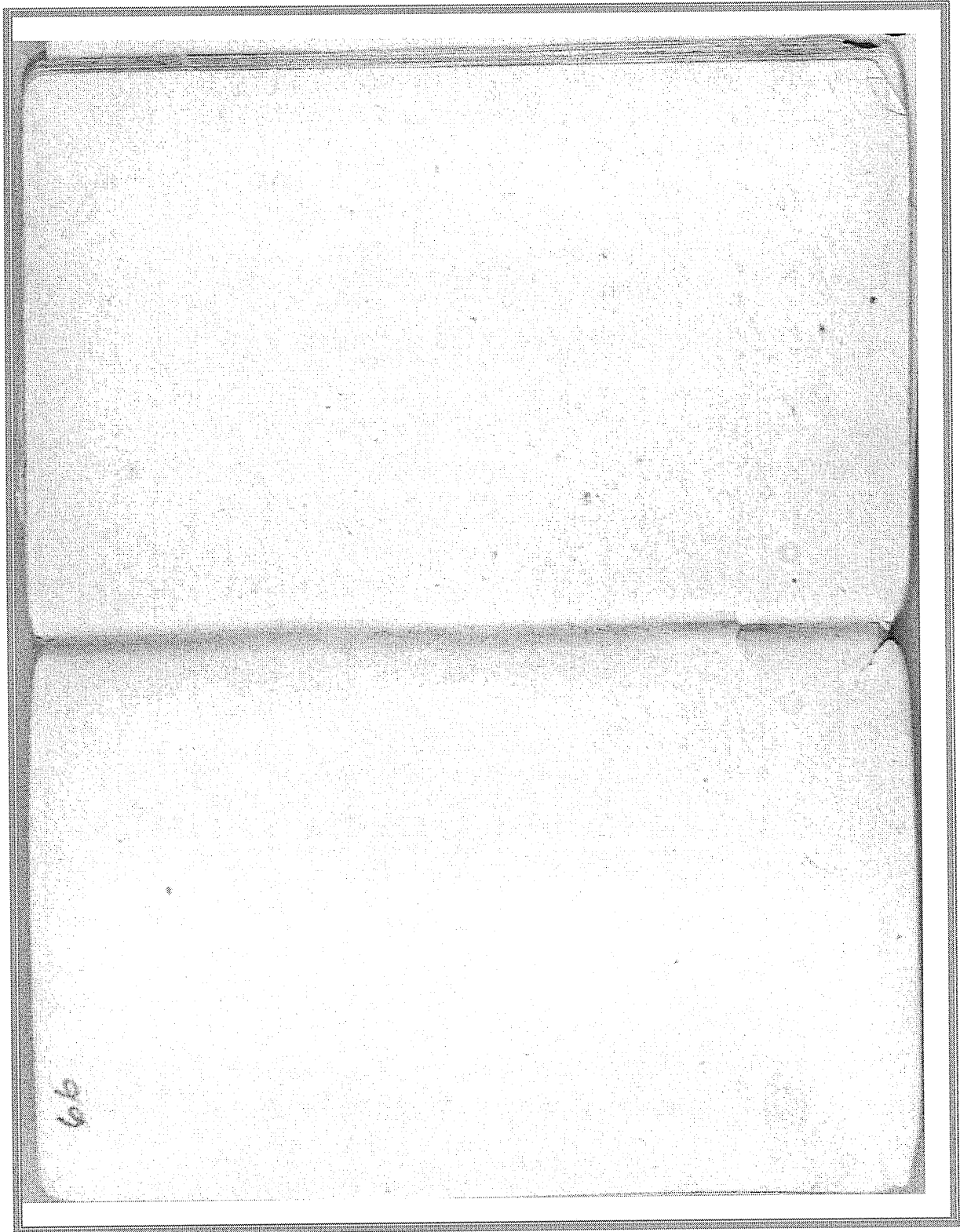
عاشقان را دین وصال حق بود
 قبله شان را ایم جمال حق بود
 دین ایشان ستر جمله دینهاست
 پیش آن دین دینها آیینهاست
 کفر ایشان به بود از دین خلق
 آن چو دیدیای نو این چون کز نه دلوق
 کفر ایشان کربانی چون و چیست
 پیش آن دانی که هر دینی نیست

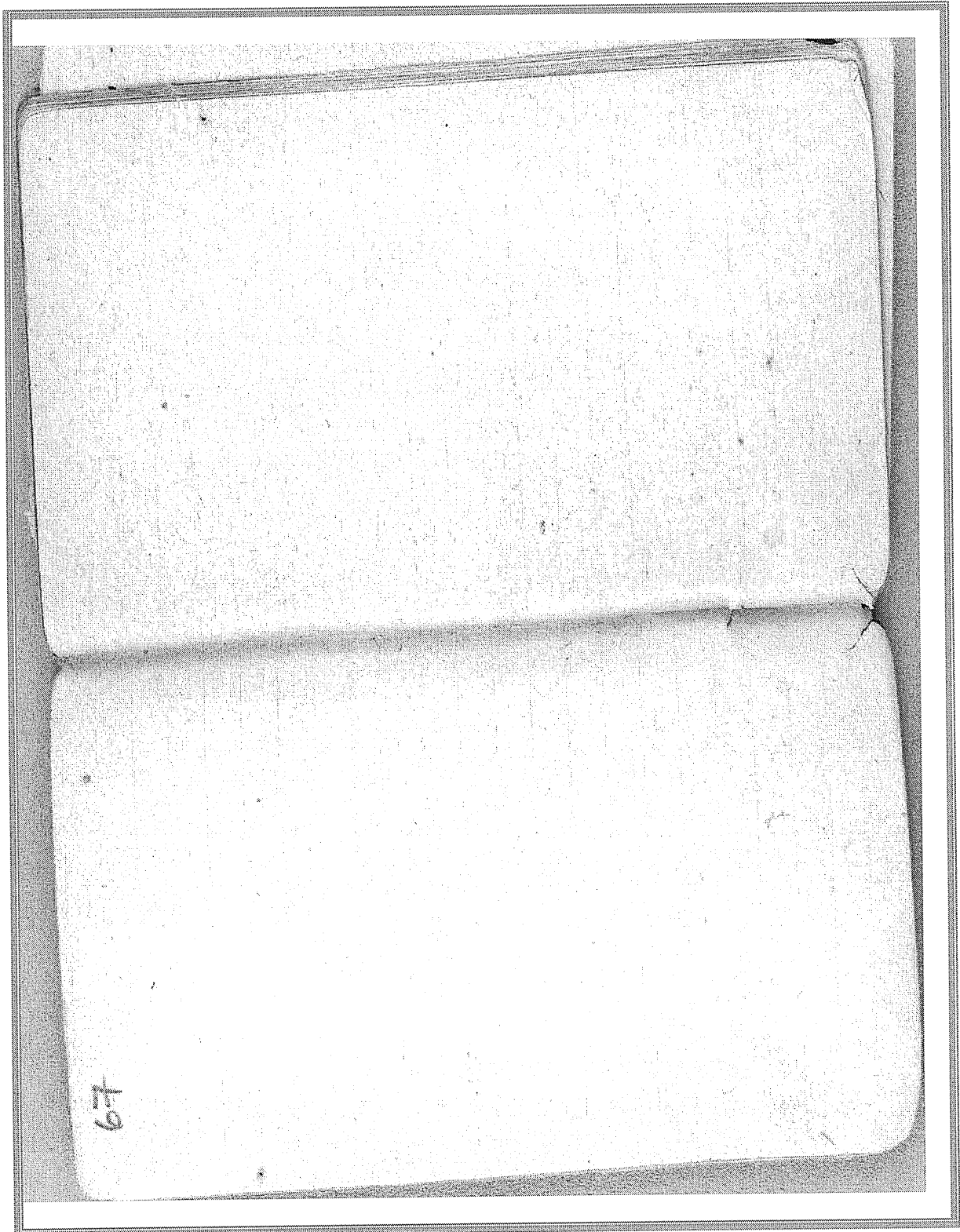
بعد از وفات تربته طاهر زبیه مجو
 در سینه های مردم عارفه مرا کست

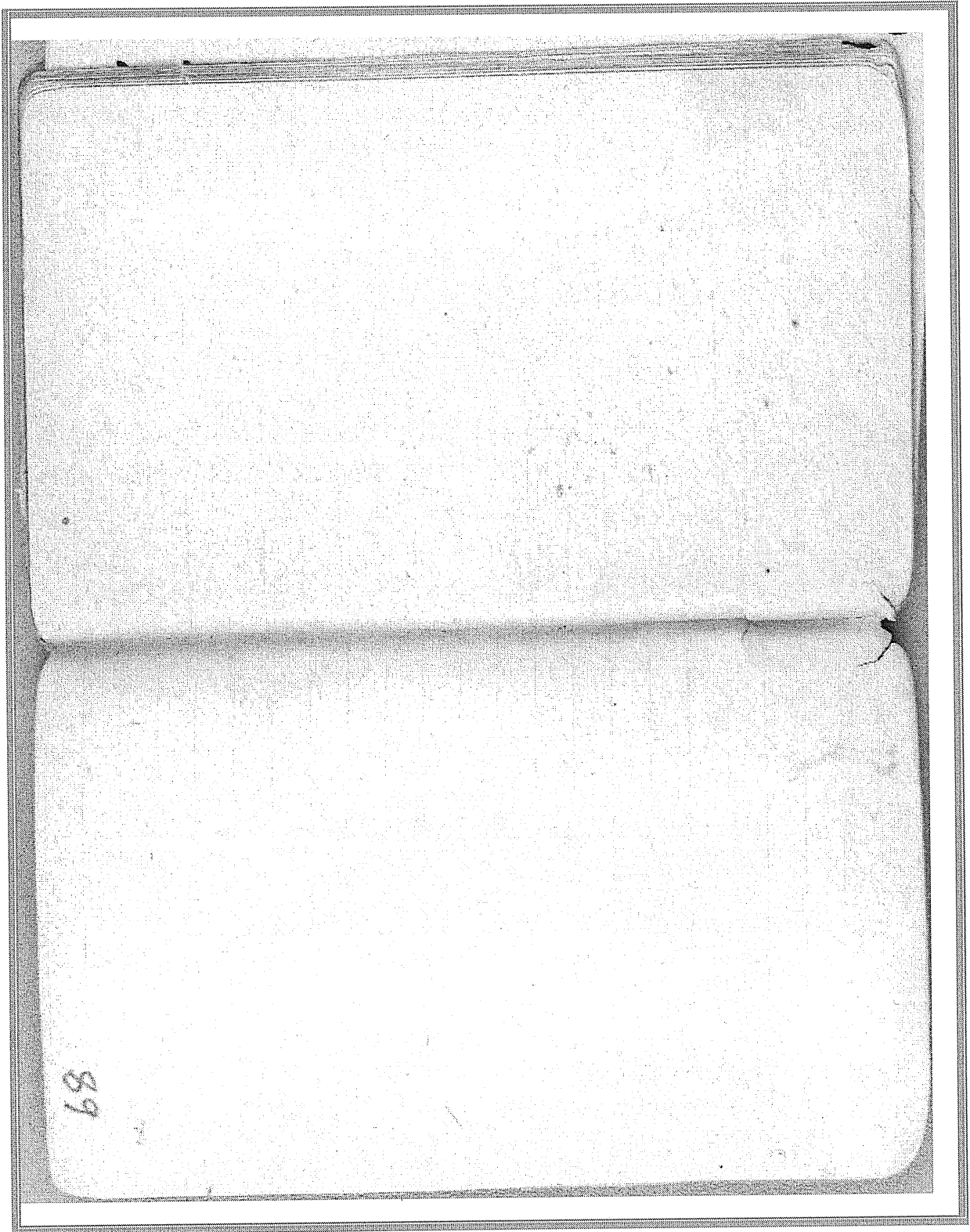
خیره میا خیره مرو جانبا از جهان
 نالاک درین بیع و شری این ندھی آن نبری
 انتہا نام و ن

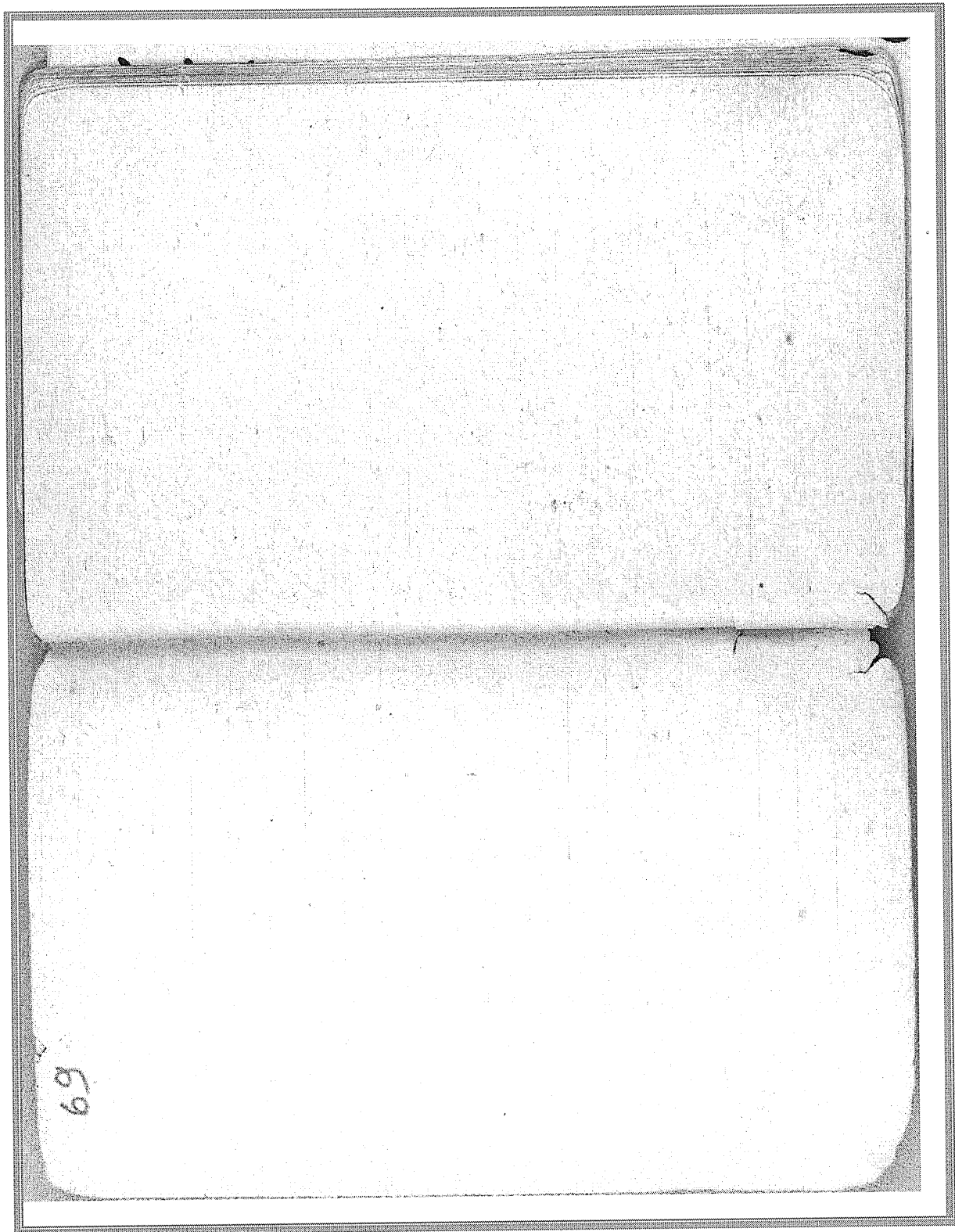
65

کسی
 هر که از بوی بنفشه بوی کسی
 این که اول سن کسی ای که سزا کسی
 در سینه بر دستش آتش بود و باغ صوفی کلان
 آه دیدم دستش که بی ~~بوی~~ بوی کسی
 آه دیدم

70

عقلی زیاده اولوی ایچون هر صباح

اون کزه اوقوی :

یا حلیم یا حلیم یا خیر یا حسین .

اللهم اخرجنی من ظلمات الوهم
واکرمتی بنور الفهم

